

Politsei ja piirivalve seaduse, päästeseaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu väljatöötamise vajadus tuleneb sellest, et Häirekeskuse (edaspidi *HäK*), Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi *PPA*), Päästameti (edaspidi *PäA*) ja julgeolekuasutuste isikkoosseis ei ole piisav, et pikaajaliste ja keerukate kriiside korral täita vajalikus matus kriitilisi põhiülesandeid.

Siseministeeriumi valitsemisalale on määratud kokku 19 riigikaitseülesannet. Valitsemisala asutuste üks peamisi vastutusalasid on riigi toimimise, sisejulgeoleku ja elanikkonna kaitse tagamine ning riigi edukaks sõjaliseks kaitseks eelduste loomine.

Kriisivalmiduse seisukohalt on oluline sisejulgeolekut ja elanikkonnakaitset toetavate vabatahtlike ning laiemalt kriisireservi võimekuse kestlik arendamine, et tagada riigi ja ühiskonna toimimiseks kriitiliste ülesannete täitmise järjepidevus, reageerimisvõime ning kiire võimendamine olukorras, kus tavapärased ressursid on üle koormatud või häiritud.

Vaja on täpsustada ja laiendada vabatahtlike kaasamise võimalusi, suurendada kriisirolliga vabatahtlike ringi, kehtestada väljaõppe ja täiendusõppe nõuded, tingimused ja kord ning tagada vabatahtlikuna sisejulgeolekusse panustavale isikule õiguselgus töösuhetes ja sotsiaalsete tagatiste olemasolu väljaõppes osalemise ja kriisi lahendamise ajal.

Siseministeeriumi valitsemisala vabatahtlikele kriisirolli määramise võimalus on kehtivas õiguses juba ette nähtud eri valdkondlikes õigusaktides, kuid regulatsioon ei ole ühtne ega hõlma kõiki Siseministeeriumi valitsemisala vabatahtlike kaasamise vajadusi. Eelnõuga täpsustatakse ja laiendatakse kriisirolli määramise aluseid, et Siseministeeriumi valitsemisala vabatahtlikke saaks süsteemsemalt ja selgemalt kaasata sisejulgeoleku tagamisse eri kriisiolukordades, sealhulgas sõjaseisukorras. Seaduses sätestatakse kriisirolli määramise õiguslikud alused vabatahtlikele päästjatele, vabatahtlikele merepäästjatele ja HäK-i vabatahtlikele.

Kehtivas õiguses puudub ka regulatsioon, mis võimaldaks süsteemselt kaasata kriiside lahendamisse endisi teenistujaid, päästeteenistujaid ja politseiametnikke, kellel on sisejulgeoleku tagamiseks vajalik haridus ja kogemus ning soov panustada kriisiolukorras kriisi lahendamisse. Selle puudujäägi kõrvaldamiseks nähakse eelnõuga ette teenistujate reservi süsteem ning luuakse õiguslikud alused teenistujate reservi moodustamiseks HäK-i, PPA, PäA ja julgeolekuasutuste koosseisus. Lisaks kehtestatakse endiste teenistujate reservi kandideerimise ja nimetamise reeglid, reservi liikme sotsiaalsed tagatised, töö- ja teenistussuhete erisused ning väljaõppe reeglid.

Eelnõuga kaasneb positiivne mõju riigi julgeolekule ja kriisivalmidusele, kuna suureneb võimekus tagada sisejulgeolek ja elanikkonnakaitse ka pikaajaliste ning ressursimahukate kriiside korral. Muudatustega luuakse vabatahtlikele ja reservi liikmetele paremad võimalused panustada kriisi lahendamisse ning tagatakse neile selgemad õigused ja sotsiaalsed tagatised.

Eelnõuga kaasneb teatud mõju tööandjatele, kelle töötajad osalevad reservi väljaõppes või kriisi lahendamises, mistõttu võib töötaja ajutine puudumine mõjutada töökorraldust ja majandustegevust. Samas on mõju piiratud, kuna osalemine põhineb isiku vabatahtlikult antud nõusolekul, on ajaliselt piiritletud ning sellega kaasnevad hüvitusmehhanismid. Samuti kaasneb tööandjatele mõningane halduskoormus seoses töötajate puudumise vormistamise, taotluste menetlemise ja võimalike hüvitiste taotlemisega. Eelnõuga kaasneb muu hulgas teatav halduskoormuse kasv, eelkõige vabatahtlikele ja teenistujate reservi liikmetele seoses taotluste esitamisega (nt lisapuhkus ja hüvitised). Vabatahtliku kriisirolli võtmise ja teenistujate reservi liikmeks olekuga kaasneb ka isikutele kohustus osaleda väljaõppes ning täiendusõppes.

Kuna muudatused on vältimatult vajalikud Eesti kriisivalmiduse suurendamiseks ja sisejulgeoleku reservi loomiseks, ei nähta käesoleva eelnõuga muudes valdkondades ette täiendavaid halduskoormust vähendavaid meetmeid, arvestades julgeolekukaalutlusi ning vajadust tagada riigi toimimine kriisiolukordades.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja vabatahtlike merepäästjate sätted on koostanud Siseministeeriumi nõunik Annika Malva (annika.malva@siseministeerium.ee) ja õigusnõunik Annika Jõgiste-Johanson (annika.jogiste-johanson@siseministeerium.ee), vabatahtlike päästjate sätted on koostanud nõunik Marko Pöld (marko.pold@siseministeerium.ee) ja õigusnõunik Annika Jõgiste-Johanson (annika.jogiste-johanson@siseministeerium.ee), Häirekeskuse vabatahtlike sätted on koostanud nõunik Gerttu Blank (gerttu.blank@siseministeerium.ee) ja õigusnõunik Annika Jõgiste-Johanson (annika.jogiste-johanson@siseministeerium.ee) ning endiste teenistujate reservi ja teenistuse julgeolekuasutuse reservi sätted on koostanud Siseministeeriumi teenistusõiguse valdkonnajuht Ingrid Puurvee (ingrid.puurvee@siseministeerium.ee).

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusnõunik Kaidi Kulp (teenistussuhe lõppenud) ja ministeeriumi nõunik Kristen Kanarik (kristen.kanarik@siseministeerium.ee).

Eelnõu koostamisse olid kaasatud Häirekeskus, Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Sisekaitseakadeemia ning Välisluureamet.

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Keelelahenduste eesti keele vanemtoimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega. Kaudne puutumus on isikuandmete kaitse üldmäärusega.

Eelnõuga muudetakse:

- 1) politsei ja piirivalve seaduse redaktsiooni RT I, 23.10.2025, 3;
- 2) päästeseaduse redaktsiooni RT I, 06.07.2023, 68;
- 3) päästeteenistuse seaduse redaktsiooni RT I, 06.07.2023, 69;
- 4) julgeolekuasutuste seaduse redaktsiooni RT I, 14.03.2023, 25;
- 5) karistusregistri seaduse redaktsiooni RT I, 18.03.2026, 30;
- 6) makskorralduse seaduse redaktsiooni RT I, 15.04.2026, 6;
- 7) riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse redaktsiooni RT I, 03.02.2026, 13;

8) tulumaksuseaduse redaktsiooni RT I, 15.04.2026, 4.

Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse koalitsioonileppe 2025–2027 punktidega 40 ja 41. Punkti 40 kohaselt loome ühise sisejulgeoleku ja -turvalisuse asutuste kriisireservi, sealhulgas elanikkonnakaitse reservi, kaasates selleks valdkonnas tegutsevaid vabatahtlikke, endisi siseturvalisuse valdkonna töötajaid ning reserv- ja eruväelasi. Tähtaeg on I kvartal 2027. Punkti 41 kohaselt on eesmärk luua sisejulgeoleku ja -turvalisuse asutuste kriisireservi terviklik arvestus, sealhulgas täiendada andmevahetust puudutavat õigusloomet nii, et inimese kriisi- ja sõjaaja roll oleks selge ning välditaks kriisiülesannete kattuvust. Tähtaeg on IV kvartal 2026.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi *PS*) § 73 kohaselt Riigikogu poolthäälte enamus, sest ei muudeta ühtegi *PS* §-s 104 loetletud seadust.

2. Seaduse eesmärk

2.1. Eelnõu eesmärk

Eelnõu eesmärk on tugevdada riigi kriisivalmidust ning tagada sisejulgeoleku ja elanikkonnakaitse järjepidev toimimine olukordades, kus pikaajalised ja keerukad kriisid ületavad HäK-i, PPA, PÄA ning julgeolekuasutuste tavapärase isikkoosseisu võimekuse. Selle võimekuse loomise alus on kriisireservi kontseptsioon.

Kriisireservi kontseptsioon on kolmetasandiline. Esimene tase on valmisoleku reserv – inimesed, kellele on määratud konkreetsed kriisirollid, kes on saanud (või saavad) väljaõppe ja asuvad vajaduse korral kriisiajal ametisse või kellele on määratud vabatahtlik kriisiroll. Teine tase on baasväljaõppega inimesed, kes saavad toetada valmisoleku reservi ja täita lihtsamaid ülesandeid. Kolmas tase on niinimetatud välvabatahtlikud, kes enne kriisi vabatahtlikku tööd ei tee, kuid kriisiajal on valmis panustama. Käesoleva eelnõu eesmärk on eelkõige reguleerida kontseptsiooni esimest taset ehk Siseministeeriumi valitsemisala täiendavate kriisirolliga vabatahtlike ja teenistujate reserviga seonduvat. Eelnõuga ei muudeta kriisirollita vabatahtlike ehk vabatahtliku merepääste, abidemineerijate, abipolitseinike, Häirekeskuse vabatahtlike ega vabatahtlike päästjate üldregulatsiooni.

Eelnõuga luuakse õiguslikud alused Siseministeeriumi valitsemisala kriisireservi (edaspidi *kriisireserv*) laiendamiseks, mis koosneb peamiselt kriisirolliga vabatahtlikest (päästjad, merepäästjad ja HäK-i vabatahtlikud) ning Siseministeeriumi valitsemisala asutuste (PPA, PÄA, HäK, KAPO) endistest teenistujatest. Seeläbi täiendatakse Siseministeeriumi valitsemisalas kriisireservi võimekust ning eelnõu kohaselt koosneb see vabatahtlikest, kriisirolliga vabatahtlikest ja vabatahtlikust endiste teenistujate reservist.

Siseministeeriumi valitsemisalas on kriisirolliga abidemineerijate ja kriisirolliga abipolitseinike regulatsioon kehtestatud ning sellele lisanduvad käesoleva eelnõuga kriisirolliga vabatahtlikud merepäästjad, kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikud ja kriisirolliga vabatahtlikud päästjad. Kriisirolli määramiseks peavad vabatahtlikul olema täidetud eelnõuga kehtestatud sobivusnõuded ning läbitud väljaõpe, mis tagab, et kriisiolukorras on isikutel piisavad oskused ja teadmised toetamaks asutusi nende ülesannete täitmisel.

Teenistujate reservi kehtivas õigusruumis ei ole ning käesolevaga luuakse Siseministeeriumi valitsemisalas võimalus teenistusliku reservi loomiseks PPA, PÄA, HäK-i ja KAPO juures. Täiendavalt võimaldatakse teenistujate reservi loomise võimalus Kaitseministeeriumi

valitsemisalas Välisluureametis (edaspidi *VLA*). Julgeolekuasutuste seaduses kasutatakse vastava reservi kohta mõistet „julgeolekuasutuste reserv“. Teenistujate reservi saavad vabatahtlikult kuuluda eelkõige vastava asutuse endised teenistujad ning isikud, kellel on ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused. Seeläbi on teenistujate reservi liikmeks üldjuhul endised teenistujad, kui reservi liikmeks saab nimetada ka inimesi, kellel on valdkondlikult samaväärsed teadmised, mis võimaldavad asutuse ülesandeid kriisiolukorras täita.

Kriisirolli või teenistuse reservi määramine tagab, et väljaõppe ajaks ja kriisiolukorras on võimalik neid vajadusel kaasata ning nad on selleks ajaks vabastatud muudest kohustustest. Eesmärk on luua reservi valmidus selliselt, et Siseministeeriumi valitsemisala kriisireservi liikmed ja riigi sõjaliseks kaitseks vajalik koosseis ei kattuks. Kriisirolliga vabatahtlike ja teenistusliku reservi kaasamise otsustab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul Vabariigi Valitsus oma korraldusega kuni 30 kalendripäevaks. Korralduses tuleb määratleda vabatahtlike või teenistusliku reservi liikmete liik ja arv, nende ülesanded ning kaasamise kestus.

Lisaks on eelnõu eesmärk võimaldada Siseministeeriumi valitsemisala asutustel kaasata ka n-ö välvabatahtlikke. Need on isikud, kes soovivad kriisiolukorras panustada kriisi lahendamisse, kuid ei ole enne kriisi vabatahtlikus tegevuses osalenud. Kui Vabariigi Valitsus on kehtestanud kriisiolukorra, võib ka sellises olukorras tekkida vajadus kaasata täiendavaid pädevaid isikuid, kes enne kriisiolukorda veel vabatahtlikud ei olnud. Selliseks juhuks on vabatahtlike koolitamiseks ette nähtud kriisiolukorra aegne õpe, mille maht on üldjuhul väiksem kui tavapärane vabatahtliku staatuse määramiseks vajalik väljaõpe. Vabatahtliku merepääste suhtes on selline väljaõppe liik eraldi sätestatud PPVS-is ning teiste Siseministeeriumi vabatahtlike suhtes on kriisiaegse väljaõppe korraldamise võimalus loodud väljaõppe kujundamise kaudu määrusandlikul tasandil. Väljaõpe tagab, et nad suudavad täita vabatahtliku rolliga kaasnevaid põhiülesandeid. Näiteks kriisiaegse vabatahtliku merepäästja õppes keskendutakse vajalike algteadmiste ja -oskuste omandamisele, vabatahtliku merepäästja tööle ning tavapärase õppe ennetustöö mahtu vähendatakse oluliselt. Seeläbi tagatakse kriisiolukorra aegse õppega, et uusi vabatahtlikke on võimalik kaasata kiirkorras põhiülesannete täitmiseks.

Eelnõuga ei reguleerita kogukondlike vabatahtlike ega nende võrgustike kaasamist, kes samuti panustavad kriisivalmidusse, kohaliku olukorrateadlikkuse hoidmisse, abivajajate märkamisse ning esmasesse kogukondlikku toimetulekusse.

Eelnõuga luuakse õiguslikud alused Siseministeeriumi valitsemisala kriisireservi süsteemseks kasutamiseks, võimaldades kaasata sisejulgeoleku ja elanikkonnakaitse ülesannete täitmiseks senisest laiem ring kriisirolliga vabatahtlikke ja endisi teenistujaid, kellel on vajalik pädevus ja kogemus vastavate ülesannete täitmiseks. Samuti on eelnõu eesmärk tagada kriisireservi liikmetele selge õiguslik staatus, piisavad sotsiaalsed tagatised ning töö- ja teenistussuhete erisused, mis võimaldavad neid kiirelt ja tõhusalt rakendada olukordades, kus tavapärased ressursid on ülekoormatud või häiritud, sealhulgas sõjaseisukorra ajal. Sellega luuakse eeldused riigi ja ühiskonna toimimiseks kriitiliste ülesannete järjepidevaks täitmiseks, reageerimisvõime säilimiseks ja vajaduse korral kiireks võimendamiseks kogu riigi territooriumil.

2.2. Eelnõu väljatöötamiskavatsus

Hea õigusloome ja normitehnika eeskirja (HÕNTE) kohaselt koostatakse seaduseelnõu väljatöötamise vajaduse kooskõlastamiseks üldjuhul väljatöötamiskavatsus. Käesoleva eelnõu ettevalmistamisel on arvestatud, et eelnõu üks sisuline osa – politsei ja piirivalve seaduses

reguleeritava endiste teenistujate reservi regulatsioon – on juba varem läbinud väljatöötamiskavatsuse etapi. Nimelt koostati politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduseelnõu väljatöötamiskavatsus¹, mis saadeti kooskõlastamisele 2019. aasta lõpus. Väljatöötamiskavatsusele laekunud tagasiside ja toimunud arutelude tulemusena loobuti osast kavandatud muudatustest ning osa lahendustest on vahepeal juba ellu viidud (kriisirolliga abipolitseinikega seotud regulatsioon) või on käsitlusel eraldi menetluses olevates õigusaktides (sh abipolitseiniku seaduse eelnõu kooskõlastusringis).

Väljatöötamiskavatsuses käsitleti ühe võimalusena läbida kohustuslik reservteenistus. Eelnõu kohaselt on kriisireservi loomine kavandatud vabatahtlikkuse põhimõttel.

Eeltoodust tulenevalt on endiste teenistujate reservi regulatsiooni osas tuginetud varem koostatud väljatöötamiskavatsuses tehtud analüüsile ja selle kohta esitatud märkustele. Lisaks lahendatakse käesolevas eelnõus küsimused, mis vajavad täiendavat või ajakriitilist õiguslikku lahendust ning mis ei ole saanud lahendust juba vastu võetud või paralleelselt menetletavates õigusaktides.

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks väljatöötamiskavatsust tervikuna koostamata, kuna eelnõu menetlus on põhjendatult kiireloomuline. Kiireloomulisuse vajadus tuleneb praegusest julgeolekuolukorrast ja muutunud julgeolekukeskkonnast, milles riigi kriisivalmiduse ja elanikkonnakaitse tugevdamine eeldab viivitamatut õiguslike lahenduste rakendamist. Riigikantselei on julgeolekupoliitika aluste ajakohastamisega seoses toonud esile, et julgeolekukeskkond on muutlik ning süvenev globaalne ebastabiilsus ja vastasseis kasvatavad pingete ja konfliktide tekkimise ohtu, mis omakorda suurendab vajadust tugevdada riigi otsustusvõimet ja kriisivalmidust².

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu § 1 järgi muudetakse PPVS-i.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse paragrahvi 108⁴ lõikeid 2 ja 4. Muudatused on tingitud vajadusest tagada täiendavate vabatahtlike kaasamise võimalus kriisiolukorras. Kriisiolukorras võib riigi tavapärane ja kavandatud vabatahtlike ressurss olla ammendunud ning nii-öelda välvabatahtlike kaasamine võimaldab suurendada vabatahtlike arvu kriisiolukorraga toimetulekuks. Tegemist on inimestega, kes veel ei kuulu kriisiolukorras vabatahtlikku organisatsiooni, kuid soovivad kriisiolukorras olukorra lahendamisse panustada ning peavad selleks läbima eraldi kriisiolukorra aegse õppe.

Käesoleva sätte eesmärk on luua õiguslik alus kriisiolukorra aegse õppe läbinud vabatahtliku merepäästja osalemiseks merepäästetööl. Seetõttu täiendatakse vabatahtliku merepäästja pädevuse regulatsiooni, lisades § 108⁴ lõigetes 2 ja 4 kriisiolukorra aegse õppe läbinud vabatahtlikule merepäästjale merepäästetöö tegemise võimaluse. Vabatahtliku merepäästja kriisiolukorra aegset õpet reguleeritakse eelnõu § 1 punktidega 3, 4 ja 5.

Lõike 2 muudatuse kohaselt võib politsei ülesandel koos politseiametnikuga merepäästetööd teha vabatahtlik merepäästja, kes on läbinud kriisiolukorra aegse õppe. Vastavalt kehtivale

¹ Politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduseelnõu väljatöötamiskavatsus.

² <https://www.riigikantselei.ee/uudised/riigikantselei-saatis-avalikule-kooskolastamisele-cesti-julgeolekupoliitika-alused-2026>.

regulatsioonile võib politsei ülesandel koos politseiametnikuga merepäästetööd teha vabatahtlik merepäästja, kes on läbinud vähemalt esimese astme õppe.

Lõike 4 muudatuse kohaselt võib politsei ülesandel iseseisvalt merepäästetööd teha vabatahtlik merepäästja, kes on läbinud kriisiolukorra aegse õppe, kui ta tegutseb koos teise astme õppe läbinud vabatahtliku merepäästjaga. Teise astme õppe läbinud vabatahtlik merepäästja on saanud täiendava väljaõppe ning seeläbi on tagatud isikukoosseisu parem ettevalmistus iseseisvaks tegutsemiseks. Vastavalt kehtivale regulatsioonile võib politsei ülesandel iseseisvalt merepäästetööd teha vabatahtlik merepäästja, kes on läbinud esimese astme õppe, kui ta tegutseb koos teise astme õppe läbinud vabatahtliku merepäästjaga.

Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse § 108⁶ lõiget 1. Kehtiva sätte kohaselt võib vabatahtliku merepäästjana tunnustada vähemalt 18-aastast isikut, kes vastab vabatahtliku merepäästja kutsesobivuse ja füüsilise ettevalmistuse nõuetele, keda ei ole käesoleva seadusega keelatud tunnustada vabatahtliku merepäästjana, kes on läbinud vähemalt § 108⁶ lõikes 2 nimetatud esimese astme õppe³ või Politsei- ja Piirivalveameti poolt tunnustatud vastava õppe ja sooritanud arvestuse ning kelle tervises seisund võimaldab tegutseda vabatahtliku merepäästjana. Muudatuse kohaselt võib täiendavalt tunnustada vabatahtliku merepäästjana ka isikut, kes on läbinud eelnõu § 1 punktis 3 nimetatud kriisiolukorra aegse õppe.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täiendatakse § 108⁶ lõikega 3¹. Muudatus on tingitud vajadusest tagada kiirem viis täiendavate vabatahtlike merepäästjate kaasamiseks kriisiolukorras. Ülesannete jäävuse põhimõtte kohaselt tuleb tagada otsingu- ja päästetöö tegemine merel ka kriisiolukorras, kui tavapärane otsingu- ja päästetööde ressurss on ülekoormatud. Seetõttu täiendatakse § 108⁶ lõikega 3¹ ning nähakse ette nõuded vabatahtliku merepäästja kriisiolukorra aegsele õppele. Vabatahtliku merepäästja väljaõpe koosneb tavaolukorras I astme (kestab vähemalt 40 tundi) ja II astme (kestab vähemalt 20 tundi) õppest ning iga kolme aasta tagant läbitavast kohustuslikust täiendusõppest.

Kriisiolukorras tekib vajadus paindlikumalt värvata ja välja õpetada uusi vabatahtlikke merepäästjaid, et tagada otsingu- ja päästetööde tegemine nõutud mahus. Senised kriisiaegsed kogemused on näidanud, et kriisiolukorras leidub inimesi, kes soovivad panustada, kuid ei ole varem kaalunud vabatahtlikuna tegutsemist. Kavandatava regulatsiooniga luuakse neile selleks võimalus.

Kriisiolukorra aegse õppe läbimine on aluseks isiku tunnustamisele vabatahtliku merepäästjana (eelnõu § 1 punkt 2), kuid ei tähenda talle automaatselt kriisirolli määramist. Otsingu- ja päästetöid merel ei tee kriisiolukorras ainult kriisirolliga vabatahtlikud merepäästjad, vaid ka ilma kriisirollita vabatahtlikud merepäästjad vastavalt oma võimalustele. Nii luuakse kriisiolukorras võimalus säilitada vabatahtlike võrgustiku toimivus ka näiteks juhul, kui kriisirolliga vabatahtlikud suunatakse ülesandeid täitma oma tavapärasest tegutsemispiirkonnast kaugemale ning nende tavapärasest piirkonnast tekib vajadus täiendava inimressursi järele.

Paragrahvi 108⁶ lõikega 3¹ luuakse eraldi õpe, mis kestab lühemat aega kui tavapärane vabatahtliku merepäästja I astme õpe. Sätte eesmärk on tagada, et kriisiolukorras oleks võimalik kiiresti kaasata ja välja koolitada täiendavaid vabatahtlikke merepäästjaid. Kriisiolukorras võib täiendavate vabatahtlike merepäästjate kaasamine olla aegkriitiline, mistõttu ei pruugi olla ajaliselt võimalik läbida tavapärast I astme õpet. Muudatuse kohaselt on vabatahtliku

³ Esimese astme õppes omandatakse vajalikud algteadmised ja oskused vabatahtliku merepäästja tööks ning teadmised ennetustööks merepäästesündmuse ärahoidmise eesmärgil. Esimese astme õpe kestab vähemalt 40 tundi ja lõpeb arvestusega.

merepäästja kriisiolukorra aegse väljaõppe maht vähemalt 20 tundi ja lõpeb arvestusega. Võrreldes väljaõppega tavaolukorras on 20-tunnine väljaõpe ligikaudu poole väiksema mahuga, keskendudes merel otsingu- ja päästetööks vajalikele praktilistele algteadmistele ja -oskustele, ning õppest jääb muu hulgas välja ennetustöö valdkond. Vabatahtliku merepäästja kriisiolukorra aegsele õppele võib suunata ja vabatahtliku merepäästjana tunnustada vähemalt 18-aastast isikut, kes vastab vabatahtliku merepäästja kutsesobivuse ja füüsilise ettevalmistuse nõuetele ning keda ei ole käesoleva seadusega keelatud vabatahtliku merepäästjana tunnustada.

Kriisiolukorras tunnustatud vabatahtlikule merepäästjale kohalduvad tavaolukorra nõuded ja õigused, sealhulgas kehtivas PPVS § 108⁶ lõikes 4 sätestatud täiendusõppe läbimise kohustus.

Eelnõu § 1 punktidega 4 ja 5 täiendatakse § 108⁶ lõikeid 8 ja 8¹. Muudatused on seotud eelnõu § 1 punktides 1 ja 2 toodud muudatusega. Paragrahvi 108⁶ lõike 8 täienduse kohaselt kehtestab vabatahtliku merepäästja õppe, kriisiolukorra aegse õppe ja täiendusõppe nõuded, õppe korraldamise ning arvestuse sooritamise korra valdkonna eest vastutav minister määrusega. Paragrahvi 108⁶ lõike 8¹ täienduse kohaselt kinnitab vabatahtliku merepäästja esimese ja teise astme õppe, kriisiolukorra aegse ning täiendusõppe õppekavad Politsei- ja Piirivalveameti peadirektor haldusaktiga.

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse seaduse 5¹. peatükki 7¹. jaoga, milles reguleeritakse vabatahtliku merepäästja kriisirolliga seonduvat. Kehtivas seaduses puudub kriisirolliga vabatahtliku merepäästja regulatsioon, mistõttu on vaja seadust vastava regulatsiooniga täiendada.

Eelnõu § 1 punkti 6 kohaselt täiendatakse PPVS-i §-ga 108¹⁹, millega reguleeritakse kriisirolli määramist vabatahtlikule merepäästjale.

Lõikega 1 sätestatakse, et kriisirolli võib määrata vabatahtlikule merepäästjale, kes on andnud nõusoleku osaleda Politsei- ja Piirivalveameti tegevuses enne kriisiolukorda või selle ajal.

Kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate puhul on tegemist vabatahtliku merepäästja väljaõppe läbinud vabatahtlikega, kes on nõustunud kriisirolli määramisega ja kelle kaasamine kriisiolukorras või enne seda on merel otsingu- ja päästetööde tegemise tagamiseks esmavajalik. Kriisirolli saab määrata varem Politsei- ja Piirivalveameti poolt tunnustatud vabatahtlikule merepäästjale, kes on avaldanud soovi ja andnud nõusoleku toetada Politsei- ja Piirivalveametit kriisiolukorras või enne seda.

Muudatus võimaldab kriisiolukorras või enne seda paindlikumalt kaasata väljaõppe saanud vabatahtlikke ning suurendada Politsei- ja Piirivalveameti võimekust kriisiolukordade lahendamisel. Kriisi lahendamisel on oluline, et Politsei- ja Piirivalveametil on võimalik kiiresti kaasata täiendavat väljaõppega isikkoosseisu olukordades, kus tavapärane töökorraldus ja olemasolev koosseis ei ole piisavad. Kriisirolli regulatsiooniga luuakse vabatahtliku merepäästja ja riigi vahel selge õiguslik seos, mis võimaldab vabatahtlikku merepäästjat kaasata kriisiolukorras või enne seda konkreetsete ülesannete täitmisel ning määrata talle ette teada rolli.

Lõikega 2 reguleeritakse kriisirolliga vabatahtliku merepäästja pädevust. Kriisirolliga vabatahtliku merepäästja pädevuses on toetada Politsei- ja Piirivalveametit kriisiolukorras, osaledes politsei tegevuses PPVS § 108¹ lõike 2 kohaselt. Seega ei kaasne kriisirolli määramisega vabatahtlikule merepäästjale õiguste ega volituste laienemist võrreldes tavapärase vabatahtliku merepäästja pädevusega. Kriisirolli võtmine tähendab vabatahtlikule

merepäästjale eeskätt lisakohustust olla kriisiajal valmis Politsei- ja Piirivalveametit toetama ning täitma talle määratud ülesandeid.

Lõikega 3 sätestatakse, et Politsei- ja Piirivalveametil on enne vabatahtlikule merepäästjale kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta kriisiülesandega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaväelise auastmega ametikohale (edaspidi *sõjaaja ametikoht*).

Politsei- ja Piirivalveametil ei ole andmeid sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale määratud isikute kohta. Seetõttu nähakse ette, et Politsei- ja Piirivalveametil on enne vabatahtlikule merepäästjale kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist teavet vabatahtliku merepäästja kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetamise kohta. Selliselt antakse Politsei- ja Piirivalveametile õigus kontrollida, ega vabatahtlik merepäästja, kes soovib endale kriisirolli, pole juba määratud kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale. Eesmärk on välistada ühele isikule mitme osapoole määratav kriisiroll, kuna praktikas saab isik täita kriisiolukorras ühte rolli. Üldpõhimõttena jääb kehtima esimesena määratud kriisiroll. Näiteks kui isikule on määratud sõjaaja ametikoht, siis ei saa teda täiendavalt määrata vabatahtliku merepäästja kriisirolli.

Sõjaaja ametikohale nimetamise kohta toimub teabevahetus kaitseväekohustuslaste registri kaudu. Politsei- ja Piirivalveamet kontrollib, kas isik on nimetatud sõjaaja ametikohale või mitte (päring on isikukoodi põhine ja vastus on jah/ei). Pärast kriisirolli määramist esitab Politsei- ja Piirivalveamet omakorda teabe isikule kriisirolli määramise kohta. See teave jääb kaitseväekohustuslaste registrisse, et vältida isiku nimetamist sõjaaja ametikohale.

Lõikega 4 sätestatakse, et kriisirolli ei saa määrata vabatahtlikule merepäästjale, kes on nimetatud kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale, välja arvatud juhul, kui vabatahtlik merepäästja vastavalt ameti- või töökohalt vabastatakse.

Kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse järgi on kriisiolukorra lahendamiseks vajalik töökohustus töö- või teenistussuhtest tulenev kohustus, mis on vahetult seotud asutuse või isiku püsiva kriisiülesande või põhiseadusliku institutsiooni ülesande täitmisega. Kriisiolukorra lahendamiseks vajalik töökohustus tekib isikule vastavale ametikohale asumisel või töölepingus ettenähtud tööle asumise ajal või tema ameti- või töökoha määramisel kriisiülesandega ameti- või töökohaks. Töökohustuse tekkimisest teavitatakse isikut kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kriisiülesandega ameti- või töökohale asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel kriisiülesandega ameti- või töökohaks.

See tähendab, et niisugustel ameti- või töökohtadel olevatele vabatahtlikele merepäästjatele ei saa Politsei- ja Piirivalveamet kriisirolli määrata. Piirangud on vajalikud, et tagada nii elutähtsate teenuste tagamise järjepidevus kui ka Kaitseväge sõjaaja üksuste puutumatus. Nõnda saab kriisiülesandega asutus või ettevõtte arvestada, et kriisi korral ei lähe tema teenistuja või töötaja täitma politsei ülesandeid, vaid täidab riigikaitse ülesandeid oma alalisel ameti- või töökohal.

Eelnõu § 1 punkti 6 kohaselt täiendatakse PPVS-i §-ga 108²⁰, millega reguleeritakse kriisirolliga vabatahtliku merepäästja staatuse ja töö- või teenistussuhte erisused.

Lõike 1 kohaselt saab sõjaaja ametikohale kriisirolliga vabatahtliku merepäästja nimetada vaid juhul, kui see on vältimatult vajalik riigi sõjaliseks kaitseks. See tähendab, et üldjuhul ei saa kriisirolliga vabatahtlikku merepäästjat sõjaaja ametikohale nimetada.

Vältimatu vajaduse sisustamine sõltub eelkõige võimaliku konflikt kulgemisest ning riigi vajadusest kasutada sõjalise vastupanu osutamisel just konkreetsete oskuste, pädevuse ja väljaõppega isikuid. Kui üldjuhul on sõjaliseks vastupanuks ettevalmistatud baasväljaõppega sõdurite ja madruste arvukus suur, siis spetsiifiliste oskustega isikute ring võib konflikti puhul vajada täiendust ka kriisirolliga vabatahtlike seast. Vastava hinnangu annab konkreetsetes olukorras Kaitseväge sarnaselt kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse (edaspidi *KORKS*) §-le 40, mis annab Kaitseväele volituse jätta vältimatu vajaduse korral riigi sõjaliseks kaitseks teatud õigusnormid täitmata.

Oluline on, et vabatahtlikke merepäästjaid saaks välja õpetada vastavalt nende kriisirollidele ja kaasata neid kriisi lahendamisse. Kui kriisi lahendamise ajal oleks võimalik väljaõpetatud kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid nimetada sõjaaja ametikohale, ei saaks nad kriisi lahendamisse panustada ja nende väljaõpetamine ei täidaks oma eesmärki.

Vabatahtlikele merepäästjatele kriisirolli määramise eesmärk on tagada muudest kohustustest vabastatud reserv kriiside lahendamiseks ja seetõttu nähaksegi eelnõuga ette põhimõte, et üldjuhul kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid sõjaaja ametikohale ei nimetata. Kuna kriis võib leida aset ka olukorras, kus sõjaline riigikaitse peab keskenduma oma põhitegevusele, on oluline, et kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate reservi saaks vajaduse korral kriisi lahendamisse kaasata, kui see on vältimatult vajalik ning sõjalist riigikaitset ei ole võimalik muul viisil tagada.

Kui kriisirolliga vabatahtlik merepäästja nimetatakse Kaitseväge sõjaaja ametisse, vabastatakse ta kriisirollist. Sellest tuleb esimesel võimalusel teavitada PPA-d ning isik esitab vastava taotluse kriisirollist vabastamiseks. Pärast kriisirollist vabastamist võib isik jätkata vabatahtliku merepäästjana ilma kriisirollita. Selline lahendus tagab ühelt poolt paindlikkuse erandjuhtudeks ning teiselt poolt säilitab üldpõhimõtte, et kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate reservi kasutatakse eelkõige siseturvalisuse tagamiseks.

Kriisirolli märke on näha ka kaitseväekohustuslaste registris.

Lõigete 2 ja 3 kohaselt luuakse kriisirolliga vabatahtlikule merepäästjale, kellele on määratud kriisiroll, õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest, kui ta kaasatakse kriisi lahendamisse. Selline õigus antakse ajaks, kui ametnik või töötaja asub vabatahtliku merepäästjana vastavalt oma kriisirollile kriisi lahendamiseks.

Töölepingu seaduse (edaspidi *TLS*) § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on ajateenistuses või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuse kohaselt sätestatakse kriisirolliga vabatahtliku merepäästja õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid kriisi lahendamise tõttu. Selle kehtestamine on vajalik nii avaliku teenistuse ametnike ja töötajate kui ka erasektori töötajate puhul.

Avaliku teenistuse seaduse (edaspidi *ATS*) §-s 83 on sätestatud, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa

siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega. Kriisirolliga vabatahtliku merepäästjana kriisi lahendamisse kaasatud ametnik on sel ajal ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest.

Lõikega 4 sätestatakse, et lõigetes 2 ja 3 sätestatud juhul esitab töötaja tööst keeldumise ja ametnik avaliku võimu teostamise õiguse peatumise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamiseks, annab Politsei- ja Piirivalveamet vastavatele vabatahtlikele merepäästjatele sellest teada ning kutsub nad kriisi lahendamiseks Politsei- ja Piirivalveametit abistama kooskõlas eelnõu §-ga 108²¹.

Lõike 5 kohaselt võib kriisirolliga vabatahtlikule merepäästjale, kes osaleb kriisi lahendamises, maksta hüvitist.

Hüvitise maksmise eesmärk on vältida olukorda, kus kriisirolliga vabatahtliku merepäästja või tema perekonna sissetulek väheneb ajavahemikul, mil isik on kaasatud kriisi lahendamisse ega saa samal ajal täita oma põhitööga seotud kohustusi. Kui kriisirolliga vabatahtlik merepäästja kaasatakse kriisi lahendamisse ning tema töö- või teenistussuhe tööandjaga peatub, ei ole tööandjal kohustust maksta talle töötasu.

Seaduses sätestatud hüvitise maksmise võimalus toetab kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate valmisolekut ja osalust Politsei- ja Piirivalveameti abistamisel eri kriiside ajal. Hüvitist makstakse üksnes juhul, kui kriisirolliga vabatahtlik merepäästja kutsutakse kriisiajal Politsei- ja Piirivalveametit abistama ning hüvitise maksmise eeldused on täidetud. Kuna hüvitise maksmine on seotud isiku osalemisega kriisiajal Politsei- ja Piirivalveameti tegevuses, maksab hüvitist Politsei- ja Piirivalveamet. Hüvitise arvutamise aluseks võetakse hüvitise maksmisele eelnenud Statistikaameti avaldatud viimane keskmine brutokuupalk.

Hüvitist ei maksta, kui tööandja säilitab kriisi lahendamises osalevale kriisirolliga vabatahtlikule merepäästjale tema senise töötasu või palga.

Lõikega 6 sätestatakse kriisirolliga vabatahtliku merepäästja hüvitise ulatus. Hüvitise taotlemise ja väljamaksmise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Tegemist on volitusnormiga, mis võimaldab reguleerida hüvitise seotud küsimusi määrukses paindlikult ja praktiliste vajaduste järgi.

Lõikega 7 sätestatakse tööandja õigus nõuda riigilt kahju hüvitamist juhul, kui tööandjale tekib lõike 2 kohaldamise tõttu otsene varaline kahju, ehk kahju tekib, kuna vabatahtlik merepäästja, kellele Politsei- ja Piirivalveamet on määranud kriisirolli, keeldub töö tegemisest alalise tööandja heaks, et ta saaks osaleda kriisi lahendamisel.

Tööandja saab kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui varaline kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole kriisirolliga vabatahtliku merepäästjana kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui kriisirolliga vabatahtlik merepäästja keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja heaks, on tööandjal õigus nõuda otsese varalise kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja. Vabariigi Valitsus otsustab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul korraldusega kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamise kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks, tähtaja lõppemisel vaatab otsuse üle ja võib seda aega vajadusel iga kord pikendada kuni 30 kalendripäeva võrra.

Hüvitise suurus on piiratud ja selle ülempiir on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus. Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et kriisirolliga vabatahtlik merepäästja kaasatakse avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Hüvitise ülempiiri sätestamine on vajalik õigusselguse ja -kindluse tagamiseks ning riigi võimalike rahaliste kohustuste etteaimatavaks piiritlemiseks. Hüvitise sidumine Statistikaameti avaldatud keskmise brutokuupalgaga võimaldab ülempiiri suurust ajas muuta vastavalt üldisele palgatasemele ning tagab hüvitise määra objektiivsuse ja ajakohasuse. Kuuekordse keskmise brutokuupalga suurust ülempiiri võib pidada proportsionaalseks, kuna see võimaldab hüvitada tööandjale kriisirolliga vabatahtliku ajutisest eemalolekust tekkida võiva olulise otsese varalise kahju, säilitades samal ajal mõistliku tasakaalu tööandja huvide ja avaliku huvi vahel.

Varalise kahju hüvitamise piiramine on vajalik, et vältida riigi põhjendamatult ulatuslikku ja raskesti prognoositavat vastutust. Kuna varaline kahju võib sõltuda erinevatest välisteguritest, peab hüvitamisele kuuluv kahju olema piisavalt tõendatud ja konkreetselt tuvastatav. Hüvitamise eesmärk ei ole tagada tööandjale kogu võimaliku äririski või tulevikutulu kompenseerimine, vaid leevendada otsest ja erandlikku negatiivset mõju, mis tuleneb töötaja ajutisest puudumisest avalikes huvides täidetava ülesande tõttu. Statistikaameti viimastel andmetel oli keskmine brutokuupalk 2026. aasta I kvartalis 2135 eurot, mistõttu on hüvitise maksimaalne ülempiir 12 810 eurot (2135×6).

Eelnõu § 1 punkti 6 kohaselt täiendatakse PPVS-i §-ga 108²¹, millega reguleeritakse kriisirolliga vabatahtliku merepäästja kaasamist politsei tegevusse.

Lõike 1 kohaselt otsustab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamise kriisi lahendamisse Vabariigi Valitsus korraldusega kuni 30 kalendripäevaks.

Kuna kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kutsumine kriiside lahendamisse mõjutab tööandjaid, on oluline, et otsustustasand oleks kõrgem kui asutuse juhi tasand. Kui kriisi lahendamise tõttu ei saa kriisirolliga vabatahtlik merepäästja oma tavapärasest tööd teha, otsustab eelnõu kohaselt kriisirolliga vabatahtliku merepäästja kaasamise Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul. Kriisirolliga vabatahtlikul merepäästjal tekib siis õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikohal tema õigus teostada avalikku võimu, ilma et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. Kuna seetõttu võib tööandjal olla keerukam kindlustada mõne tööloigu või teenuse toimimine – need võivad ajutiselt isegi katkeda –, on tähtis, et otsus kaasata kriisirolliga vabatahtlik merepäästja oleks väga hoolikalt läbi mõeldud. Vabariigi Valitsuse otsustustasand tagab, et sellist vabatahtlikku ressursi kaasatakse ainult põhjendatud juhtudel kriisi lahendamiseks ning otsustamise on kaasatud kõikide poliitiliste valdkondade juhtivad ministrid.

Kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid saab kriiside lahendamisse kaasata eelkõige siis, kui on selge, et Politsei- ja Piirivalveameti enda ressursist jääb väheks ning teiste partnerite kaasamine pole võimalik või pole võimalik vajalikus mahus, et kriis lahendada.

Valdkonna eest vastutava ministri ettepanekus selgitatakse, miks on vaja kriisirolliga vabatahtlikud merepäästjad kriisi lahendamisse kaasata ja mis ülesandeid nad täidavad. Ministrile peab omakorda vastava ettepaneku tegema ehk info ja vajaduse edastama Politsei- ja Piirivalveamet. Politsei- ja Piirivalveamet on pädev hindama, kas tegemist on sellise kriisiga, mille vältel tuleb toime tulla tavapärasest suurema mahuga ülesannete täitmisega ja mis vajab vastava väljaõppe saanud lisaressursi kaasamist.

Kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamine ei tähenda, et vaid nemad hakkavad kriisi lahendama. Igasuguste kriiside lahendamine on riigi ülesanne, mida tuleb esimesena täita riigi enda tuumikressursi raames. Kuna PPA tuumikressurss on optimeeritud ja mõeldud pigem tavaolukordade lahendamiseks, on tavapärasest suuremat ressursi nõudva või pikaajalise kriisi korral vaja lisaressurssi.

Lõike 2 kohaselt vaatab Vabariigi Valitsus käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaja lõppemisel otsuse üle. Kuna kriisi kestust ei ole võimalik ette näha, võib kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid esialgu kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks. Kui kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamine kriisi lahendamisse on endiselt vajalik, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse üle iga 30 kalendripäeva tagant ja pikendab kriisirolliga vabatahtliku merepäästja kaasamist kuni 30 kalendripäeva võrra.

Kuna mistahes kriisi kestust ei ole võimalik ette näha, saab esialgu kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks. Kui saabub kaasamise esialgses otsuses märgitud tähtaja lõpp, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse uuesti üle ja vajaduse korral pikendab kriisireservi kaasamist 30 kalendripäeva võrra. Kui kaasamist on vaja pärast selle tähtaja möödumist veel kord pikendada, annab seadus Vabariigi Valitsusele selleks vastava volituse.

Tähtaja seadmine on oluline tööandjale, kes peab oma töö korraldamiseks teadma, kui kaua tema töötaja võib tööülesannete täitmisest eemal olla. Arvestades tööandja vajadust ettevõtte või asutuse töös hoida, kaasatakse kriisirolliga vabatahtlik merepäästja kriisi lahendamisse üldjuhul kuni 30 kalendripäevaks. PPA peab iga kord hindama, milliseid kriisirolliga vabatahtlikke neil on kriisiolukorra lahendamiseks vaja kaasata. Üldjuhul on eesmärk optimeerida vabatahtlike kaasamist selliselt, et kasutatakse roteeruvat kaasamist ehk ühe tööandja juurest kaasatud isiku puhul üritatakse vältida pikemat kui 30-kalendripäevast kaasamist.

Lõike 3 kohaselt tuleb Vabariigi Valitsuse korralduses nimetada ülesanded, mille täitmise kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid on vaja kaasata, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või ülempiir, ülesannete täitmise piirkond ja vajaduse korral muud andmed.

Eesmärk on tagada kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamise selgus. Sätte kohaselt peab Vabariigi Valitsuse korraldus sisaldama vähemalt neid andmeid, mis võimaldavad üheselt mõista, mis eesmärgil, millises ulatuses ja kui pikaks ajaks kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid kaasatakse. Ülesannete väljatoomise nõue võimaldab piiritleda kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate tegevuse sisu ning tagab, et nad kaasatakse üksnes konkreetsete ja selgelt määratletud ülesannete täitmiseks. Kaasamise tähtaja määramine tagab, et kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamine on ajaliselt piiratud ja seotud konkreetse kriisiolukorra või sellest tuleneva vajadusega.

Kaasatavate isikute arvu või selle ülempiiri sätestamine võimaldab hinnata meetme proportsionaalsust ning planeerida nii riigi kui ka kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate ressursikasutust. See aitab tagada, et kaasamine ei ületa tegelikku vajadust ja on kooskõlas kriisi lahendamiseks vajaliku ulatusega. Ülesannete täitmise piirkonna määramine on vajalik selleks, et selgelt piiritleda ala, kus kriisirolliga vabatahtlikud merepäästjad tegutsevad. Kui näiteks vabatahtlikud päästjad, abideminereerijad ja abipolitseinikud täidavad oma põhiülesannet maismaal ning saab kasutada mõistet „territoorium“, siis täidavad vabatahtlikud merepäästjad oma põhiülesannet merealal. Kuna PPVS-is kasutatakse ka päästepiirkonna mõistet, kasutatakse sättes mõistet „piirkond“.

Vajaduse korral muude andmete märkimise võimalus annab Vabariigi Valitsusele paindlikkuse arvestada konkreetse kriisi eripärasid või lisatingimusi, mis on kriisi tõhusaks lahendamiseks

vajalikul. Kokkuvõttes toetab lõige 3 läbipaistvat ja kontrollitavat otsustusprotsessi ning aitab tagada, et kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamine on põhjendatud ja sihipärane.

Eelnõu § 1 punkti 6 kohaselt täiendatakse PPVS-i §-ga 108²², millega reguleeritakse vabatahtliku merepäästja vabastamist kriisirollist.

Lõikega 1 sätestatakse, et Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega vabastatakse vabatahtlik merepäästja kriisirollist. Tegemist on imperatiivse sättega, mis tähendab, et allpool loetletud juhtudel on PPA kohustatud isiku kriisirollist vabastama.

Punkti 1 alusel vabastatakse vabatahtlik merepäästja kriisirollist, kui vabatahtlik merepäästja esitab kriisirollist loobumiseks kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis avalduse. Kuna kriisirolli võtmine on vabatahtlikele merepäästjatele võimalus, mitte kohustus, siis on tal igal ajal õigus sellest rollist ka loobuda.

Punkti 2 alusel vabastatakse vabatahtlik merepäästja kriisirollist, kui kriisirolli võtnud vabatahtlik merepäästja ei osale mõjuva põhjusega käesoleva seaduse § 108²¹ lõikes 1 nimetatud juhul kaasamise korral politsei tegevuses. Kriisirolli võtnud vabatahtlik merepäästja on andnud vabatahtliku lubaduse toetada Politsei- ja Piirivalveametit kriisiajal.

Kriisiroll eeldab valmisolekut osaleda politsei tegevuses Vabariigi Valitsuse korralduse alusel käesoleva seaduse § 108²¹ lõikes 1 nimetatud juhul. Kui kriisirolli võtnud vabatahtlik merepäästja mõjuva põhjusega sellisel kaasamisel ei osale, vähendab see Politsei- ja Piirivalveameti planeeritud võimekust talle pandud ülesandeid täita. Seetõttu on PPVS § 108²² lõikes 1 ette nähtud alused, mille korral PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega vabastatakse vabatahtlik merepäästja kriisirollist.

Mõjuva põhjuse näited võivad olla terviseseisund, perekondlik hädaolukord (nt lähedase ootamatu haigestumine või õnnetus) või muu põhjus, mis on piisavalt kaalukas ja õigustatud. Mittemõjuv põhjus on selline, mis ei ole piisavalt kaalukas ega õigusta puudumist.

Punktide 3, 4 ja 5 kohaselt vabastatakse vabatahtlik merepäästja kriisirollist, kui ta asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega töökohustusega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse kriisiülesanne.

Kui vabatahtlik merepäästja asub sõjaaja ametikohale või tema suhtes tekib kriisiülesandega töökohustus, on kriisirollist vabastamine § 108²² lõike 1 punktide 3–5 alusel vajalik selleks, et vältida vastuolu erinevate riigikaitseliste ja sisejulgeoleku kohustuste vahel ning tagada, et isikule ei panda samaaegselt kattuvaid või omavahel konkureerivaid ülesandeid.

Kriisirollist vabastamiseks esitab isik Politsei- ja Piirivalveametile vastava avalduse. Politsei- ja Piirivalveametil on õigus vabatahtlik merepäästja kriisirollist vabastada ka ilma isiku avalduseta. Vastav otsus tehakse kaitseväekohustuslaste registrist või töötamise registrist saadud andmete alusel.

Kriisirollist vabastamisest hoolimata võib vabatahtlik merepäästja jätkata käesoleva seaduse § 108¹ lõikes 2 sätestatud ülesannete täitmist. See tähendab, et kriisirollist vabastamisel võib isik jätkata tegevust tavapärase vabatahtliku merepääste koosseisus.

Vabatahtlik merepäästja saab taotleda kriisirolli uuesti, kui ta vabastatakse kriisiülesandega ameti- või töökohalt või tema ameti- või töökohta ei loeta enam kriisiülesandega töökohustusega ameti- või töökohaks või kui isik vabastatakse sõjaaja ametikohalt. Isik peab selleks esitama uuesti Politsei- ja Piirivalveametile vastava avalduse. Politsei- ja Piirivalveametil on omakorda õigus kontrollida töötamise registri või kaitseväekohustuslaste registri kaudu, ega isik pole enam kriisiülesandega ameti- või töökohal või sõjaaja ametikohal.

Lõike 2 kohaselt võib Politsei- ja Piirivalveameti otsusega vabastada vabatahtliku merepäästja kriisirollist, kui ta ei täida PPVS § 108⁶ lõikes 4 sätestatud täiendusõppe kohustust. Lõikega 2 sätestatakse kaalutusõiguse alus, mille kohaselt võib Politsei- ja Piirivalveameti otsusega vabastada vabatahtliku merepäästja kriisirollist.

Erinevalt lõikes 1 nimetatud alustest ei ole tegemist imperatiivse kriisirollist vabastamise alusega. Lõike 2 puhul on tegemist kaalutusotsusega ja asutusele antakse võimalus hinnata konkreetseid asjaolusid. Selline sõnastus on vajalik, kuna täiendusõppe kohustuse täitmata jätmine ei pruugi alati olla tingitud vabatahtliku merepäästja tahtlikust või hooletust käitumisest. Näiteks võib esineda olukordi, kus Politsei- ja Piirivalveamet ei ole objektiivsetel põhjustel suutnud vabatahtlikule merepäästjale ettenähtud täiendusõpet pakkuda või on koolitused edasi lükkunud. Samuti võib vabatahtlikul päästjal esineda mõjuvaid põhjusi, nagu tervislikud või perekondlikud asjaolud, teenistuslikud kohustused või muud vältimatud takistused, mille tõttu ei ole ta ajutiselt saanud täiendusõppet osaleda.

Lõikega 3 täpsustatakse Politsei- ja Piirivalveameti õigust saada enne vabatahtliku merepäästja kriisirollist vabastamise otsuse tegemist vajalikke andmeid teistest riiklikest registritest. Sätte eesmärk on tagada, et kriisirollist vabastamine põhineks kontrollitud ja ajakohasel teabel ning oleks õiguspärane ja põhjendatud.

Kuna kriisirollist vabastamise aluseks võib olla asjaolu, et vabatahtlik merepäästja asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või et tema olemasolevale töökohale on määratud kriisiülesandega töökohustus, ei pruugi Politsei- ja Piirivalveametil see teave muul viisil alati õigel ajal või usaldusväärselt olemas olla. Seetõttu on vaja võimaldada andmete saamist töötamise registrit ja kaitseväekohustuslaste registrit.

Töötamise registrit saadav teave võimaldab kontrollida, kas isik töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal, mis võib välistada tema osalemise kriisirollis sisejulgeoleku ülesannete täitmisel. Kaitseväekohustuslaste registrit saadav teave võimaldab omakorda tuvastada, kas isik on nimetatud sõjaaja ametikohale, mille korral ei ole tal võimalik ega lubatav olla kriisirolliga vabatahtlik merepäästja. Sättega toetatakse erinevate riigikaitseliste ja sisejulgeoleku kohustuste kooskõlastamist ning aidatakse vältida olukorda, kus isikule pannakse samaaegselt vastuolulisi või kattuvaid kohustusi. Samuti aitab see tagada, et kriisirollist vabastamise otsus tehakse üksnes tegeliku ja õiguslikult relevantse aluse olemasolul.

Andmete saamise õigus on piiratud konkreetse eesmärgiga – vabatahtliku merepäästja kriisirollist vabastamise otsustamisega – ning hõlmab ainult neid andmeid, mis on otsuse tegemiseks vältimatult vajalikud. Politsei- ja Piirivalveameti õigus saada andmeid töötamise registrit ja kaitseväekohustuslaste registrit ei ole üldine ega piiramatu, vaid eeldab konkreetset andmete kontrollimise alust.

Andmete pärimine on põhjendatud üksnes juhul, kui Politsei- ja Piirivalveametil on tekkinud kahtlus või muu objektiivne alus arvata, et vabatahtlik merepäästja on asunud sõjaaja ametikohale, töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal või et tema olemasolevale ameti- või töökohale on määratud kriisiülesandega töökohustus. Selliseks aluseks võib olla näiteks isiku enda teade, teave koostööasutuselt või muu usaldusväärne info. Seega ei ole registripäringute eesmärk üldine kontroll või regulaarne järelevalve kõigi kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate üle, vaid konkreetse juhtumi asjaolude selgitamine enne kriisirollist vabastamise otsuse tegemist. Niisugune lähenemisviis tagab, et andmete töötlemine on eesmärgipärane, vajalik ja proportsionaalne ning kooskõlas isikuandmete kaitse põhimõtetega.

Lõikega 4 sätestatakse, et kriisirollist vabastatud vabatahtlikul merepäästjal on kohustus tagastada Politsei- ja Piirivalveametile esimesel võimalusel talle kriisi lahendamiseks väljastatud vara. Kui vabatahtlik merepäästja on kriisirollist vabastatud, tähendab see, et tema kriisirollist tulenevad kohustused on lõppenud. Kui Politsei- ja Piirivalveamet on vabatahtlikule merepäästjale väljastanud kriisi lahendamiseks vahendeid, siis on need mõeldud konkreetseks ülesandeks ning nende enda valduses hoidmine ilma vajaduseta ei ole põhjendatud.

Eelnõu § 1 punkti 7 järgi täiendatakse PPVS-i 5². peatükiga „Endiste teenistujate reserv“, millega luuakse õiguslik alus teenistujate reservi moodustamiseks, sätestatakse reservi liikmesuse nõuded ja tingimused, reservi liikmete õppustele ja kriisi lahendamisse kaasamise alused ning liikme õigused, kohustused, hüved ja sotsiaalsed tagatised.

PPVS 5². peatüki 1. jao § 108²³ kohaselt on endiste teenistujate reservi liige isik, kes on andnud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis nõusoleku toetada PPA-d enne kriisiolukorda või kriisiolukorra ajal ning kes on nimetatud reservi liikmeks (vt § 108²⁷ selgitused).

Kriisi lahendamisel politsei ülesandeid täitvad reservi liikmed nimetatakse politseiametnikeks. PPVS-i järgi on politsei ülesanded süütegude ennetamine, avaliku korra kaitse, dokumentide ja tegevuslubade väljastamine, kodakondsuse ja migratsiooni valdkonna asjade korraldamine, otsingu- ja päästetöö tegemine ning merereostuse avastamise ja likvideerimise korraldamine, otsingutööde tegemine maismaal lennuõnnetuse korral, piirivalve valdkonna asjade korraldamine, süütegude menetlemine ja karistuste täideviimine, Eesti presidendi ja tema perekonna, samuti seaduses sätestatud juhul ametist lahkunud presidendi, peaministri, välisriigi riigipeade, valitsusjuhtide, välisministrite kaitsmine, objektide valvamine ning muude seadusest ja selle alusel antud õigusaktidest tulenevate ülesannete täitmine.

Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse reservi kaasamiseks, vormistatakse reservi liige kriisi lahendamiseks politseiametniku ametikohale PPA peadirektori või tema volitatud isiku haldusaktiga. Vormistamine sarnaneb kadettide vormistamisega politseiteenistusse, kui kadette kaasatakse kehtiva PPVS § 80 lõike 1 alusel politsei ülesannete täitmisse.

PPVS § 80 lõike 1 järgi on PPA peadirektoril õigus Sisekaitseakadeemia politsei ja piirivalvekolledži direktori nõusolekul kaasata kadette riigi julgeoleku tagamiseks, riigikaitse vajadusel, inimelu päästmiseks, päästetööde teostamiseks ja inimeste otsingutel, loodusõnnetuse, tulekahju, avarii või katastroofi ennetamiseks või selle tagajärgede kõrvaldamiseks, edasilükkamatu teenistusülesande täitmiseks, mida selle iseärasuste tõttu ei ole võimalik katkestada või lõpetada, massilise korratuse ärahoidmiseks ja lõpetamiseks ning muudel seaduses sätestatud juhtudel. Näiteks 2020. aasta kevadel väljakuulutatud eriolukorra ajal võttis PPA peadirektor aprilli alguses politseiteenistusse ja nimetas kuni eriolukorra lõppemiseni koosseisuvälistele ametikohtadele Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledži kadetid. Kadetid vabastati politseiteenistusest eriolukorra lõppemisel alates 18. maist 2020.

PPVS 5². peatüki 2. jaoga reguleeritakse teenistujate reservi nimetamist, reservi liikme väljaõpet ja välisriiki lähetamist.

Paragrahviga 108²⁴ reguleeritakse teenistujate reservi kandideerimist ning sätestatakse reservi kandideerimiseks isikuankeedi ja kirjaliku taotluse esitamise nõue. Ühtlasi annab reservi kandideerija nõusoleku osaleda kriiside lahendamisel politseiametnikuna.

Paragrahvide 108²⁴ ja 108²⁵ sätete koosmõjus peab reservi liige vastama samal ajal järgmistele nõuetele:

- varasem teenistus PPA-s või alternatiivselt vajalikud teadmised ja oskused;
- vastavus PPVS § 38 sätestatud nõuetele, sh politseiametniku tervise- ja kutsesobivusnõuetele, mis on sätestatud § 39 lõike 2 ja § 71 lõike 4 alusel kehtestatud määrustes;
- ei tohi esineda PPVS §-s 40 nimetatud asjaolusid.

Lõike 1 kohaselt saab teenistujate reservi kandideerida isik, kes on olnud PPA teenistuses või kellel on ülesande täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused ning kes vastab käesoleva seaduse §-s 108²⁵ sätestatud nõuetele. Käesoleva sättega määratletud teenistujate reservi kandideerimise tingimused lähtuvad pigem kompetentsist ning on määratletult selliselt, et reservi kaasatavate isikute valik ei sõltuks üksnes formaalsest varasemast teenistussuhtest.

Säte võimaldab teenistujate reservi kandideerida lisaks PPA endistele teenistujatele ka isikutel, kellel on ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused, kuna praktikas ei piirdu vajalik pädevus üksnes asutuse varasemate teenistujatega. Vajalik kompetents võib olla omandatud muudes avaliku sektori asutustes, erasektoris, projektipõhise töö kaudu või erialase ettevalmistuse ja kutsealase kogemuse tulemusena ning see võib olla ülesannete täitmise seisukohalt samaväärne. Näiteks sobituksid siia endised ja praegused abipolitseinikud, endised Kaitseväge sõjaväepolitseinikud või ka Sisekaitseakadeemia kadetid. Teadmiste ja oskuste hindamisel lähtutakse ülesannetest, mille tarbeks isik reservi liikmeks nimetatakse.

Kuna teenistujate reservi liikmed võetakse kriisi lahendamise ajal teenistusse, täiendatakse ka siseministri määrust, millega on kehtestatud politseiametnike kutsesobivusnõuded, et luua ametikohtade kategooriad, millel on kehtiva määrusega võrreldes erinevad nõuded. See tähendab, et teenistujate reservi liikmetele luuakse eraldi kutsesobivusnõuete kategooria.

Kui reservi kandideerimise võimalus oleks seotud ainult endise teenistuja staatusega, kitsendaks see põhjendamatult kandidaatide ringi, vähendaks reservi sisulist kasutatavust ning suurendaks riski, et vajalike teadmiste ja oskustega isikuid ei ole võimalik vajaduse tekkimisel õigel ajal kaasata.

Isikut, kes käesolevas lõikes toodud nõuetele ei vasta, ei ole võimalik teenistujate reservi liikmeks nimetada.

Lõigetega 2 ja 3 reguleeritakse teenistujate reservi kandideerija isikuankeedi esitamist ning isiku nõusoleku andmist osaleda nii väljaõppes kui ka politseiametnikuna kriisi lahendamises. Sättes viidatud PPVS §-ga 42 reguleeritakse politseiteenistusse kandideerija isikuankeedi esitamist. Siinkohal lähtutakse just politseiteenistusse kandideerija regulatsioonist, kuna endiste teenistujate reservi liige võetakse kriisi lahendamise ajaks teenistusse.

Politseiteenistusse kandideerija esitab PPA-le isikuankeedi, mille vormi ja andmed kehtestab siseminister määrusega. Kehtiva siseministri määruse „[Isikuankeedi vorm](#)“ kohaselt küsitakse politseiteenistusse kandideerijalt isikuandmeid (isikukood, nimed, kodakondsus, emakeel, isikut tõendava dokumendi andmed, juhiloa andmed, elukoht, sidevahendid), perekondlikke ja tutvussidemeid (vanemad, lapsed, vennad, õed, abikaasa või abieluga sarnanevas suhtes olev elukaaslane, endine abikaasa, registreeritud elukaaslane, endine registreeritud elukaaslane), hariduskäiku, varasemat elukäiku ja tegevust (töötamine, kaitseväeteenistus ja sõjaväeline väljaõpe) ning täiendavat isikuteavet (keelte valdamine, erakonda kuuluvus, avalikust

teenistusest vabastamine distsiplinaarsüüteo toimepanemise eest, pensioni saamine riigilt, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriik või Šveitsi Konföderatsioon või mis ei kuulu Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni). Küsitavad andmed võimaldavad hinnata isiku sobivust politseiteenistusse.

Isikuankeedile lisab reservi kandideerija kirjaliku taotluse reservi nimetamiseks. Kirjalikus taotluses annab reservi kandideerija nõusoleku osaleda teenistujate reservi väljaõppes, täiendusõppes ja politseiametnikuga politsei tegevuses kriiside lahendamisel. Reservi kandideerija, kes annab nõusoleku osaleda kriiside ajal politsei ülesannete täitmisel politseiametnikuna, esitab politseiametniku isikuankeedi. Kuna reservi kandideerija, kes on nõus kriiside ajal panustama politsei ülesannete täitmisse, peab vastama politseiametnikule esitatavatele nõuetele, saab tema sobivust hinnata politseiametniku isikuankeedis esitatud andmete alusel.

Nõusoleku andmine tagab PPA-le võimaluse prognoosida, kui palju on võimalik kriisiolukorras kaasata lisatööjõudu politseiametnikena. Nõusoleku andmine paneb reservis olevale isikule kohustuse asuda kriiside ajal täitma politsei ülesandeid. Kuna aga reservi astumine on vabatahtlik, saab reservis olev isik oma nõusoleku igal ajal tagasi võtta.

Lisaks eeltoodule kinnitab reservi kandideerija taotluses, et ta täidab nõudeid, mis on reservis olevale isikule õigusaktidega kehtestatud, ning kohustub osa võtma nii reservi väljaõppes kui ka kriiside ajal politsei ülesannete täitmisest. Nõusolek osaleda politsei ülesannete täitmisel hõlmab muu hulgas nõusolekut ilmuda ülesannete täitmiseks kohta, kuhu reservis olev isik peab kriisi lahendamiseks minema (politseijaoskond, ülesannete täitmise piirkond jne).

Paragrahviga 108²⁵ reguleeritakse reservis olevale isikule esitatavaid nõudeid, mis tulenevad sellest, et isik soovib kriiside ajal osaleda politsei ülesannete täitmisel politseiametnikuna. Võrreldes kehtivate seadustega uusi nõudeid ei kehtestata.

Lõikega 1 sätestatakse, et kui isik annab nõusoleku osaleda reservi väljaõppes ja kriiside lahendamises politseiametnikuna, peab ta vastama politseiametniku nõuetele.

PPVS-i kohaselt võib politseiametnikuna teenistusse võtta vähemalt keskharidusega täielikult teovõimelise Eesti kodaniku, kes valdab eesti keelt seadusega või seaduse alusel antud õigusaktiga kehtestatud ulatuses ning vastab politseiametniku tervise- ja kutsesobivusnõuetele:

- 1) [keeleseaduse](#) alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse „[Ametniku, töötaja ning füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded](#)“ järgi peab politseiametnikul olema C1-tasemel **keeleoskus**. Politseiametnikud, kes on vanem- või noorempetsialisti ametikohal piiripunktis, kordonis, piirivalvelaeval, valmidusüksuses või Lennusalgas, peavad oskama eesti keelt vähemalt B2-tasemel.
- 2) PPVS-i järgi kehtestab politseiametniku kutsesobivusnõuded ning nende kontrollimise tingimused ja korra siseminister määrusega. Siseministri määruses „[Politseiametniku ning Politsei- ja Piirivalveameti struktuuriüksuse juhi ametikohal teenistuses oleva ametniku kutsesobivusnõuded, nende kontrollimise tingimused ja kord](#)“ on sätestatud politseiametniku **nõuded isikuomadustele** (lojaalne Eesti Vabariigile, aus ja seaduskuulekas, võimeline töötama stabiilselt ja tulemuslikult pingeolukorras ning oskab teha meeskonnatööd, kohusetundlik, otsustus- ja vastutusvõimeline, suudab langetada iseseisvalt otsuseid oma ametikoha pädevuse piires, võimeline ette nägema oma otsuste tagajärgi ning vastutama nende eest jne); **haridusnõuded** (vähemalt keskharidus ja kutseharidus politsei või piirivalve erialal või kõrgharidus politsei või piirivalve erialal).

*Kui erialast haridust ei ole, peab politseiametnikul olema muu kutse- või kõrgharidus või keskharidus ja varasem siseturvalisuse valdkonnas töötamist toetav kogemus ning ta peab läbima PPA peadirektori kehtestatud õppeprogrammi alusel erialase koolituse) ning **kehalise ettevalmistuse nõuded** (mõõdetakse üldist vastupidavust, käe- ja kõhulihaste jõudu).*

- 3) Politseiametniku **tervisenõuded** ja tervisekontrolli korra ning tervisetõendi sisu ja vormi nõuded kehtestab siseminister määrusega [„Politseiametniku tervisenõuded ja tervisekontrolli kord ning tervisetõendi sisu ja vormi nõuded“](#), kus on sätestatud politseiametniku **üldised tervisenõuded** (*tervis peab võimaldama töötada vahetustega ning töö- ja puhkeaja režiimi häiretega, kanda ja kasutada relva, kõrge vaimse pinge ja ohu olukorras, sealhulgas konfliktiolukord, psühhoemotsionaalne pinge ja stress*) ning **politseiametniku tervisenõuded ja politseiametniku teenistusülesannete täitmist takistavate tervisehäirete loetelu**, mida tuleb politseiametniku terviseseisundit hinnates järgida.

Lõike 2 kohaselt ei tohi teenistujate reservi liikmel esineda PPVS-is teenistusse võtmiseks välistavaid asjaolusid. PPVS-i järgi **ei võeta politseiteenistusse** isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest või keda on karistatud vangistusega, olenemata karistusandmete kustutamisest; kes on kriminaalmenetluses kahtlustatav või süüdistatav; kes on distsiplinaarsüüteo toimepanemise eest avalikust teenistusest vabastatud ja teenistusest vabastamisest on möödas vähem kui aasta; kes saab pensioni, töötasu või muud regulaarset tasu riigilt, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriik või Šveitsi Konföderatsioon või mis ei kuulu Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni; keda on karistatud süüteo eest, millel on korruptsioonivastases seaduses toodud korruptiivse teo tunnused; kes on piiratud teovõimega; kelle terviseseisund ei vasta politseiametniku tervisenõuetele; kes esitas isikuankeedis teadlikult valeandmeid või varjas olulist informatsiooni.

Kui reservi kandideerijal esineb kasvõi üks eelmises lauses nimetatud asjaolu, ei võeta teda reservi, kuna teda ei oleks võimalik kriiside lahendamiseks politseiteenistusse võtta. Isiku teenistujate reservi liikmeks sobivuse hindamiseks võib läbi viia PPVS §-s 42 sätestatud taustakontrolli.

Lõike 3 järgi on PPA-l õigus saada enne isiku reservi liikmeks nimetamist töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta kriisiülesandega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaaja ametikohale, kuivõrd PPA-l pole andmeid sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale määratud isikutest. Nii tagatakse, et reservist on välistatud kriisiülesandega ameti- ja töökohaga isikud või sõjaaja ametikohale nimetatud isikud. Oluline on tagada Kaitseväe sõjaaja üksuste puutumatus, aga ka elutähtsate teenuste tagamise järjepidevus.

Lõike 4 järgi ei võeta reservi koosseisu kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetatud isikuid.

Kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse järgi on kriisiolukorra lahendamiseks vajalik töökohustus töö- või teenistussuhtest tulenev kohustus, mis on vahetult seotud asutuse või isiku püsiva kriisiülesande või põhiseadusliku institutsiooni ülesande täitmisega. Töökohustuse eesmärk on tagada vajalike riigikaitseülesannete täitmine ning sellega riigi korralduse ja ühiskonna toimimise kestlikkus. Kriisiolukorra lahendamiseks vajalik töökohustus tekib isikul vastavale ametikohale asumisel või töölepingus ettenähtud tööle asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel kriisiülesandega ameti- või töökohaks. Töökohustuse tekkimisest teavitatakse

isikut kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kriisiülesandega ameti- või tökohale asumisel või tema ameti- või tököha määramisel kriisiülesandega ameti- või tököhaks. Riigikaitseline asutus peab arvestust tema koosseisus olevate kriisiülesandega ametikohtade ja neil töötavate isikute üle. Teenistujate reservis oleva isiku kohta tuleb kaitseväekohustuslaste registrisse teha vastav märg.

Kriisiülesandega ameti- ja töökohtade määramise ja lõpetamise ning nende üle arvestuse pidamise tingimused ja korra, tököhustuse rakendamise ja täitmise piiramise täpsemad tingimused ning sellega seotud vaidluste lahendamise korra kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega. Vastavat rakendusakti ei ole veel kehtestatud.

Lähtudes kehtiva Vabariigi Valitsuse määruse [„Asutustes täiendavate riigikaitseline tököhustusega ameti- ja töökohtade loetelu ning loetelu moodustamise, riigikaitseline tököhustusega ameti- või tököha loomise ning muutmise ja andmete esitamise kord“](#) § 2 punktist 22, võib PPA kuni sada protsenti teenistukohtadest määrata riigikaitseline tököhustusega ametikohaks. Politseiametnike ametikohad on riigikaitseline ametikohad. Seega, kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamise ajal politseiametniku ametikohale, siis loetakse tema ametikoht riigikaitseline ametikohaks. Ka KORKS-i alusel kehtestatava õigusakti menetlemisel lähtutakse samast loogikast ning tulevikus on PPA koosseis planeeritud kuni saja protsendi ulatuses määratleda kriisiülesandega ameti- või tököhana.

Lõike 5 kohaselt ei nimetata teenistujate reservi liiget sõjaaja ametikohale, välja arvatud juhul, kui see on vältimatult vajalik riigi sõjaliseks kaitseks. See tähendab, et üldjuhul ei saa teenistujate reservi liiget sõjaaja ametikohale nimetada.

Kui kriisi lahendamise ajal oleks võimalik teenistujate reservi liikmeid nimetada sõjaaja ametikohale, ei saaks nad kriisi lahendamisse panustada ja nende kaasamine ei täidaks oma eesmärki. Teenistujate reservi liikmeks määramise eesmärk on tagada muudest kohustustest vabastatud reserv kriisi lahendamiseks ja seetõttu nähaksegi eelnõuga ette põhimõte, et üldjuhul reservi liikmeid sõjaaja ametikohale ei nimetata. Kuna kriis võib leida aset ka olukorras, kus sõjaline riigikaitse peab keskenduma oma põhitegevusele, on vajalik, et teenistujate reservi liikme saaks vajaduse korral kriisi lahendamisse kaasata, kui see on vältimatult vajalik ning sõjalist riigikaitset ei ole võimalik muul viisil tagada.

Kriisirolli märg on näha ka kaitseväekohustuslaste registris.

Paragrahviga 108²⁶ reguleeritakse isiku nimetamist teenistujate reservi.

Teenistujate reservi liikmele esitatavatele nõuetele vastav isik nimetatakse reservi PPA peadirektori või tema volitatud isiku haldusaktiga. Avaliku teenistuse raames antavad käskkirjad, korraldused ja muud samalaadsed otsused ametniku teenistusse võtmiseks puudutavad ametnikku kui erilises seisundis eraisikut ning kujutavad endast haldusakti. Seega eelneb ametikohale nimetamise käskkirja või korralduse andmisele haldusmenetlus ning ametikohale nimetamine vormistatakse haldusaktiga⁴. Haldusmenetluse seaduse (edaspidi HMS) kohaselt on haldusakt haldusorgani poolt haldusülesannete täitmisel avalikõiguslikus suhtes üksikjuhtumi reguleerimiseks antud, isiku õiguste või kohustuste tekitamisele, muutmisele või lõpetamisele suunatud korraldus, otsus, ettekirjutus, käskkiri või muu õigusakt. See annab PPA-le paindlikkuse otsustada, millise haldusaktiga isiku reservi nimetamine

⁴ K. Lang, I. Pärnamägi, E. Sarapuu. Avaliku teenistuse seaduse käsiraamat, Justiitsministeerium, Tallinn 2013, lk 76.

vormistatakse ja mis andmeid seal kajastatakse. Selguse huvides tuleb selles märkida vähemalt teenistujate reservi liikmeks asuva isiku isikuandmed, tema staatus kriiside ajal, s.t kas ta osaleb kriiside lahendamisel politseiametnikuna, ning tema õigused ja kohustused, näiteks kohustus ilmuda kriisiajal politseiametnikuna politsei ülesandeid täitma. Lisaks võib haldusakti märkida reservis oleva isiku sotsiaalsed tagatised kriiside lahendamise ja väljaõppe ajal jms.

Paragrahviga 108²⁷ reguleeritakse teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamist.

ATS-i järgi on riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu (edaspidi *RPPA*) riigi personali- ja palgaarvestuseks vajalike andmete töötlemiseks peetav riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, mille eesmärk on tagada asutuste strateegiliseks ja personalijuhtimiseks vajaliku teabe olemasolu ning avaliku teenistuse arendamiseks ja Riigikogule ülevaate koostamiseks vajalike statistiliste andmete olemasolu.

RPPA-sse kantakse kõigi avalikus teenistuses olevate ametnike ja töötajate andmed. See tähendab, et RPPA-sse kantakse ka Siseministeeriumi valitsemisala asutuste teenistuses olevad ametnikud ja töötajad: PPA politseiametnikud, Päästeameti ja Häirekeskuse päästeteenistujad, Sisekaitseakadeemia ametnikud, töötajad ja eriteenistujad, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse töötajad ning Siseministeeriumi ametnikud ja töötajad. Peale ametnike ja töötajate on RPPA-sse kantud Siseministeeriumi valitsemisala vabatahtlikud (abidemineerijad, abipolitseinikud, Häirekeskuse vabatahtlikud, vabatahtlikud päästjad ja vabatahtlikud merepäästjad). Vabariigi Valitsuse määruse „[Riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu asutamine ja selle põhimäärus](#)“ järgi võib asutus andmekogusse sisestamiseks esitada teisi ATS § 106 lõikes 3 nimetatud andmeid, mis on vajalikud seadusest, töölepingust või asutuse reeglitest tulenevate kohustuste täitmiseks. ATS § 106 lõike 3 punktid 4¹ ja 4² hõlmavad ka RPPA-sse kantavaid vabatahtlike, sealhulgas teenistujate reservide liikmete, andmeid.

Vabariigi Valitsuse seaduse kohaselt on Siseministeeriumi valitsemisalas riigi sisejulgeoleku, avaliku korra, piirivalve, pääste, hädaabiteadete ning kodakondsuse ja rändega seotud tegevuste korraldamine, kodanikuühiskonna arengu ja elanikkonnakaitse kavandamine ja koordineerimine, rahvastiku toimingutega ja usuliste ühendustega seotud küsimused ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine.

[Siseministeeriumi põhimääruse](#) kohaselt on ministeeriumi valitsemisalas riigi sisejulgeoleku, avaliku korra, piirivalve, pääste, hädaabiteadete, abi- ja infoteadete ning kodakondsuse ja rändega seotud tegevuste korraldamine, osalemine Euroopa Liidu turvalisuspoliitika kujundamises, elanikkonnakaitse, sisekaitse ja kodanikuühiskonna arengu kavandamine ja koordineerimine, rahvastikutoimingutega ja usuliste ühendustega seotud küsimused ning asjakohaste õigusaktide eelnõude koostamine.

Teenistujate reservi liikmete andmete kandmisel RPPA-sse lähtutakse ATS-i alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusest „[Riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu asutamine ja selle põhimäärus](#)“. Asutused, kes RPPA-d kasutavad, kannavad andmekogusse teenistuses oleva isiku kohta järgmised andmed:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood või selle puudumisel sünniaeg ja -koht;
- 3) arvelduskonto number;
- 4) sugu;
- 5) kodakondsus;
- 6) aadress;

- 7) haridus ja kvalifikatsioon;
- 8) staaž;
- 9) andmed teenistus- või töösuhte kohta;
- 10) määratud või kokkulepitud ning väljamakstud palk, tasud, toetused ja hüvitised;
- 11) andmed kõrvaltegevustega tegelemise teatiste ja piirangute ning konkurentsipiirangu kohta;
- 12) andmed tervisekontrolli läbiviimise aja kohta;
- 13) läbitud koolitused ja ressursimahukal koolitusel osalemiseks sõlmitud halduslepingud või koolituskulude hüvitamise kokkulepped;
- 14) ergutused, hoiatused ja distsiplinaarkaristused;
- 15) läbiviidud arengu- ja hindamisvestlused ning atesteerimisvestlused;
- 16) lähetused;
- 17) üleviimised;
- 18) avaliku võimu teostamise õiguse peatumise aeg ja aeg, millal töötajal on õigus töö tegemisest keelduda;
- 19) andmesubjekti nõusolekul tegevussektor, kust töötaja teenistusse või tööle tuleb ning kuhu ta teenistus- või töösuhte lõppemisel siirdub;
- 20) tervise seisundi vastavus ametikoha nõuetele, juhul kui nõuded tulenevad seadusest;
- 21) ametivande andmise aeg ja koht;
- 22) teenistus- või tööülesannete täitmiseks vajalikud load;
- 23) tööaja arvestuse andmed.

Teenistujate reservi liikme kohta kantakse RPPA-sse samuti kõik vajalikud isikuandmed, nõusolek, nõuded, tasud, toetused jms. Samas ei koondata arvestuse pidamiseks vajalikke andmeid ühte andmekogusse, vaid neid töödeldakse nende iseloomu ja funktsiooni järgi eri infosüsteemides, sealhulgas RPPA-s, tööaja arvestuse, varahalduse ja teenistusrelvade haldamise süsteemides. Selline lahendus toetab andmete minimaalsuse ja eesmärgipärasuse põhimõtteid ning välistab põhjendamatu isikuandmete dubleerimise.

Teenistujate reservi liikmete ja nende tegevuse üle arvestuse pidamise reguleerimine seaduse tasandil loob selge õigusliku aluse andmete kogumiseks ja edasiseks töötlemiseks, mis on vajalik teenistujate reservist ülevaate saamiseks ja ülesannete täitmiseks. Sarnane regulatsioon on esitatud ka Riigikogu menetluses olevas APoS-i eelnõus.

Lõikega 1 sätestatakse, et PPA peab teenistujate reservi koosseisu kohta arvestust, et tagada teenistujate reservi liikmete tegevuse korraldamine, nõuetele vastavuse jälgimine ning statistika kogumine ja analüüs.

Ülevaade teenistujate reservi liikmetest loob eelduse nende kaasamisele, mis hõlmab nii korraldamist ehk ettevalmistusi, nagu rühmadesse jagunemine ja juhtimise korraldus, väljaõppe korraldamine, vormiriietuse, isikukaitse- jm vahendite, sealhulgas relvade väljastamine, juurdepääsuõiguste andmine, aga ka nõuetele vastavuse ajakohast kontrollimist (nt kehtiv tervisetõend, kehalise ettevalmistuse nõuetele vastavus, nõutav täiendusõpe ja arvestused). Samuti võimaldab ülevaade planeerida ja rakendada reaalsel politsei tegevusse kaasamist. Teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamine on oma laadilt sarnane politseiteenistujate kohta peetava personali arvestusega.

Lõikega 2 sätestatakse, millist liiki andmekategooriaid on lubatud töödelda teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamiseks. Sätte eesmärk on määratleda andmetöötluse lubatud ulatus kategooriate kaupa, vältides üksikandmete liigset loetlemist seaduses ning tagades kooskõla

isikuandmete kaitse õigusega, eelkõige andmete minimaalsuse ja eesmärgipärasuse põhimõtetega.

Punkt 1 alusel võib arvestuse pidamiseks töödelda üldandmeid. Üldandmete kategooria hõlmab andmeid, mis on vajalikud teenistujate reservi liikme isiku tuvastamiseks ja temaga suhtlemiseks. Nende hulka kuuluvad muu hulgas ees- ja perekonnanimi, isikukood, elukohaandmed ning kontaktandmed. Tegemist on arvestuse pidamise alusandmetega, ilma milleta ei ole võimalik määrata isiku staatust ega pidada arvestust tema osalemise üle. Üldandmeid töödeldakse vajaduse järgi mitmes PPA infosüsteemis, kuna need on vajalikud nii personaliarvestuse, koolituste korraldamise, varustuse haldamise kui ka tegevusse kaasamise protsessides.

Punkti 2 alusel töödeldakse teenistujate reservi liikme staatusega seotud andmeid. Nende hulka kuuluvad näiteks teenistujate reservi nimetamise aeg ja staatusest vabastamine. Nimetatud andmete alusel hinnatakse teenistujate reservi liikme õigust ja võimalust politsei tegevuses osaleda.

Punkti 3 alusel võib arvestuse pidamiseks töödelda andmeid teenistujate reservi liikmele esitatavate nõuete täitmise kohta. Nende hulka kuuluvad näiteks kehalise ettevalmistuse läbimise andmed. Nende andmete töötlemine on vajalik, et tagada teenistujate reservi liikme vastavus seaduses sätestatud tingimustele kogu tema tegutsemise vältel.

Punkti 4 alusel võib arvestuse pidamiseks töödelda teenistujate reservi väljaõppes ja täiendusõppes osalemise andmeid, sealhulgas eripädevusi (nt alarmsõiduõigus). Nende andmete eesmärk on võimaldada pidada arvestust nõutava väljaõppe läbimise üle ning tagada, et teenistujate reservi liikmeid kaasatakse üksnes sellistes tegevustes, milleks neil on vastav ettevalmistus.

Punkti 5 alusel võib töödelda teenistujate reservi liikmele antud õiguste andmed. Nende andmete all peetakse silmas näiteks relvakandamise õiguse andmeid. Nende andmete eesmärk on tagada, et õigusi kasutatakse üksnes kehtiva aluse olemasolul.

Punkti 6 alusel võib arvestuse pidamiseks töödelda teenistujate reservi liikme politsei tegevuses osalemise andmeid. Sinna kuuluvad andmed politsei tegevuses osalemise arvestuse kohta, nagu osalemise aeg ning kulu- ja muude hüvitiste arvestamise aluseks olev teave. Need andmed on vajalikud eelkõige selleks, et tagada teenistujate reservi liikmete tegevuse õiguspärane korraldamine, hüvitiste korrektne maksmine ning järelevalve ja analüüsi tegemine.

Punkti 7 alusel võib arvestuse pidamiseks töödelda teenistujate reservi liikmetele vahendite, erivahendite ja relvade väljastamise andmeid. Vahendite, erivahendite ja relvade väljastamise andmed hõlmavad teavet teenistujate reservi liikmele antud varustuse, erivahendite ja relvade, sealhulgas nende hoiustamise kohta. Nende andmete töötlemise eesmärk on pidada arvestust selle üle, millised vahendid on konkreetsele isikule väljastatud, mis alusel ja millise kehtivusajaga.

Lõikega 3 nähakse ette, et käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 1, 2 ja 4 nimetatud andmeid säilitatakse teenistujate reservi kuulumise ajal ja üks aasta pärast teenistujate reservi liikme staatusest vabastamist või õigusvaidluse korral kuni selle lõppemiseni. Täpsemalt säilitatakse üldandmeid, staatusega seotud andmeid ja väljaõppes osalemise andmeid. Üheaastane

säilitamistähtaeg pärast staatuse lõppemist võimaldab lahendada võimalikke vaidlusi ja kontrollida tehtud otsuste õiguspärasust.

Lõike 4 kohaselt säilitatakse käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 3 ja 5 nimetatud andmeid nende kehtivuse ajal ning üks aasta pärast kehtivuse lõppemist või õigusvaidluse korral kuni selle lõppemiseni. Tegemist on ajas muutuvate andmetega, mille regulaarne uuendamine on vajalik (nt kehalise ettevalmistuse andmed). Näiteks ei ole proportsionaalne säilitada teenistujate reservi liikme kõiki varasemaid kehalise ettevalmistuse testide soorituste tulemusi piiramatu aja jooksul, kuna need andmed kaotavad aja möödudes oma sisulise tähenduse ning asenduvad uute tulemustega. Nõuetele vastavuse hindamiseks piisab kehtivast ja vahetult eelnenud teabest. Niisugune lähenemisviis tagab andmete ajakohasuse ja väldib ebavajalikku andmete säilitamist.

Lõike 5 kohaselt säilitatakse käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 6 nimetatud andmeid neli aastat nende kogumise kalendriaasta lõpust arvates või õigusvaidluse korral kuni selle lõppemiseni. Samuti on andmeid vaja kasutada analüütilistel eesmärkidel, näiteks teenistujate reservi liikme panuse hindamiseks. Andmete säilitamine kalendriaasta kaupa tagab suure andmemahu korral nende praktilise hallatavuse ja ühtse kustutamisloogika.

Lõike 6 kohaselt säilitatakse käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 7 nimetatud andmeid üks aasta pärast väljastatud vahendite, erivahendite ja relvade tagastamist või õigusvaidluse korral kuni selle lõppemiseni. Andmete säilitamine piiratud aja jooksul on vajalik varaliste kohustuste täitmise kontrollimiseks ja võimalike vaidluste lahendamiseks. Pärast varustuse nõuetekohast tagastamist ja mõistliku aja möödumist ei ole nende andmete edasisel säilitamisel enam selget õiguspärast eesmärki, kuna võimalikke puudusi või kahju saab tuvastada vahetult pärast tagastamist või lühikese aja jooksul.

Lõikega 7 sätestatakse, et PPA-s arvestuse pidamise andmete täpsema loetelu kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. See võimaldab reguleerida andmete koosseisu üksikasjalikumalt ja vajaduse korral seda ajakohastada.

Lõikega 8 sätestatakse, et teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamise täpsema korra kehtestab PPA peadirektor. Arvestuse pidamine on olemuselt sisekorralduslik tegevus, mis on tihedalt seotud PPA igapäevatööga ja mille üksikasjalik reguleerimine seaduse tasandil ei oleks proportsionaalne ega piisavalt paindlik. Peadirektorile volituse andmine võimaldab arvestuse pidamise korda ajakohastada PPA tegelike vajaduste ja tehnoloogiliste muudatuste järgi. Lisaks on oluline, et arvestuse pidamine oleks ühtses loogilises seoses muude teenistujate reservi liikmete kaasamist reguleerivate sisekordadega. Ka nende töökorralduslike küsimuste reguleerimine kuulub PPA peadirektori pädevusse.

Paragrahvi 108²⁸ lõike 1 kohaselt peab teenistujate reservi liige läbima väljaõppe ja kord aastas täiendusõppe.

Teenistujate reservi ettevalmistamiseks tuleb tagada, et iga reservi liige vastaks politseiametnikult nõutud väljaõppe tasemele ja oleks omandanud kriisiaja ülesannete täitmiseks vajaliku erialase pädevuse. Väljaõppe korraldamisel arvestatakse PPA kriisiaja ülesandeid ning väljaõpe peab olema kooskõlas tulevaste teenistuskoha ja -ülesannetega.

Väljaõppe nõuete ja korralduse puhul võetakse arvesse senist politseiametnike koolitust. Õpe koosneb eri moodulitest, sealhulgas vahetu sunni ja turvaktika rakendamise ning avaliku korra kaitsmise moodulitest.

Lõikega 2 sätestatakse, et teenistujate reservi nimetatud isik peab vähemalt kord kalendriaastas läbima reservi täiendusõppe. Täiendusõppe eesmärk on tagada teenistujate reservi kuuluvate isikute ettevalmistus ja oskuste pidev uuendamine. Et selle kohustuse täitmist soodustada, nähakse eelnõuga reservi liikmele ette õigus saada oma tööandjalt tasustamata lisapuhkust ja taotleda hüvitist väljaõppes osalemise aja eest.

Lõike 3 kohaselt võib arvesse võtta teenistujate reservi liikme varasemat õpi- ja töökogemust ning lugeda isiku väljaõppe osaliselt või täielikult läbituks.

Sellega luuakse võimalus vabastada väljaõppest osaliselt või täielikult isikud, kes varem on omandanud politsei- või muu asjaomase hariduse või töötanud siseturvalisuse või sellega seotud valdkonnas. Reservi kandideerija varasema õpi- ja töökogemusena saab arvestada näiteks kunagist teenistust politseis, Kaitseväes, Kaitseliidus või vanglas, samuti vabatahtlikuna, näiteks abipolitseiniku või kaitseliitlasena, tegutsemise kogemust. Säte võimaldab ennetada topeltkoolitamist ja sellega seotud kulusid. Samuti saab varasema õpi- ja töökogemuse arvestamisega kiirendada väljaõpet ning üksuste ettevalmistamist.

Lõike 4 kohaselt kehtestab PPA teenistujate reservi väljaõppe ja täiendusõppe nõuded, tingimused ja korra valdkonna eest vastutav minister määrusega. Määrusega võib muu hulgas sätestada erisused selle kohta, kellele väljaõppe läbimise nõue ei laiene, näiteks isikule, kes on olnud teenistuses politseiametniku, piirivalveametniku või julgeolekuasutuse ametnikuna. Nii on näiteks siseministri 20. juuni 2022. aasta määruse nr 18 „[Politseiametniku tervisenõuded ja tervisekontrolli kord ning tervisetõendi sisu ja vormi nõuded](#)“ § 5 lõikes 3 kehtestatud politseiametnike tervisekontrollides erisus, mille järgi ei pea politseiteenistusse kandideeriv isik läbima politseiametniku tervisekontrolli, kui tal on kehtiv tervisetõend, millest nähtub, et ta on läbinud Kaitseväe arstliku komisjoni või töötervishoiuarsti tehtud tervisekontrolli, mille käigus on kontrollitud tema vastavust politseiteenistusse kandideerija tervisenõuetele. Ka abipolitseiniku kandidaadi ja abipolitseiniku väljaõppe nõuded ning arvestuse sooritamise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega (APoLS § 8 lõige 8).

Lõike 5 kohaselt otsustab teenistujate reservi liikme väljaõppesse või täiendusõppesse kutsumise peadirektor või tema volitatud isik. Väljaõppes või täiendusõppes osalemiseks märgitakse otsusesse ka väljaõppe toimumise koht.

Reservis oleva isiku väljaõppesse või täiendusõppesse kutsumine puudutab peale reservi liikmete ka nende tööandjaid, mistõttu on eriti oluline, et peadirektor või tema volitatud isik teeks selleks põhjendatud otsuse.

Paragrahviga 108²⁹ reguleeritakse teenistujate reservi liikme lähetamist välisriiki.

Lõike 1 kohaselt võib reservi liikme vajadusel ja reservi liikme nõusoleku korral saata väljaõppe või täiendusõppe ajal välisriiki lähetusse.

Lõike 2 kohaselt kehtestab välislähetustega seotud täpsemad reeglid, sealhulgas lähetuse vormistamise korra, aruandluse ja kulude hüvitamise piirmäärad, PPA. Lähetusse saatmise regulatsiooniga tagatakse, et reservi liikmel on võimalik osaleda rahvusvahelistes

koostöötegevustes, õppustel ja koolitustel ilma täiendava rahalise koormuseta. Ajal, mil teenistujate reservi liige on nimetatud politseiametnikuks, kohalduvad talle politseiametnikule õigusaktidest tulenevad õigused, kohustused, nõuded, vastutus, sotsiaalsed tagatised ja hüved vastavalt PPVS § 108³⁶ lõikele 2.

PPVS 5². peatüki 3. jaoga sätestatakse teenistujate reservi liikme vormiriietus ja sotsiaalsed tagatised.

Paragrahviga 108³⁰ reguleeritakse teenistujate reservi liikme eritunnuseid ja vormiriietust. Eelnõus lähtutakse politseiametnike vormiriietuse ja eritunnuste regulatsioonist ega nähta reservi rakendamisel ette erandeid. Samas võib väljaõppe või täiendusõppe ajal olla tarvis kanda vormiriietust, ilma et oldaks veel politseiametnik.

Lõike 1 järgi väljastatakse teenistujate reservi liikmele väljaõppe ajal vormiriietus reservi liikme eritunnustega. Teenistujate reservi liikmele väljastatakse vormiriietus ilma politsei eraldusmärkideta. Väljaõppe ajal ei ole reservi liige ei politseiametnik ega abipolitseinik, kelle staatus tuleks tuvastada politsei ülesannete täitmise ajal. Samas on oluline, et reservi liikmel oleks ka väljaõppe ja täiendusõppe ajal võimalik kanda vormiriietust, mis kaitseb teda ilmastikuolude eest ning sobib ülesannete täitmiseks.

APoLS-i järgi kannab ka abipolitseinik teatud juhtudel politseiametniku vormiriietust koos abipolitseiniku eritunnustega. Sellist vormiriietust kannab abipolitseinik juhul, kui ta kannab abipolitseiniku ülesande täitmisel tulirelva või elektrišokirelva või teeb politsei ülesandel iseseisvalt liiklusjärelvalvet ja järelvalvet avalikus kohas käitumise nõuete üle või tõrjub avalikku korda ähvardavat vahetut kõrgendatud ohtu.

Lõike 2 kohaselt kehtestab teenistujate reservi liikme väljaõppe või täiendusõppe ajaks antava vormiriietuse ning eritunnuste kirjelduse ja kandmise korra PPA peadirektor.

Kehtivas õiguses on politseiametniku ja abipolitseiniku vormiriietuse ja eritunnuste kirjeldused sätestatud siseministri 31. augusti 2017. aasta määruses nr 35 „[Politseiametniku vormiriietuse ja eraldusmärkide kirjeldus](#)“. Politseiametniku vormiriietuse määrusega reguleeritakse vormiriietuse värvust, esemete kirjeldust ja vormiriietusel kasutatavaid eraldusmärke.

Politseiametniku vormiriietus ja eritunnused on ette nähtud siseministri määruses, mis avaldatakse Riigi Teatajas ning millega on igaühel võimalik tutvuda. See tagab, et isikul, kelle suhtes politseiametnik täidab ülesannet, on võimalik tuvastada, kas tema suhtes täidab ülesannet õigustatud isik. Kuna reservi liikme väljaõppe või täiendusõppe ajal ei täida reservis olevad isikud politsei ülesandeid teiste isikute suhtes, on otstarbekas, et vormiriietuse eraldusmärgid, mida reservis olev isik kasutab väljaõppe ajal, kehtestab peadirektor. Väljaõppeks ja täiendusõppeks on vormiriietus vaja väljastada selleks, et reservi liikmel oleks võimalik parimal viisil väljaõppes osaleda, samuti kaitseb vormiriietus ilmastikuolude eest. See on oluline, kuna väljaõpe toimub ka välitingimustes. Eritunnused kinnitatakse vormi külge ning neid saab vajaduse korral ära võtta ja vahetada.

Politseiametniku vormiriietuse ja eraldusmärkide kirjelduse määruses on politseiametniku vormiriietuse andmise ja kandmise korra kehtestamise õigus antud PPA peadirektorile. Määrus ei kehti KAPO politseiametnike kohta. Teenistujate reservi liikme väljaõppe või täiendusõppe ajaks antava vormiriietuse ja eritunnuste kirjelduse ja kandmise korra saab lisada PPA

peadirektori kehtivatesse haldusaktidesse. PPA peadirektor võib määrata ametikohad või rollid, mida täitvale teenistujate reservi liikmele vormiriietust ei anta.

Lõikega 3 sätestatakse, et nagu kõigile teistele politseiametniku ametikohale nimetatud isikutele, võib kriisi lahendamisel osalemise ajaks politseiteenistusse nimetatud reservi liikmele anda politseiametniku vormiriietuse ja ametitõendi. Need on vajalikud selleks, et tuvastada politseiametniku staatus.

Kuna politseiametniku vormiriietus eristab politseiametnikku teistest riigiteenistujatest ja ka teenistusevälistest isikutest, annab see isikule, kelle suhtes ta täidab ametiülesannet, kindluse, et tegemist on politseiametnikuga. Peale selle pakub vormiriietus politseiametnikule kaitset ilmastikuolude ja muude politseiteenistust mõjutavate tegurite eest. Olenevalt ametikohast võib politseiametnikul olla vajadus täita mitmesuguseid ülesandeid ja töötada erinevates ilmastikuoludes. Politseiametnikud täidavad muu hulgas järgmisi ülesandeid:

- tagavad merel ja siseveekogul ohutuse nii suvel kui ka talvel;
- päästavad veest ja jäält inimesi, otsivad metsas kadunud inimesi või on varitsuses;
- tagavad linnatänavatel patrullides korda ja seejuures puutuvad sageli kokku joobes isikutega, kes võivad osutada vastupanu või rünnata;
- puutuvad kokku ebaseaduslike sisserändajate ja riigist välja saadetavate isikutega, kellelt võib tuleneda võõramaiste nakkuste oht;
- täidavad ülesandeid, mis on seotud organiseeritud kuritegevuse avastamisega.

Paragrahviga 108³¹ sätestatakse hüvitis teenistujate reservi liikme hukkamise, surma ja töövõime vähenemise korral seoses reservi väljaõppes ja täiendusõppes osalemisega. Teenistujate reservi liikme hukkamise, surma ja töövõime vähenemise korral kohaldatakse abipolitseiniku seaduses abipolitseiniku hukkamise või vigastuse korral makstava hüvitise regulatsiooni. Regulatsioon on vajalik, et tagada hüvitis ka siis, kui teenistujate reservis olev isik saab viga või hukkab reservi väljaõppe või täiendusõppe ajal. Kui reservis olev isik hukkab või saab viga kriisiajal politseiametnikuna, siis kohaldatakse tema suhtes vastavalt ATS §-le 49 ametniku sotsiaalsete tagatiste regulatsiooni hukkamise, surma ja töövõime vähenemise kohta.

Kui teenistujate reservi liige hukkab või sureb reservi väljaõppe või täiendusõppe ajal õnnetusjuhtumi tagajärjel, makstakse tema lapsele, vanemale ja lesele ning perekonnaseaduse tähenduses tema ülalpidamisel olnud teisele isikule ühekordset hüvitist hukkunud või surnud ametniku kümne aasta keskmise palga ulatuses. Kui teenistujate reservi liige hukkab või sureb väljaõppe või täiendusõppe ajal tema vastu toimepandud ründe või tema poolt süüteo tõkestamise või ohu tõrjumise tagajärjel, on hüvitis poole suurem, s.o 20 aasta keskmine palk.

Kui teenistujate reservi liige saab viga või hukkab õnnetusjuhtumi tagajärjel, makstakse talle vastavalt töövõime kaotusele kahe või seitsme aasta keskmine palk. Kui reservi liige saab viga või hukkab tema vastu toimepandud ründe tagajärjel, makstakse talle olenevalt töövõime kaotusest kaheksa või 13 aasta keskmine palk. Hüvitise saamiseks tuvastatakse, kas hukkamine või töövõime kaotus on seotud reservi ülesande täitmisega, ja selgitatakse välja ka juhtumi iseloom, s.t kas reservi liige sai viga või hukkus õnnetusjuhtumi või tema vastu toimepandud ründe tagajärjel.

Arvestades, et teenistujate reservi liikme hüvitis on seotud tema sissetuleku vähenemisega, võetakse hüvitise arvutamisel aluseks konkreetse isiku tegelik palk või töötasu, mida ta sai enne hukkamist või õnnetust. Reservis osalemisega ei saa isiku sissetulek väheneda, kuna isikul võivad olla rahalised kohustused. Samuti on nii reservis oleval isikul kui ka tema pereliikmetel

välja kujunenud teatud elatustase, mis ei või reservis osalemisest tingitud õnnetusjuhtumi tõttu halveneda.

Paragrahvi 108³² järgi täiendatakse PPVS-i teenistujate reservi liikme töötamise ja teenistuse erisustega tööandja juures. Sättega luuakse isikutele eeldused osaleda reservi väljaõppes ja täiendusõppes ning kõrvaldada võimalik õiguslik konflikt eri kohustuste vahel. Reservi liikme kõrgema kohustusena, võrreldes kohustustega tööandja ees, nähakse ette osaleda reservi tegevuses, sealhulgas väljaõppes ja täiendusõppes. Selline muudatus koormab küll tööandjat, ent ei jäta talle kohustust jätkata tasu maksmist. Samas võimaldab see PPA-l kavandada ja ellu viia teenistujate reservi ettevalmistavat väljaõpet või täiendusõpet ning rakendada reservi vajalikul ajal ja asjakohase kestusega. Samuti tagatakse selle sättega reservi liikmetele võimalus saada riigilt toetust saamata jäänud sissetulekute eest.

Lõikega 1 sätestatakse reservi liikme õigus saada teenistujate reservi väljaõppes või täiendusõppes osalemiseks tööandjalt kuni 30 kalendripäeva tasustamata puhkust ühe kalendriaasta jooksul. Lisapuhkuse saamiseks esitab teenistujate reservi liige tööandjale taotluse, millele lisab otsuse väljaõppe korraldamise kohta. Sellise võimaluse loomine on oluline, et reservi liikmel oleks võimalik – ilma kartuseta kaotada oma töö – osaleda reservi väljaõppes või täiendusõppes. Teiselt poolt on oluline, et tööandjal oleks teada, et vähemalt kord aastas on ta kohustatud võimaldama oma töötajal osaleda reservi väljaõppes või täiendusõppes kokku kuni 30 kalendripäeva.

Lõike 2 järgi tuleb lisapuhkuse taotlus esitada tööandjale vähemalt kümme kalendripäeva enne väljaõppet või täiendusõppet osalemise aega. Tavaliselt plaanitakse väljaõpet ette, s.t need ei toimu ootamatult. Seetõttu on ka reservi liikmel võimalik tööandjalt lisapuhkust taotleda piisavalt varakult enne väljaõppe või täiendusõppe toimumist. Võrdluseks on ka [töölepingu seaduses](#) (edaspidi *TLS*) säte, mille järgi teatab töötaja tööandjale puhkuste ajakavasse märkimata puhkuse kasutamisest 14 kalendripäeva ette.

Lõike 3 järgi võib reservi liikmele maksta isiku kirjalikul taotlusel tasustamata lisapuhkuse eest hüvitist.

Kuigi teenistujate reservi liikme tööandjal tekib kohustus lubada reservis olev isik väljaõppe või täiendusõppe ajaks puhkusele, ei ole tööandjal kohustust selle eest tasu maksta. Olenevalt õppe iseloomust võib see kesta kuni 30 päeva, mis tähendab, et väljaõppet olev isik ei saa kuu aja vältel teha oma põhitööd ega selle eest ka tasu. Samas peab reservi liige väljaõppe ajal täitma võetud rahalised kohustused. Selleks sätestatakse seaduses võimalus taotleda tasustamata lisapuhkuse hüvitamist. Tasustamata lisapuhkuse eest maksab toetust PPA.

Toetuse arvutamise aluseks võetakse reservi liikme keskmine tasu põhitöökohas. Reservi liikme väljaõppe ja täiendusõppe toimub tavapärasel olukorras, s.t ajal, kui ei ole kriise, mistõttu on loomulik, et isikule säilitatakse vajadusel tema sissetulek sellises suuruses, nagu ta oleks tööl. See ei ole reservi liikmele palga ega töötasu maksmine, vaid tema sissetuleku hüvitamine, et reservi liikmel oleks ka väljaõppe ajal võimalik täita oma rahalised kohustused. Toetuse maksmine reservi liikmele ei ole PPA kohustus.

Lõike 4 järgi kehtestab lisapuhkuse taotlemise ja lisapuhkuse ajal PPA makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise korra siseminister määrusega. Määruses sätestatakse tasustamata lisapuhkuse saamise õigus, lisapuhkuse taotlemine ning lisapuhkuse eest makstav hüvitis, selle taotlemine ja väljamaksmine.

Lõike 5 kohaselt ei maksta teenistujate reservi liikmele lisapuhkuse hüvitist, kui tööandja säilitab töötajale või ametnikule tema senise töötasu või palga. See välistab reservi liikme topelttasustamise lisapuhkuse ajal.

Lõigete 6 ja 7 järgi luuakse vabatahtlikuna reservi tegevuses osalevale töötajale või ametnikule õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest. Selline õigus antakse ajaks, kui ametnik või töötaja nimetatakse kriisi lahendamiseks politseiametniku ametikohale. Muudatus kehtestatakse nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate kohta.

TLS § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on aja- või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuste kohaselt sätestatakse reservi liikme õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid reservi tegevuses osalemise tõttu.

ATS §-s 83 on sätestatud, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega.

Lõikega 8 sätestatakse, et töötaja esitab tööst keeldumise ja ametnik esitab avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse teenistujate reservi kaasamiseks, annab PPA reservi liikmele sellest teada ja kutsub ta kriisi lahendamiseks politsei ülesandeid täitma.

Lõikega 9 sätestatakse reservi liikmele kriisiajal palga maksmine. Kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamiseks politseiametniku ametikohale, siis makstakse talle politseiametniku palka olenevalt sellest, millisele ametikohale ta nimetatakse.

Lõike 10 kohaselt hüvitatakse tööandjale tema vastava põhjendatud nõude esitamisel otsene varaline kahju.

Tööandja saab varalise kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui tekkinud kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole reservi liikmena kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui reservi liige keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja heaks, on tööandjal õigus nõuda kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja.

Erasektori tööandja ei pea panustama ega taluma avalike ülesannete täitmisega kaasnevat koormust rohkem kui minimaalselt hädavajalik ning siis, kui avalik huvi ületab igal konkreetsel juhul ettevõtte huvi. Kui kriisi lahendamiseks oma töötaja loovutamise kaasnab ettevõttele kahju, tuleb riigil see hüvitada (riigivastutus õiguspäraselt tekitatud kahju eest).

Riigiasutuse kahju hüvitamise nõue teise riigiasutuse vastu ei saa üldjuhul tugineda samale loogikale nagu erasektori tööandja nõue riigi vastu, sest riigiasutused ei ole selles suhtes teineteisest varaliselt eraldiseisvad õigussubjektid. Riigiasutuse teenistuja kasutamine teise riigiasutuse avaliku ülesande täitmiseks kujutab endast eeskätt riigi sees avalike ülesannete ja ressursside ümberkorraldamist. Sellest võib tuleneda vajadus eelarvelise ümberkorralduse või täiendava rahastamise järele, kuid mitte automaatselt riigivastutuse seaduse (edaspidi *RVastS*) § 16 alusel tekkiv kahju hüvitamise nõue ühe riigiasutuse vastu teise riigiasutuse kasuks. *RVastS* § 16 eesmärk on kompenseerida isikule avalikes huvides erakordselt pandud koormist, mitte korraldada riigi sees asutustevahelist kulude jaotust.

Hüvitise suurus on piiratud ning selle ülempiir on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus. Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Hüvitise ülempiiri sätestamine on vajalik õigusselguse ja -kindluse tagamiseks ning riigi võimalike rahaliste kohustuste etteaimatavaks piiritlemiseks. Hüvitise sidumine Statistikaameti avaldatud keskmise brutokuupalgaga võimaldab ülempiiri suurusel ajas muutuda vastavalt üldisele palgatasemele ning tagab hüvitise määra objektiivsuse ja ajakohasuse. Kuuekordse keskmise brutokuupalga ülempiiri võib pidada proportsionaalseks, kuna see võimaldab hüvitada tööandjale kriisirolliga vabatahtliku ajutisest eemalolekust tekkida võiva olulise otsese varalise kahju, säilitades samal ajal mõistliku tasakaalu tööandja huvide ja avaliku huvi vahel.

Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et teenistujate reservis oleva isiku kaasamine toimub avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Otsese varalise kahju hüvitamise piiramine on vajalik vältimaks riigi põhjendamatult ulatuslikku ja raskesti prognoositavat vastutust. Kuna kahju suurus võib sõltuda paljudest välisteguritest, peab hüvitamisele kuuluv kahju olema piisavalt tõendatud ja konkreetselt tuvastatav. Hüvitamise eesmärk ei ole tagada tööandjale kogu võimaliku äririski või tulevikutulu kompenseerimine, vaid leevendada otsest ja erandlikku negatiivset mõju, mis tuleneb töötaja ajutisest puudumisest avalikes huvides täidetava ülesande tõttu.

Paragrahviga 108³³ sätestatakse teenistujate reservis oleva isiku kulude hüvitamine. Kulude hüvitamise regulatsiooni täpsustamine on vajalik, et oleks võimalik hüvitada reservis oleva isiku kulud, mis tal võivad tekkida väljaõppes või täiendusõppes osalemisel. Hüvitatavad kulud on majutus-, transpordi-, side- ja muud reservis osalemisega seotud vajalikud kulud.

Hüvitamisele võivad kuuluda kulud, mis on vajalikud konkreetse ülesande täitmiseks või ülesande täitmise eelduste loomiseks, näiteks:

- toitlustuskulud, kui osalemine eeldab pikemat kohal viibimist või toimub ajal, mil tavapärane toitlustus ei ole võimalik;
- sidekulud, kui nende kandmine on vajalik ülesande täitmiseks (nt suhtlusvahendi kasutamine operatiivülesandel);
- ravi- ja ravimikulud, mis on tekkinud seoses tööõnnetusega (sh õnnetusjuhtum) politseilise tegevuse käigus ning mida ravikindlustuse seaduse ja selle alusel antud õigusaktide kohaselt Eesti Tervisekassa ei hüvita (visiiditasu, omaosalus ravimi maksumusest ja voodipäevatasu);
- vaktsiinikulud.

Kulude hüvitamise eeldused on nende seotus politsei tegevusse kaasamisega ja nende vajalikkus.

Kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamiseks politseiametniku ametikohale, siis kohalduvad talle politseiametnikule ettenähtud soodustused. Politseiametnikule makstakse palka, väljastatakse vormiriietus, makstakse hüvitist üleviimisel teisele ametikohale, kui sellega kaasneb elukohavahetus, ning hüvitatakse varaline kahju, kui see on tekkinud seoses teenistusülesannete täitmisega. Nii nagu teiste ametnike lähetusse saatmisel, hüvitatakse ka politseiametniku lähetusse saatmise korral tema majutus-, transpordi-, side- ja muud mõistlikud lähetuskulud.

Lõikega 2 sätestatakse, et PPA võib hüvitada teenistujate reservi liikmele ka muid põhjendatud ja asjakohaseid kulusid, mis ei ole lõike 1 punktides loetletud. Säte on iseloomult avatud norm, mille eesmärk on tagada paindlikkus olukordades, kus teenistujate reservi liikme ülesannete täitmise või staatusega kaasnevad kulud ei mahu eelnevalt määratletud kategooriatesse, kuid on oma olemuselt vältimatud ning objektiivselt seotud PPA teenistuslike vajadustega. Selline regulatsioon välistab olukorra, kus kulude loetelu liiga jäik piiritlet jätaks teenistujate reservi liikme tegelikud ja mõistlikud kulutused hüvitamata üksnes seetõttu, et need ei vasta ühele konkreetsele kategooriale. Lõige võimaldab PPA-l rakendada kaalutlusõigust, hinnates kulude tegelikku seotust teenistujate reservi liikme kaasamisega, nende vajalikkust, proportsionaalsust ja põhjendatust. Samas peab kulude hüvitamisel olema tagatud õiguspärasuse, läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtted, mistõttu täpsustatakse kulude hüvitamise tingimused ja ulatus PPA sisekorras.

„Muude põhjendatud ja asjakohaste kulude“ alla võivad kuuluda kulud, mis tulenevad teenistujate reservi liikme osalemisest tegevustes, mida ei ole võimalik täielikult ette näha, kuid mis on otseselt seotud tema rolliga PPA tegevuse toetamisel.

Kulude liigid, hüvitamise piirmäärad ja maksmise korra kehtestab PPA peadirektor. Volitusnormi eesmärk on tagada kulude hüvitamise regulatsiooni paindlikkus ja ajakohasus, võimaldades PPA-l lähtuda teenistuslikest vajadustest ning eelarvelistest võimalustest.

Korra kehtestamisel saab peadirektor täpsustada nii hüvitatavate kulude ulatust kui ka hüvitamise piirmäärasid, arvestades, et seaduses sätestatakse üksnes üldised kulukategooriad. Samuti peab kord sisaldama menetlusnõudeid, sealhulgas hüvitise taotluse esitamise tähtaegu, vajalike tõendite loetelu ja otsuse tegemise korda, mis tagavad õigusselguse nii hüvitise taotlejale kui ka otsuste tegijale.

Kokkuleppel PPA-ga võib kulud hüvitada kohaliku omavalitsuse üksus. Kohaliku omavalitsuse üksustele täiendavaid kohustuslikke ülesandeid ega kulusid ei kaasne, kuid säte annab õigusliku aluse hüvitada kulud vajaduse järgi.

Sätte eesmärk on luua õigusraamistik, mis võimaldab kohalikel omavalitsustel katta oma piirkonna turvalisuse tagamiseks panustanud teenistujate reservi liikme tegevusega seotud kulud. Kokkuleppel põhinev lahendus tagab, et kulud hüvitatakse kooskõlas PPA töökorralduse ja kehtestatud hüvitamispõhimõtetega. Sättega ei looda kohalikele omavalitsustele kohustust kulusid hüvitada, vaid antakse selleks võimalus, mida omavalitsus võib kasutada lähtuvalt piirkondlikest vajadustest, kohaliku eelarve võimalustest ja PPA-ga sõlmitud kokkuleppe sisust. Selline paindlikkus võimaldab omavalitsustel reageerida olukorras, kus teenistujate reservi liikme panus on kohaliku turvalisuse tagamisel oluline ning vabatahtlike tegevuse

toetamine aitab suurendada kogukonna kaasatust ja avalikku turvatunnet. Praktikas võivad hüvitatavad kulud hõlmata näiteks toidu-, transpordi- või majutuskulusid, mida kohaliku omavalitsuse hinnangul on otstarbekas katta, et piirkonnas tegutsevate teenistujate reservi liikmeid motiveerida ja nende tegevusest tulenevad vältimatud kulud hüvitada.

PPVS 5². peatüki 4. jaoga reguleeritakse teenistujate reservi kaasamist kriisi lahendamisse.

Eelnõu kohaselt otsustab Vabariigi Valitsus oma korraldusega, kas tegemist on sündmuse või olukorraga, s.o kriisiolukorraga või nende ohuga, kus politsei ülesannete täitmisse on vaja kaasata teenistujate reservi liikmeid täiendava ressursina. Kui tegemist on kriisiolukorra ohuga, siis lähtub Vabariigi Valitsus koostatud ohuhinnangust. Kuna reservis oleva isiku kutsumine kriiside lahendamisse mõjutab ka tööandjaid, siis on oluline, et otsustustasand oleks kõrgem kui asutuse juhi tasand. Reservi kaasamisel tekib reservi liikmel õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikohal avaliku võimu teostamise õigus ilma, et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. See aga võib tööandjale kaasa tuua mõne tööloõigu või teenuse toimimise raskendatud täitmise või katkemise, mistõttu on oluline, et reservi liikme kaasamise otsus oleks põhjendatud.

Ka teistes kehtivates õigusaktides on selliste otsuste tegemine viidud valitsuse tasandile. Näiteks [hädaolukorra seaduses](#) (edaspidi *HOS*) on sätestatud, et Kaitseväge ja Kaitseliitu võib eriolukorra väljakuulutamise põhjustanud hädaolukorra lahendamisel kaasata liikluse korraldamisse eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamiseks eriolukorra piirkonnas Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul korraldusega. Kaitseliidu kaasamine puudutab teatud juhtudel samuti tööandjaid, kuna KaLS-i järgi on Kaitseliidu tegevliikmel õigus saada tasustamata lisapuhkust kuni 30 kalendripäeva aastas, kui ta kaasatakse korrakaitseorgani ülesannete (päästesündmuse lahendamine päästeseaduses sätestatud korras, eriolukorra tööde tegemine ning liikluse korraldamine ja turvalisuse tagamine eriolukorra piirkonnas hädaolukorra seaduses sätestatud korras, erakorralise seisukorra lahendamine erakorralise seisukorra seaduses sätestatud korras, küberturvalisuse tagamine pädeva ametiasutuse juhtimisel, PPVS § 3 lõike 1 punktides 1, 4–6 ja 8 ning HOS § 16 lõikes 3 sätestatud politsei ülesannete täitmine, riigikaitseobjektivastase ründe, riigipiiri või ajutise kontrolljoone ebaseadusliku ületamise ning kuritegude ennetamine ja tõkestamine korrakaitseseaduses sätestatud korras) täitmisse. Samuti näeb 1. oktoobril 2026 jõustuv KORKS ette, et kriisiolukorra kehtestab ja kriisiolukorra lahendamise eesmärgi määrab Vabariigi Valitsus.

Paragrahvi 108³⁴ kohaselt otsustab Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul korraldusega teenistujate reservi kaasamise kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks. Kuna kriiside kestust ei ole võimalik ette näha, siis saab esialgu reservi kriisi lahendamisse kaasata kuni 30 kalendripäevaks. Kui kaasamise otsuses märgitud tähtaeg saabub, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse uuesti üle ja vajadusel pikendab reservi kaasamist veel kuni 30 kalendripäeva võrra.

Kuni 30-päevase tähtaja seadmine tähendab, et töötajal on õigus keelduda töö tegemisest alalise tööandja heaks või ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametiasutuses, kui töötaja või ametnik osaleb reservi koosseisus kriisiajal politsei ülesannete lahendamisel. Tähtaja seadmine on oluline tööandjale, kes oma töö korraldamiseks peab teadma, kui kaua tema töötaja võib tööülesannete täitmisest eemal olla. Arvestades tööandja vajadust oma ettevõtte või asutus töös hoida, kaasatakse reservi liige kriisi lahendamisse reeglina 30 päevaks ning kui selgub vajadus reservi kaasamise pikendamiseks, siis kaasatakse kriiside ajal politsei ülesannete täitmisse teine reservis liige. See tähendab, et esialgu kaasatud reservis olev isik saab pärast 30

päeva möödumist asuda täitma töö- või teenistusülesandeid oma alalise tööandja heaks. Alalise tööandja heaks on seejärel õigus keelduda tööst sellel töötajal või avaliku võimu teostamise õigus peatub sellel ametnikul, kes kaasatakse kriisi lahendamisse järgmiseks 30 päevaks. Pikemaks kui 30 päevaks võib põhjendatud juhtudel kaasata reservi liikme, kellel on kriisi lahendamiseks sellised teadmised, oskused ja kogemused, mida teistel ei ole, ning keda ei saa asendada teine reservi liige.

Kuna reservi vajav asutus on kõige pädevam teadma, kas tegemist on pikaajalise erakorralise sündmusega, kui tuleb toime tulla tavapärasest suurema mahuga ülesannete täitmisega ja esineb vajadus teenistujate reservi kaasamiseks, siis peab vastav asutus reservi kaasamise vajadust valdkonna eest vastutavale ministrile põhjendama. Valdkonna eest vastutav minister ehk praegusel juhul siseminister peab seejärel Vabariigi Valitsusele vastava ettepaneku tegema (kaasata asutuse ülesannete täitmisse teenistujate reserv). Ettepanekus selgitatakse, millise erakorralise sündmusega on tegemist ja mis ülesannete täitmisse on vaja reservi kaasata. Pärast ettepaneku saamist otsustab Vabariigi Valitsus reservi kaasamise üle. Vabariigi Valitsuse korralduses peab põhjendama, mis kriisiga on tegemist, milliseid ülesandeid on vaja reservis oleval isikul kriisi lahendamiseks täita, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või ülempiir, ülesannete täitmise territoorium ja vajaduse korral muud andmed.

Sarnane regulatsioon on ka HOS-is, mille järgi otsustab Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise liikluse korraldamiseks eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamiseks eriolukorra piirkonnas Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul korraldusega (HOS § 34 lõige 3). Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise ettepaneku teeb valitsusele kriisireguleerimise koordineerimise eest vastutav minister. Vabariigi Valitsus märgib oma korraldusse ülesande täitmisel osalevate kaitseväelaste või Kaitseliidu tegevliikmete arvu või selle ülempiiri, Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise tähtaja, ülesande täitmise territooriumi, ametiisiku, kellele ülesande täitmisel osalevate kaitseväelaste või Kaitseliidu tegevliikmete ülem allub, ning vajaduse korral muud andmed.

PPVS 5². peatüki 5. jao §-ga 108³⁵ sätestatakse reservi liikme nimetamine politseiametniku ametikohale.

Lõike 1 järgi nimetatakse teenistujate reservi liige, kes kaasatakse kriisi lahendamise ajaks, politseiametniku ametikohale. Politseiametniku ametikohale nimetamine on seotud Vabariigi Valitsuse korraldusega, mille alusel kutsutakse reservi liige kriisi lahendamiseks kohale ja nimetatakse politseiametniku ametikohale. Politseiametnikuks nimetamise eelduseks on käesoleva seaduse §-s 108²⁹ sätestatud väljaõppe läbimine või läbituks lugemine, kui teenistujate reservi liikmel on vastav õpi- ja töökogemus olemas.

Lõikega 2 sätestatakse, et kui teenistujate reservi liige nimetatakse politseiametniku ametikohale, kohalduvad talle politseiametnikule õigusaktidest tulenevad õigused, kohustused, nõuded, vastutus, sotsiaalsed tagatised ja hüved. Politseiteenistus on reguleeritud PPVS 5. peatükis, mille kõiki sätteid kohaldatakse ka teenistujate reservi liikmele, kes kriisi lahendamiseks nimetatakse politseiametniku ametikohale.

See tähendab, et reservi liikme nimetamise korral politseiametniku ametikohale peab ta vastama politseiametniku kutsesobivus-, haridus-, tervise-, kehalise ettevalmistuse jm õigusaktidest tulenevatele nõuetele, nagu laitmatu taust ja politsei ülesannete täitmiseks vajalikud isikuomadused. Talle väljastatakse vormiriietus ja ametitõend ning tal on õigus saada politseiametniku palka ja hüvitist hukkumisel või vigastuse saamisel. Politseiametniku

ametikohale nimetatud reservi liikme suhtes kohaldatakse politseiametniku töö- ja puhkeaega ning muud töökorraldust (näiteks tööajakava) reguleerivaid sätteid. Talle kohaldatakse politseiametnike ergutusi ja distsiplinaarvastutust. Politseiteenistusse nimetatud reservi liikmel on pädevus täita politsei ülesandeid, sealhulgas kohaldada vahetut sundi ja kasutada politsei erivahendeid.

PPVS 5². peatüki 5. jao §-ga 108³⁶ sätestatakse teenistujate reservi liikme staatusest vabastamine.

Lõikega 1 sätestatakse teenistujate reservi liikme staatusest vabastamise alused. Isik vabastatakse teenistujate reservi liikme staatusest PPA peadirektori otsusega:

- 1) reservi liikme algatusel;
- 2) kui reservi liige asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse kriisiülesanne;
- 3) kui ta ei vasta käesolevas seaduses sätestatud tingimustele.

Esimene vabastamise alus on teenistujate reservis oleva isiku enese avaldus tema vabastamiseks reservi liikme staatusest. Teenistujate reservi kandideeriv isik annab nõusoleku osaleda reservi väljaõppes ning olla kriisiajal nimetatud politseiametnikuks. Kui isik algatab enda reservist vabastamise omal soovil, siis võtab ta nõusoleku tagasi ja ta vabastatakse reservi liikme staatusest. Sellisel juhul ei pea reservis olev isik oma soovi põhjendama. Kui reservi liige nimetatakse kriiside lahendamiseks politseiametniku ametikohale, vabastatakse ta teenistusest vastavalt politseiametniku teenistusest vabastamise sätetele.

Teine vabastamise alus on teenistujate reservi liikme asumine sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale, samuti tema olemasoleva ameti- või töökoha määramine kriisiülesandega ameti- või töökohaks.

Vabastamise alusena sätestatakse ka juhud, kui teenistujate reservi liige ei vasta enam reservi liikme nõuetele, näiteks kehalise ettevalmistuse või tervisenõuetele. Nõuete kehtestamisel on arvestatud reservi liikme ülesandeid. Kui tema tervis või kehaline ettevalmistus ei vasta enam nõuetele, siis ei ole ta ka võimeline neid ülesandeid täitma. Sellega võib muu hulgas kaasneda oht, et reservi liige saab ülesande täitmisel vigasid või seab ohtu teised reservis olevad isikud või reservivälised isikud, kelle heaks ta ülesandeid täidab.

Teenistujate reservi liikme vabastamise asjaolud tuvastatakse haldusmenetluses. Reservi liige ei ole PPA-ga teenistussuhtes, mistõttu talle ei kohaldata politseiametniku distsiplinaarmenetluse ega -karistuse regulatsiooni. Sellest on erand nende reservi liikmete suhtes, kes kriiside ajal nimetatakse politseiametniku ametikohale. Siis kohaldatakse reservi liikmele ka politseiametniku distsiplinaarvastutuse regulatsiooni. Reservi liikmele politseiametniku distsiplinaarvõimu regulatsiooni kohaldamine ei oleks võimalik ainuüksi karistuste pärast. Avaliku teenistuse seaduse (edaspidi *ATS*) järgi on ametnikule määratavad distsiplinaarkaristused noomitus, ametipalga vähendamine kuni 30 protsenti kuni kuueks kuuks ja teenistusest vabastamine.

Kuna teenistujate reservi liige osaleb riigi tegevuses vabatahtlikult ja enamiku aega tasuta, ei ole õige karistada teda rahaliselt. Kui reservi liige paneb toime süüteo tunnustega teo, siis saab teda karistada rahatrahviga väär- või kuriteomenetluses. Reservi liikme ametipalka ei saa karistusena vähendada, kuna talle ei maksta ametipalka, välja arvatud juhul, kui ta kriiside ajal

nimetatakse politseiametniku ametikohale. Samuti ei saa reservis oleva isiku teenistusastet alandada, sest seda tal ei ole, välja arvatud politseiametniku ametikohale nimetamise korral.

Reservis oleva isiku puhul saaks karistusena kasutada ainult noomitust. Selle asemel on mõistlik juhul, kui tuvastatakse reservi liikme ebasobiv käitumine, kuid teda ei soovita reservi liikme staatusest vabastada, pidada temaga vestlus, juhtida tähelepanu sellele, et tegemist oli ebasobiva käitumisega, ja vestlus fikseerida. Oluline on ka see, et distsiplinaarkaristusi ei ole ette nähtud abipolitseinikele, vabatahtlikele päästjatele ega vabatahtlikele merepäästjatele.

Reservi liikme vabastamise asjaolude väljaselgitamisele kohaldatakse HMS-i sätteid. Nii nagu distsiplinaarmenetluses, on ka haldusmenetluses olulised sellised põhimõtted nagu uurimine, eesmärgipärasus ja efektiivsus, otsuse tegemisel kaalutlusõiguse kasutamine jms. Haldusorgan peab haldusmenetluses menetlusosalisele selgitama tema õigusi ja kohustusi, tutvustama asjas tähtsust omavaid dokumente ning kuulama ära menetlusosalise selgitused, vastuväited ja arvamuse. Kui menetluse tulemusel selgub, et reservi liige on toime pannud teo, mille pärast ta vabastatakse reservi liikme staatusest, siis vormistatakse selle kohta otsus ehk haldusakt. Otsuse peale saab esitada vaide või kaebuse halduskohtule.

Kui reservi liige nimetatakse kriiside lahendamise ajal politseiametniku ametikohale, kohaldatakse talle ametniku distsiplinaarvastutuse regulatsiooni, mis on sätestatud ATS-is. See tähendab, et kui reservi liige, kes on nimetatud politseiametniku ametikohale, paneb toime rikkumise, saab teda karistada muu hulgas politseiteenistusest vabastamisega.

Reservi liikme vabastamisele reservi liikme staatusest kohaldatakse haldusmenetluse üldisi põhimõtteid. Samas kehtivad distsiplinaarmenetluse läbiviimise kohta ka haldusmenetluse üldised põhimõtted, s.o HMS-is sätestatud põhimõtted. Nii on ATS-i käsiraamatus selgitatud, et „haldusmenetluses kehtivatest üldistest normidest olgu esile toodud, et distsiplinaarmenetluses tuleb järgida järgmisi norme:

- haldusakti kehtivuse eeldused (HMS § 61);
- haldusakti kättetoimetamine (HMS § 62 lg 2 p 1) (vt lähemalt ATS § 4 komm dokumendi kättetoimetamise osas) (vt lähemalt ATS § 2 komm dokumendi kättetoimetamise osas);
- vaidlustamisviide (HMS § 57) (vt täpsemalt ametikohale nimetamise haldusakt, samuti vabastamise haldusakt);
- protokollimine (HMS § 18);
- tõendid (HMS § 38).“

Politseiametnik vabastatakse distsipliini rikkumise eest teenistusest ATS-i alusel. Selle kohaselt võib ametniku distsiplinaarsüüteo eest teenistusest vabastada juhul, kui rikkumine on oluline, eelkõige kui rikkumine on toime pandud tahtlikult, ametnikul on kehtiv distsiplinaarkaristus ning selle aluseks olnud teenistuskohustuse rikkumine on vältav või selle aluseks olnud teenistuskohustuse rikkumisega samalaadne rikkumine on korduv, rikkumine on tekitanud ametiasutusele olulise varalise kahju, rikkumine on oluliselt kahjustanud ametiasutuse mainet, rikkumine on tekitanud ametiasutuse teistele ametnikele, töötajatele või kolmandate isikute huvidele või avalikule huvile olulise kahju.

Kui politseiametniku ametikohale nimetatud isik vabastatakse politseiteenistusest seetõttu, et ta on toime pannud olulise distsipliinirikumise, annab see aluse vabastada ta ka reservi liikme staatusest. Reservi ei saa kuuluda isik, kes soovib kriiside ajal panustada kriiside lahendamisse politseiametnikuna, kui ta ei sobi politseiametnikuks.

Lõike 2 kohaselt on PPA peadirektori või tema volitatud isiku otsusega õigus reservi liikme staatusest vabastada reservi liige, kui ta jätab mõjuva põhjuseta osalemata kriisi lahendamisel või ta ei täida väljaõppe või täiendusõppe kohustust.

Kui reservi liige mõjuva põhjuseta sellisel kaasamisel ei osale, vähendab see Politsei- ja Piirivalveameti planeeritud võimekust talle pandud ülesandeid täita. Samuti saab reservi liikmena hoida ainult selliseid isikuid, kes korrapäraselt oma kriisirolli oskusi täiendavad ja läbi harjutavad.

Mõjuva põhjuse näited võivad olla tervises seisund, perekondlik hädaolukord (nt lähedase ootamatu haigestumine või õnnetus) või muu põhjus, mis on piisavalt kaalukas ja õigustatud. Mitterõõp põhjus on selline, mis ei ole piisavalt kaalukas ega õigusta puudumist.

Lõikega 3 täpsustatakse PPA õigust saada enne teenistujate reservi liikme vabastamise otsuse tegemist vajalikke andmeid teistest riiklikest registritest. Sätte eesmärk on tagada, et vabastamine põhineks kontrollitud ja ajakohasel teabel ning oleks õiguspärane ja põhjendatud.

Kuna vabastamise aluseks võib olla asjaolu, et teenistujate reservi liige asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või et tema olemasolevale töökohale on määratud kriisiülesandega töökohustus, ei pruugi PPA-l see teave muul viisil alati õigel ajal või usaldusväärselt olemas olla. Seetõttu on vajalik võimaldada andmete saamine töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist.

Töötamise registrist saadav teave võimaldab kontrollida, kas isik töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal, mis võib välistada tema osalemise sisejulgeoleku ülesannete täitmisel. Kaitseväekohustuslaste registrist saadav teave võimaldab omakorda tuvastada, kas isik on nimetatud sõjaaja ametikohale, mille korral ei ole tal võimalik ega lubatav olla teenistujate reservi liige. Sättega toetatakse erinevate riigikaitseliste ja sisejulgeoleku kohustuste kooskõlastamist ning aidatakse vältida olukorda, kus isikule pannakse samaaegselt vastuolulisi või kattuvaid kohustusi. Samuti aitab see tagada, et vabastamise otsus tehakse üksnes tegeliku ja õiguslikult relevantse aluse olemasolul.

Andmete saamise õigus on piiratud konkreetse eesmärgiga – teenistujate reservi liikme vabastamise otsustamisega – ning hõlmab ainult neid andmeid, mis on otsuse tegemiseks vältimatult vajalikud. PPA õigus saada andmeid töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist ei ole üldine ega piiramatu, vaid eeldab konkreetset andmete kontrollimise alust.

Andmete pärimine on põhjendatud üksnes juhul, kui PPA-l on tekkinud kahtlus või muu objektiivne alus arvata, et teenistujate reservi liige on asunud sõjaaja ametikohale, töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal või et tema olemasolevale ameti- või töökohale on määratud kriisiülesandega töökohustus. Selline alus võib olla näiteks isiku enda teade, teave koostööasutuselt või muu usaldusväärne info. Seega ei ole registripäringute eesmärk üldine kontroll või regulaarne järelevalve kõigi kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate üle, vaid konkreetse juhtumi asjaolude selgitamine enne kriisirollist vabastamise otsuse tegemist. Niisugune lähenemisviis tagab, et andmete töötlemine on eesmärgipärane, vajalik ja proportsionaalne ning kooskõlas isikuandmete kaitse põhimõtetega.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse päästeseadust (edaspidi *PäästeS*).

Eelnõu § 2 punktiga 1 täiendatakse § 2 lõiget 4¹ teise lausega. Lõikes 4¹ on praegu sätestatud, et Häirekeskuse tegevuses, välja arvatud hädaabiteadete menetlemisel, kui tegemist ei ole

võõrkeelse hädaabiteate menetlemisel ohu hindamisega, võivad osaleda avaliku teenistuse seaduses sätestatud avalikku teenistusse võtmise nõuetele vastavad vabatahtlikud.

Muudatuse kohaselt võivad hädaabiteadete menetlemisel osaleda Häirekeskuse vabatahtlikud, kellele on määratud kriisiroll ja kes on kaasatud kriisi lahendamisse. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktiga 21, mille kohaselt täiendatakse seadust peatükiga 7², mis reguleerib kriisirolli määramist Häirekeskuse vabatahtlikele.

Eelnõu § 2 punktiga 2 muudetakse § 19 pealkirja. Kehtiva päästeseaduse §-s 19 kasutatakse füüsilise isiku osalemise kirjeldamiseks päästetöös mõistet „rakendamine“. Eelnõu kohaselt muudetakse paragrahvi 19 pealkirja, sõnastades sätte pealkirja järgmiselt: „Isiku erakorraline kaasamine Päästeameti tegevusse“. Muudatus on vajalik, et tagada õigusnormi keeleline korrektsus. Samuti kajastab selline sõnastus täpsemalt regulatsiooni eesmärki, rõhutades, et füüsilist isikut võidakse kaasata erinevatesse tema tervisele ohututesse ja võimetele vastavatesse Päästeameti tegevustesse. Sõnastust ühtlustatakse kogu paragrahvi ulatuses.

Eelnõu § 2 punktiga 3 muudetakse § 19 lõiget 1. Muudatuse eesmärk on täpsustada terminoloogiat, samuti füüsilise isiku erakorralist kaasamist Päästeameti poolt. Eelnõukohase muudatusega antakse Päästeametile õigus erakorraliselt kaasata vähemalt 18-aastast füüsilist isikut kriisiolukorras vajalike toimingute tegemisse – päästetööle ohu tõrjumiseks või päästesündmuse tagajärgede leevendamiseks.

Eelnõu § 2 punktiga 4 muudetakse § 19 lõike 1 punkti 3. Muudatuse kohaselt võib isikut erakorraliselt kaasata Päästeameti tegevusse juhul, kui erakorraline kaasamine ei tekita ebaproportsionaalselt suurt ohtu kaasatavale isikule või tema varale. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktiga 2.

Eelnõu § 2 punktiga 5 muudetakse § 19 lõiget 2. Sõna „rakendatud“ asendatakse sõnadega „erakorraliselt kaasatud“. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktis 2 tehtava muudatusega.

Eelnõu § 2 punktiga 6 muudetakse § 19 lõiget 3. Muudatuse sõnastuse kohaselt võib § 19 lõikes 1 sätestatud juhul isikut erakorraliselt kaasata ainult nii kaua, kui see on päästetööks või kriisiolukorra ajaks vältimatult vajalik. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktis 2 tehtava muudatusega ja paragrahvi 19 lõike 1 muudatusega, mille kohaselt saab Päästeamet õiguse kaasata vähemalt 18-aastast isikut kriisiolukorras vajalike toimingute tegemiseks. Muudatusega seatakse selged ajalised piirid sellele, kui kauaks võib Päästeamet isikut kriisiolukorra ajal kaasata.

Eelnõu § 2 punktiga 7 täiendatakse § 34 lõikega 1¹, mis sätestab piirangud isikute suhtes, keda on keelatud võtta kriisirolliga vabatahtlikuks päästjaks. Üldised nõuded, millele peab vabatahtlik päästja vastama, on sätestatud kehtiva seaduse §-s 33 ja § 34 lõikes 1. Muudatusega sätestatakse täiendavad piirangud, millele peab vastama vabatahtlik päästja, kellele on võimalik kriisirolli määrata.

Kehtiva seaduse kohaselt on võimalik määrata kriisiroll abidemineerijatele ning § 34 lõikes 2 on sätestatud piirangud isikute suhtes, keda on keelatud võtta abidemineerijaks. Lõikega 1¹ sätestatakse analoogsed piirangud vabatahtlikule päästjale, kes soovib täita kriisirolli. Abidemineerijatele kehtivad piirangud kriisirolli määramisel on sisult sarnased lõikes 1¹ sätestatavate piirangutega. Kuna kriisirolliga vabatahtlikul päästjal on kriisiolukorras täiendavad õigused, ülesanded ja teave (näiteks kriisiolukorras võimaliku täiendava AK teabega kokkupuude), peab riik olema tema lojaalsuses ja õiguskuulekas käitumises veendunud ka

formaalsete kontrollide kaudu. Selleks on vajalik enne kriisirolli määramist välistada lõigetes 1–4 (kodakondsus, karistatus, kriminaalmenetlus, käitumine ja eluviis) nimetatud asjaolude ilmnenemine.

Päästeameti vabatahtlikule kriisirolli määramine on reguleeritud käesoleva eelnõu § 2 punktis 13, millega muudetakse § 42¹. Eelnõu § 2 punkti 13 kohaselt võib Päästeamet määrata kriisirolli vabatahtlikule päästjale, kes on läbinud II astme väljaõppe. Enne kriisirolli määramist viiakse läbi taustakontroll ning kontrollitakse, et isikul ei oleks kriisiülesandega töö- või ametikohta ega sõjaaja ametikohta. Sellest tulenevalt tehakse kriisirolliga vabatahtlikuks päästjaks soovivale isikule taustakontroll pärast II astme väljaõppe läbimist, kuna enne nimetatud väljaõppe läbimist ei saa vabatahtlikule kriisirolli määrata.

Eelnõu § 2 punktiga 8 täiendatakse § 34 lõiget 2 punktiga 1¹. Kehtiva päästeseaduse kohaselt ei saa vabatahtlikuks päästjaks võtta isikuid, kellel on piiratud teovõime. Päästeseaduse § 34 lõike 1 punkti 1 kohaselt on vabatahtlikuks päästjaks keelatud võtta isikut, kes on piiratud teovõimega, ja § 34 lõikes 2 on sätestatud, keda on keelatud võtta abideminereerijaks.

Abideminereerijate puhul ei ole kehtiva päästeseadusega sätestatud piirangut, mille kohaselt on abideminereerijaks keelatud võtta isikuid, kellel on piiratud teovõime. Muudatuse kohaselt täiendatakse päästeseaduse § 34 lõiget 2 punktiga 1¹, mille kohaselt on abideminereerijaks keelatud võtta isikut, kes on piiratud teovõimega. Muudatusega ühtlustatakse Päästeameti vabatahtlikuks soovijatele kehtestatud nõudeid. Samuti on muudatuse eesmärk suurendada õigusselgust, et vältida ebaühtlast rakenduspraktikat.

Eelnõu § 2 punktiga 9 muudetakse § 36¹. Muudatuste kohaselt täiendatakse paragrahvi 36¹ pealkirja ja paragrahvi 36¹ lõiget 2 kriisirolliga vabatahtliku päästja regulatsiooniga.

Kehtiva päästeseaduse §-ga 36¹ on sätestatud kriisirolliga abideminereerija regulatsioon. Kuna eelnõuga sätestatakse kriisirolliga vabatahtliku päästja regulatsioon, rakendatakse §-s 36¹ sätestatud edaspidi ka kriisirolliga vabatahtlikule päästjale. Seetõttu muudetakse sätte pealkirja ja lõiget 2.

Paragrahviga 36¹ reguleeritakse (eelnõu § 2 punkt 9) peale abideminereerija taustakontrolli kriisirolliga vabatahtliku päästja taustakontroll, mistõttu täiendatakse § 36¹ lõiget 2 lisaks sätte pealkirjale kriisirolliga vabatahtliku päästja regulatsiooniga. Taustakontrolli regulatsioon tagab, et kriisirolliga vabatahtlikuks päästjaks võetakse usaldusväärsed ja laitmatu taustaga isikud. Eelnevast tulenevalt täiendatakse päästeseadust kriisirolliga vabatahtliku päästja regulatsiooniga ja nähakse ette vastavad taustakontrolli tegemise volitused. Võrreldes kehtiva praktikaga ei kavandata eelnõuga taustakontrolli osas sisulisi muudatusi ning kriisirolliga vabatahtlike suhtes rakendatakse sama mehhanismi nagu abideminereerijate puhul.

Eelnõu § 2 punktiga 10 täiendatakse § 36¹ lõikega 1¹. Muudatuse eesmärk on luua üheselt mõistetav õiguslik alus vabatahtliku päästja andmete kontrollimiseks enne kriisirolli määramist ning selgelt piiritleda eri asutuste ülesanded menetluses. Nõuded, millele vastavust Politsei- ja Piirivalveamet kontrollib, on sätestatud eelnõuga kavandatavas § 34 lõike 1¹ muudatuses. Politsei- ja Piirivalveamet kontrollib kriisirolliga vabatahtliku vastavust nimetatud nõuetele ning edastab kontrolli tulemused Päästeametile. Kriisirolli määramise otsustusõigus kuulub Päästeametile, kes teeb otsuse Politsei- ja Piirivalveameti kontrollitulemuste alusel.

Eelnõu § 2 punktiga 11 muudetakse 7. peatüki 3¹. jao pealkirja. Kriisirolliga abideminereerija regulatsioon jõustub 2023. aastal päästeseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu raames. Kehtiva seaduse kohaselt reguleeritakse 7. peatüki 3¹. jaoga üksnes kriisirolliga abideminereerija kohta sätestatud ja vastava jao pealkiri on „Kriisirolliga abideminereerija“. Muudatus on taas kord seotud sellega, et kriisirolliga abideminereerijate kõrval hakkavad edaspidi Päästeameti tegevuses osalema ka kriisirolliga vabatahtlikud päästjad. Seetõttu täiendatakse 7. peatüki 3¹. jao pealkirja. Õigusselguse huvides on seega 7. peatüki 3¹. jao uus pealkiri „Kriisirolliga abideminereerija ja kriisirolliga vabatahtlik päästja“.

Eelnõu § 2 punktiga 12 muudetakse § 42¹ pealkirja ja lõiget 1. Eelnõu §-ga 42¹ reguleeritakse kriisirolli määramist abideminereerijale ja vabatahtlikule päästjale. Kehtiva seaduse § 42¹ pealkirja kohaselt reguleeritakse sättega kriisirolliga abideminereerijale kriisirolli määramist ja kriisirolliga abideminereerija pädevust. Paragrahvi pealkiri on praegu „kriisirolliga abideminereerija“. Kuna eelnõu kohaselt laiendatakse sätte reguleerimisala ka vabatahtlikule päästjale kriisirolli määramisele, ei vasta kehtiv paragrahvi pealkiri enam täielikult sätte tegelikule sisule.

Seetõttu muudetakse paragrahvi pealkirja nõnda, et see kajastaks nii abideminereerijale kui ka vabatahtlikule päästjale kriisirolli määramist. Kriisirolli määramise eesmärk on tagada, et Päästeamet saaks kriisiolukorras või selle ohu korral kasutada piisavat hulka valmisolekus ja pädevat personali.

Vabatahtlikku päästjat ja abideminereerijat, kellele on määratud kriisiroll, on ühtlasi võimalik kaasata tegevustesse ka rahuajal, mis võimaldab tal omandada ja kinnistada praktilisi kogemusi ning hoida oma teadmisi ja oskusi ajakohasena.

Lõige 1 sätestatakse uues sõnastuses. Kehtiva õiguse kohaselt reguleeritakse § 42¹ lõikega 1 kriisirolli määramist abideminereerijale. Muudatusega antakse Päästeametile võimalus määrata kriisiroll lisaks abideminereerijale ka II astme väljaõppe läbinud vabatahtlikule päästjale, kes on andnud nõusoleku toetada Päästeametit kriisiolukorras või enne seda. Muudatuse eesmärk on võimaldada kriisiolukorras või enne seda paindlikumalt ja laiemalt kaasata väljaõppega vabatahtlikke ning seeläbi suurendada Päästeameti valmisolekut ja võimekust kriisiolukordade lahendamisel. Kriisirolli määramisega loob Päästeamet endale täiendava ja eelnevalt ettevalmistatud personalivaru, keda saab vajaduse korral kriisiolukorras või enne seda kiiresti ja sihipäraselt rakendada.

Kriisirolli määramine vabatahtlikule eeldab võimet tegutseda iseseisvalt, vastutustundlikult ja ohutult pingelises ning kiiresti muutuvas olukorras. Seetõttu saab kriisirolli määrata üksnes II astme väljaõppe läbinud vabatahtlikule, kuna see väljaõpe annab selleks vajalikud teadmised ja oskused, sealhulgas riskide hindamise, ohutuse juhtimise ning keerukates olukordades kaalutletud otsuste tegemise võime. Vabatahtlikule päästjale kriisirolli määramise eeldused on tema nõusolek, asjakohane väljaõpe ja taustakontroll. Taustakontrolli eesmärk on välistada kriisirolliks sobimatud isikud ning tagada, et kriisiolukorras või selle ohu korral kaasatavad vabatahtlikud on usaldusväärsed ja realselt rakendatavad. Muudatus on kooskõlas § 42¹ eesmärgiga ning suurendab Päästeameti tegevusvõimekust kriisiolukordades.

Eelnõu § 2 punktiga 13 jäetakse § 42¹ lõikest 2 välja sõna „kriisiajal“. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktis 14 toodud muudatusega.

Eelnõu § 2 punktiga 14 täiendatakse § 42¹ lõikega 2¹. Muudatuse eesmärk on täpsustada kriisirolliga vabatahtliku päästja pädevust ja luua õiguslik alus kriisirolliga vabatahtliku päästja osalemiseks nii elanikkonnakaitses kui ka päästetöödel. Seegi muudatus võimaldab kriisiolukorras või selle ohu korral paindlikumalt kaasata väljaõppe saanud vabatahtlikke ning suurendada Päästeameti võimekust kriisiolukordade lahendamisel. Kriisirolliga abideminereija või kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamine Päästeameti tegevusse kriisiolukordade lahendamiseks otsustab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul Vabariigi Valitsus korraldusega. Kriisirolliga abideminereija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamist Päästeameti tegevusse on selgitatud eelnõu § 2 punktis 17.

Väljaspool kriisiolukorda või selle ohtu osaleb abideminereija või vabatahtlik päästja Päästeameti tegevuses samadel alustel kui kriisirollita abideminereija või kriisirollita vabatahtlik päästja. Seetõttu ei piirata kriisirolli määramisega nõustunud abideminereija või vabatahtliku päästja kaasamist Päästeameti tegevusse kriisiolukorra või selle ohuga. Seega jäetakse § 42¹ lõikest 2 välja sõna „kriisiajal“ ja § 42¹ lõikes 2¹ vastavat piirangut ei sätestata.

Eelnõu § 2 punktiga 15 muudetakse § 42¹ lõikeid 4 ja 5.

Lõike 4 muudatuste kohaselt ei saa kriisirolli määrata abideminereijale või vabatahtlikule päästjale, kes on kriisiülesandega ameti- või töökohal või on nimetatud sõjaaja ametikohale, välja arvatud juhul, kui abideminereija või vabatahtlik päästja vastavalt ameti- või töökohalt vabastatakse.

Kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse järgi on kriisiolukorra lahendamiseks vajalik töökohustus töö- või teenistussuhtest tulenev kohustus, mis on vahetult seotud asutuse või isiku püsiva kriisiülesande või põhiseadusliku institutsiooni ülesande täitmisega. Kriisiolukorra lahendamiseks vajalik töökohustus tekib isikule vastavale ametikohale asumisel või töölepingus ettenähtud tööle asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel kriisiülesandega ameti- või töökohaks. Töökohustuse tekkimisest teavitatakse isikut kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kas kriisiülesandega ameti- või töökohale asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel kriisiülesandega ameti- või töökohaks.

See tähendab, et niisugustel ameti- või töökohtadel olevatele abideminereijatele või Päästeameti vabatahtlikele ei saa Päästeamet kriisirolli määrata. Piirangud on vajalikud, et tagada nii elutähtsate teenuste tagamise järjepidevus kui ka Kaitseväge sõjaaja üksuste puutumatus. Nõnda saab riigikaitseülesannetega asutus või ettevõtte arvestada, et kriisi korral ei lähe tema teenistuja või töötaja täitma Päästeametisse kriisirolliga võetud ülesandeid, vaid täidab riigikaitselisi ülesandeid oma alalisel ameti- või töökohal.

Lõike 5 muudatuse kohaselt on Päästeametil õigus enne abideminereijale või vabatahtlikule päästjale kriisirolli määramist saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta kriisiülesandega töökohustusega ameti- või töökohal ning kaitsevägekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaaja ametikohale.

Päästeametil ei ole andmeid sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale määratud isikute kohta. Seetõttu nähakse ette, et Päästeametil on enne abideminereijale või vabatahtlikule päästjale kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist ja kaitsevägekohustuslaste registrist teavet abideminereija või vabatahtliku päästja riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetamise kohta. Selliselt antakse Päästeametile õigus kontrollida, ega abideminereija või vabatahtlik päästja, kes soovib

endale kriisirolli, pole juba määratud kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale.

Sõjaaja ametikohale nimetamise kohta toimub teabevahetus kaitseväekohustuslaste registri kaudu. Päästeamet kontrollib, kas isik on nimetatud sõjaaja ametikohale või mitte (päring on isikukoodi põhine ja vastus on jah/ei). Pärast kriisirolli määramist esitab Päästeamet omakorda teabe isikule kriisirolli määramise kohta. See teave jääb kaitseväekohustuslaste registrisse, et vältida isiku nimetamist sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale.

Eelnõu § 2 punktiga 16 muudetakse § 42². Eelnõu §-ga 42² reguleeritakse kriisirolliga abideminereerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamist Päästeameti tegevusse.

Kriisirolliga abideminereerija kaasamine Päästeameti tegevusse on reguleeritud kehtiva seaduse §-ga 42². Juba praegu nähakse ette, et Vabariigi Valitsus võib korraldusega otsustada kriisirolliga abideminereerija kaasamise Päästeameti tegevusse kuni 30 päevaks § 42² lõigetes 1 ja 2 sätestatud juhtudel.

Lõikega 1 sätestatakse, et kriisirolliga abideminereerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamise kriisi lahendamisse teeb Vabariigi Valitsuse otsusega, ning jäetakse sättest välja viited § 42⁴ lõigetele 1 ja 2. Ühtlasi sätestatakse lõikega 1, et ettepaneku kriisirolliga abideminereerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamiseks kriisi lahendamisse teeb Vabariigi Valitsusele valdkonna eest vastutav minister. Kehtivas seaduses on nimetatud põhimõtte sätestatud § 42² lõikega 2.

Kriisirolliga abideminereerijate ja kriisirolliga vabatahtlike päästjate kaasamine kriiside lahendamisse mõjutab nii tööandjaid kui ka laiemalt riigi toimimist ning seega on oluline, et pädev otsustustasand oleks Vabariigi Valitsus. Kui kriisi lahendamise tõttu ei saa kriisirolliga abideminereerija või kriisirolliga vabatahtlik päästja oma tavapärast tööd teha, otsustab eelnõu kohaselt kriisirolliga abideminereerija või kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamise Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul. Kriisirolliga abideminereerijal või kriisirolliga vabatahtlikul päästjal tekib siis õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikohal tema õigus teostada avalikku võimu, ilma et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. Kuna seetõttu võib tööandjal olla keerukam kindlustada mõne tööloõigu või teenuse toimimine – need võivad ajutiselt isegi katkeda –, on tähtis, et otsus kaasata kriisirolliga abideminereerija või kriisirolliga vabatahtlik päästja oleks põhjendatud. Vabariigi Valitsuse otsustustasand tagab, et sellist vabatahtlikku ressursi ei saa kaasata läbi kaalumata.

Kriisirolliga abideminereerijaid või kriisirolliga vabatahtlikke päästjaid saab kriiside lahendamisse kaasata eelkõige siis, kui on selge, et Päästeameti enda ressursist jääb väheks ja teiste partnerite kaasamine pole võimalik või pole võimalik vajalikus mahu, et kriis lahendada.

Lõike 2 muudatuse kohaselt vaatab Vabariigi Valitsus käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaja lõppemisel otsuse üle. Kuna kriiside kestust ei saa ette näha, on esialgu võimalik kriisirolliga abideminereerijaid ja kriisirolliga vabatahtlikke päästjaid kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks. Kui kriisirolliga abideminereerijate ja kriisirolliga vabatahtlike päästjate kaasamine kriisi lahendamisse on endiselt vajalik, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse üle iga 30 päeva tagant ja pikendab kriisirolliga abideminereerija kaasamist kuni 30 päeva võrra. Ka kehtiva seaduse § 42² lõike 3 kohaselt vaatab Vabariigi Valitsus pärast § 42² lõikes 1 nimetatud tähtaja möödumisel otsuse üle. Kui kriisirolliga abideminereerija kaasamine kriisiolukorra ajal on endiselt vajalik, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse üle iga 30 päeva tagant ja pikendab

kriisirolliga abideminereija kaasamist kuni 30 päeva võrra. Seega ei ole tegemist sisuliselt uue regulatsiooniga, küll aga lisatakse sättesse kriisirolliga vabatahtlike päästjate kaasamise võimalus. Kehtiva õiguse kohaselt saab kaasata vaid kriisirolliga abideminereijaid.

Lõike 3 muudatuse järgi tuleb Vabariigi Valitsuse korralduses tuua välja ülesanded, mille täitmisele on vaja kriisirolliga abideminereijaid või kriisirolliga vabatahtlike päästjaid kaasata, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või selle ülempiir, ülesannete täitmise territoorium ja vajaduse korral muud andmed. Lõike 3 eesmärk on tagada kriisirolliga abideminereijate ja kriisirolliga vabatahtlike päästjate kaasamise selgus. Sätte kohaselt peab Vabariigi Valitsuse korraldus sisaldama vähemalt neid andmeid, mis võimaldavad üheselt mõista, mis eesmärgil, millises ulatuses ja kui pikaks ajaks kriisirolliga abideminereijaid või kriisirolliga vabatahtlike päästjaid kaasatakse. Võrreldes kehtiva õigusega lisandub korralduses märgitavatele andmetele ülesanne, mille täitmisele kriisirolliga abideminereija või kriisirolliga vabatahtlik päästja kaasatakse. Ülesannete väljatoomise nõue võimaldab piiritleda kriisirolliga abideminereijate ja kriisirolliga päästjate tegevuse sisu ning tagab, et kaasamine toimub üksnes konkreetsete ja selgelt määratletud ülesannete täitmiseks.

Eelnõu § 2 punktiga 17 muudetakse § 42³. Eelnõu §-ga 42³ reguleeritakse kriisirolliga abideminereija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja staatuse ning töö- või teenistussuhte erisused. Kehtiva seaduse §-dega 42³ ja 42⁴ on reguleeritud kriisirolliga abideminereija staatuse erisus ja töö- või teenistussuhte erisus. Kriisirolliga vabatahtliku päästja staatuse ning töö- või teenistussuhte erisusi kehtiva seadusega reguleeritud ei ole. Muudatuste kohaselt reguleeritakse staatuse ja töö- või teenistussuhte erisused ühes sättes ning täiendatakse sätet selliselt, et staatuse ja töö- või teenistussuhte erisused kohalduvad ka kriisirolliga vabatahtlikule päästjale.

Lõike 1 muudatuste kohaselt saab sõjaaja ametikohale kriisirolliga abideminereija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja nimetada vaid juhul, kui see on vältimatult vajalik riigi sõjaliseks kaitseks. See tähendab, et üldjuhul ei saa kriisirolliga abideminereijat ega kriisirolliga vabatahtlikku päästjat sõjaaja ametikohale nimetada.

Ka kehtivas seaduses on ette nähtud sarnane erisus. Kehtiva seaduse § 42³ lõike 2 kohaselt ei arvata kriisirolliga abideminereijat Kaitseväge sõjaaja üksuse koosseisu, välja arvatud juhul, kui see on vältimatult vajalik riigi julgeoleku tagamiseks.

Oluline on, et kriisirolliga abideminereijaid ja kriisirolliga vabatahtlike päästjaid saaks välja õpetada vastavalt nende kriisirollidele ning kaasata neid kriisi lahendamisse. Kui kriisi lahendamise ajal oleks võimalik väljaõpetatud kriisirolliga vabatahtlike abideminereijaid ja kriisirolliga vabatahtlike päästjaid nimetada sõjaaja ametikohale, ei saaks nad kriisi lahendamisse panustada ja nende väljaõpetamine ei täidaks eesmärki. Abideminereijatele ja vabatahtlikele päästjatele kriisirolli määramise eesmärk on tagada muudest kohustustest vabastatud reserv kriiside lahendamiseks ja seetõttu nähaksegi eelnõuga ette põhimõte, et üldjuhul kriisirolliga abideminereijaid ja kriisirolliga vabatahtlike päästjaid sõjaaja ametikohale ei nimetata. Kuivõrd kriis võib leida aset ka olukorras, kus sõjaline riigikaitse peab keskenduma oma põhitegevusele, on oluline, et kriisirolliga abideminereijate ja vabatahtlike päästjate reservi saaks vajaduse korral kriisi lahendamisse kaasata. Kriisirolli märke on näha ka kaitsevägekohustuslaste registris.

Kriisirolliga abideminereija või kriisirolliga vabatahtliku päästja nimetamine sõjaaja ametikohale on lubatud, kui see on vältimatult vajalik sõjalise kaitse tagamiseks. Nimetatud erand on vajalik eelkõige selleks, et riik saaks vältimatu vajaduse korral nimetada kriisirolliga

abidemineerija või kriisirolliga vabatahtliku päästja sõjalise riigikaitse tagamiseks sõjaaja ametikohale.

Lõigete 2 ja 3 kohaselt luuakse kriisirolliga abidemineerijale ja kriisirolliga vabatahtlikule päästjale, kellele on määratud kriisiroll, õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest, kui ta kaasatakse kriisi lahendamisse. Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest antakse ajaks, kui ametnik või töötaja asub abidemineerijana või vabatahtliku päästjana vastavalt oma kriisirollile kriisi lahendama.

Ka kehtivas seaduses nähakse ette kriisirolliga abidemineerijale õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest, kui ta kaasatakse kriisiajal demineerimistööle (PäästeS § 42⁴ lõiked 1 ja 2). Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest on antud ajaks, mil ametnik või töötaja teeb kriisirolliga abidemineerijana demineerimistööd. Muudatuste kohaselt sätestatakse ka kriisirolliga vabatahtlikule päästjale õigus keelduda töö või teenistusülesannete täitmisest.

TLS § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on aja- või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Lõike 1 muudatuse kohaselt sätestatakse kriisirolliga abidemineerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa kriisi lahendamise tõttu oma tööülesandeid täita. Sellise õiguse kehtestamine on vajalik nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate puhul.

ATS §-s 83 on sätestatud, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega. Ametnik on sel ajal ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest.

Lõike 4 muudatusega sätestatakse, et lõigetes 2 ja 3 sätestatud juhul esitab töötaja tööst keeldumise ja ametnik avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale.

Kehtiva seaduse § 42⁴ lõike 3 kohaselt esitab kriisirolliga abidemineerija tööandjale tööst keeldumise või avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus on teinud otsuse kriisirolliga abidemineerijate või kriisirolliga vabatahtlike päästjate kaasamiseks, annab Päästeamet asjaomastele abidemineerijatele või vabatahtlikele päästjatele sellest teada ja kutsub nad kriisi lahendamiseks Päästeametit abistama, arvestades eelnõu §-s 42² sätestatut.

Lõike 5 muudatuse kohaselt võib kriisirolliga abidemineerijale ja kriisirolliga vabatahtlikule päästjale, kes osaleb kriisi lahendamises, maksta hüvitist. Ka kehtiva seaduse § 42⁴ lõike 4 kohaselt võib kriisirolliga abidemineerijale, kes osaleb kriisiajal demineerimistööl, maksta hüvitist.

Hüvitise maksmise eesmärk on vältida olukorda, kus kriisirolliga abideminereija või kriisirolliga vabatahtliku päästja või tema perekonna sissetulek väheneb ajavahemikul, mil isik on kaasatud kriisi lahendamisse ega saa samal ajal täita oma põhitööga seotud kohustusi. Kui kriisirolliga abideminereija või kriisirolliga vabatahtlik päästja kaasatakse kriisi lahendamisse ning tema töö- või teenistussuhe tööandjaga peatub, ei ole tööandjal kohustust maksta talle töötasu.

Seaduses sätestatud hüvitise maksmise võimalus toetab kriisirolliga abideminereijate või kriisirolliga vabatahtlike päästjate valmisolekut ja osalust Päästeameti abistamisel eri kriiside ajal. Hüvitist makstakse üksnes juhul, kui kriisirolliga abideminereija või kriisirolliga vabatahtlik päästja kutsutakse kriisiolukorra ajal Päästeametit abistama ning hüvitise maksmise eeldused on täidetud. Kuna hüvitise maksmine on seotud isiku osalemisega kriisiolukorra ajal Päästeameti tegevuses, maksab hüvitist Päästeamet. Hüvitise arvutamise aluseks võetakse hüvitise maksmisele eelnenud Statistikaameti avaldatud viimane keskmine brutokuupalk.

Lõikega 6 reguleeritakse kriisirolliga abideminereija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja hüvitise ulatus. Selle taotlemise ja väljamaksmise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Tegemist on volitusnormiga, mis võimaldab reguleerida hüvitise seotud küsimusi määrukses paindlikult ja praktiliste vajaduste järgi.

Lõikega 7 sätestatakse tööandja õigus nõuda otsese varalise kahju hüvitamist, kui abideminereija või vabatahtlik päästja, kellele on Päästeamet määranud kriisirolli, keeldub töö tegemisest alalise tööandja heaks, et ta saaks osaleda kriisi lahendamisel. Ka kehtiva seaduse §-ga 42⁴ on tööandjale ette nähtud õigus nõuda kahju hüvitamist, kui kriisirolliga abideminereija keeldub tööandja heaks tööst, et ta saaks osaleda kriisiajal Päästeameti tegevuses.

Tööandja saab kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui tekkinud kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole kriisirolliga abideminereijana või kriisirolliga vabatahtliku päästjana kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui kriisirolliga abideminereija või kriisirolliga vabatahtlik päästja keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja heaks, on tööandjal õigus nõuda kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja.

Hüvitise suurus on piiratud ja selle ülempiir on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus. Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et kriisirolliga vabatahtlik päästja ja abideminereija kaasatakse avalikes huvides ning riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Hüvitise ülempiiri sätestamine on vajalik õigusselguse ja -kindluse tagamiseks ning riigi võimalike rahaliste kohustuste etteaimatavaks piiritlemiseks. Hüvitise sidumine Statistikaameti avaldatud keskmise brutokuupalgaga võimaldab muuta ülempiiri vastavalt üldisele palgatasemele ning tagab hüvitise määra objektiivsuse ja ajakohasuse. Kuuekordse keskmise brutokuupalga suurus ülempiiri võib pidada proportsionaalseks, kuna see võimaldab hüvitada tööandjale kriisirolliga vabatahtliku ajutisest eemalolekust tekkida võiva olulise otsese varalise kahju, säilitades samal ajal mõistliku tasakaalu tööandja huvide ja avaliku huvi vahel.

Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et kriisirolliga abideminereija ja kriisirolliga vabatahtlik päästja kaasatakse avalikes huvides ning riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Otsese varalise kahju hüvitamise piiramine on vajalik vältimaks riigi põhjendamatult ulatuslikku ja raskesti prognoositavat vastutust. Kuna varalise kahju suurus võib sõltuda paljudest välisteguritest, peab hüvitamisele kuuluv kahju olema piisavalt tõendatud ja konkreetselt tuvastatav. Hüvitamise eesmärk ei ole tagada tööandjale kogu võimaliku äririski või tulevikutulu kompenseerimine, vaid leevendada otsest ja erandlikku negatiivset mõju, mis tuleneb töötaja ajutisest puudumisest avalikes huvides täidetava ülesande tõttu.

Eelnõu § 2 punktiga 18 tunnistatakse § 42⁴ kehtetuks. Kehtiva sättega reguleeritakse kriisirolliga abideminereija töö- või teenistussuhte erisusi. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktiga 17, millega muudetakse § 42³.

Eelnõu § 2 punktiga 19 täiendatakse 7. peatüki 4. jagu §-ga 43¹. Muudatusega reguleeritakse kriisirolliga vabatahtliku abideminereija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja vabastamine kriisirollist. Tegemist on uue sättega, mida abideminereijate kriisirolli regulatsiooni kehtestamisel päästeseaduses varem ette ei nähtud. Seetõttu täiendatakse 7. peatüki 4. jagu §-ga 43¹.

Lõikega 1 sätestatakse, et vabatahtliku abideminereija või vabatahtliku päästja võib kriisirollist vabastada Päästeameti otsusega.

Punkti 1 kohaselt vabastatakse abideminereija või vabatahtlik päästja kriisirollist, kui abideminereija või vabatahtlik päästja esitab kriisirollist loobumiseks avalduse. Kuna kriisirolli võtmine abideminereijale või vabatahtlikule päästjale on võimalus, mitte kohustus, siis on tal igal ajal õigus sellest rollist loobuda.

Punkti 2 kohaselt vabastatakse abideminereija või vabatahtlik päästja kriisirollist, kui kriisirolli võtnud abideminereija või vabatahtlik päästja ei osale mõjuva põhjuseta käesoleva seaduse § 42² lõikes 1 nimetatud juhul kaasamise korral Päästeameti tegevuses.

Kriisirolli võtnud abideminereija või vabatahtlik päästja on andnud vabatahtliku lubaduse toetada Päästeametit kriisiolukorras. Kriisiroll eeldab valmisolekut osaleda Päästeameti tegevuses Vabariigi Valitsuse korralduse alusel käesoleva seaduse § 42² lõikes 1 nimetatud juhtudel. Kui kriisirolli võtnud abideminereija või vabatahtlik päästja mõjuva põhjuseta sellisel kaasamisel ei osale, vähendab see Päästeameti kriisiüksuse võimekust talle pandud ülesandeid täita. Seetõttu nähakse ette alus, mille esinemise korral on Päästeametil õigus vabastada abideminereija või vabatahtlik päästja kriisirollist. Mõjuva põhjuse näited võivad olla tervises seisund, perekondlik hädaolukord (nt lähedase ootamatu haigestumine või õnnetus) või muu põhjus, mis on piisavalt tõsine ja õigustatud.

Punktide 3, 4 ja 5 kohaselt vabastatakse abideminereija või vabatahtlik päästja kriisirollist, kui ta asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse kriisiülesanne.

Kui abideminereija või vabatahtlik päästja asub sõjaaja ametikohale või tema suhtes tekib kriisiülesandega töökohustus, on kriisirollist vabastamine § 43¹ lõike 1 punktide 3–5 alusel

vajalik selleks, et vältida vastuolu erinevate riigikaitseliste ja sisejulgeoleku kohustuste vahel ning tagada, et isikule ei pandaks samaaegselt kattuvaid või omavahel konkureerivaid ülesandeid.

Kriisirollist vabastamiseks peab isik esitama Päästeametile vastava avalduse. Päästeametil on õigus abidemineerija või vabatahtlik päästja kriisirollist vabastada ka ilma isiku avalduseta. Vastav otsus tehakse kaitseväekohustuslaste registrist või töötamise registrist saadud andmete alusel. Kriisirollist vabastamisest hoolimata võib abidemineerija või vabatahtlik päästja jätkata talle käesoleva seaduse §-s 32 või 32¹ sätestatud ülesannete täitmist.

Abidemineerija või vabatahtlik päästja saab taotleda kriisirolli saamist uuesti, kui ta vabastatakse kriisiülesandega ameti- või töökohalt või tema ameti- või töökohta ei loeta enam kriisiülesandega ameti- või töökohaks või kui isik vabastatakse sõjaaja ametikohalt. Isik peab selleks esitama uuesti Päästeametile vastava avalduse. Päästeametil on omakorda õigus kontrollida töötamise registri või kaitseväekohustuslaste registri kaudu, ega isik pole enam kriisiülesandega ameti- või töökohal või sõjaaja ametikohal.

Lõike 2 kohaselt võib Päästeameti otsusega vabastada vabatahtliku päästja või abidemineerija kriisirollist, kui ta ei täida käesoleva seaduse § 38 lõikes 8 või § 38¹ lõikes 1 sätestatud väljaõppe kohustust. Lõikega 2 sätestatakse kaalutusõiguse alus, mille kohaselt **võib** Päästeameti otsusega vabastada abidemineerija või vabatahtliku päästja kriisirollist. Erinevalt lõikes 1 nimetatud alustest ei ole tegemist automaatse ega vältimatu kriisirollist vabastamisega, vaid võimalusega hinnata konkreetseid asjaolusid.

Selline sõnastus on vajalik, kuna väljaõppe kohustuse täitmata jätmine ei pruugi alati olla tingitud abidemineerija või vabatahtliku päästja tahtlikust või hooletust käitumisest. Näiteks võib esineda olukordi, kus Päästeamet ei ole objektiivsetel põhjustel suutnud abidemineerijale või vabatahtlikule päästjale ettenähtud väljaõpet pakkuda või on koolituste toimumine edasi lükkunud. Samuti võib abidemineerijal või vabatahtlikul päästjal esineda mõjuvaid põhjusi, nagu tervislikud või perekondlikud asjaolud, teenistuslikud kohustused või muud vältimatud takistused, mis ei võimalda ajutiselt väljaõppet osaleda.

Lõike 3 kohaselt on Päästeametil õigust saada enne abidemineerija või vabatahtliku päästja kriisirollist vabastamise otsuse tegemist vajalikke andmeid teistest riiklikest registritest. Sätte eesmärk on tagada, et kriisirollist vabastamine põhineks kontrollitud ja ajakohasel teabel ning oleks õiguspärane ja põhjendatud.

Kuna kriisirollist vabastamise aluseks võib olla asjaolu, et abidemineerija või vabatahtlik päästja asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või et tema olemasolevale töökohale on määratud kriisiülesanne, ei pruugi Päästeametil olla selle kohta muul viisil alati õigel ajal usaldusväärset teavet. Seetõttu on vajalik võimaldada andmete saamine töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist.

Töötamise registrist saadav teave võimaldab kontrollida, kas isik töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal, mis võib välistada tema osalemise kriisirollis sisejulgeoleku ülesannete täitmisel. Kaitseväekohustuslaste registrist saadav teave võimaldab omakorda tuvastada, kas isik on nimetatud sõjaaja ametikohale, mille korral ei ole tal võimalik ega lubatav olla kriisirolliga abidemineerija või vabatahtlik päästja. Sättega toetatakse erinevate riigikaitseliste ja sisejulgeoleku kohustuste kooskõlastamist ning aidatakse vältida olukorda, kus isikule pannakse samaaegselt vastuolulisi või kattuvaid kohustusi. Samuti aitab see tagada, et

kriisirollist vabastamise otsus tehakse üksnes tegeliku ja õiguslikult relevantse aluse olemasolul.

Andmete saamise õigus on piiratud konkreetse eesmärgiga – abideminereerija või vabatahtliku päästja kriisirollist vabastamise otsustamisega – ning hõlmab ainult neid andmeid, mis on otsuse tegemiseks vältimatult vajalikud. Lõike 3 selgituseks tuleb rõhutada, et Päästeameti õigus saada andmeid töötamise registrist ja kaitsevääkohustuslaste registrist ei ole üldine ega piiramatu, vaid eeldab konkreetset andmete kontrollimise alust.

Andmete pärimine on põhjendatud üksnes juhul, kui Päästeametil on tekkinud kahtlus või muu objektiivne alus arvata, et abideminereerija või vabatahtlik päästja on asunud sõjaaja ametikohale, töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal või et tema olemasolevale ameti- või töökohale on määratud kriisiülesanne. Selliseks aluseks võib olla näiteks isiku enda teade, teave koostöösutusest või muu usaldusväärne info. Seega ei ole registripäringute eesmärk teha kõigi kriisirolliga abideminereerijate või vabatahtlike päästjate üldist kontrolli või regulaarset järelevalvet, vaid selgitada konkreetse juhtumi asjaolusid enne kriisirollist vabastamise otsuse tegemist. Niisugune lähenemisviis tagab, et andmete töötlemine on eesmärgipärane, vajalik ja proportsionaalne ning kooskõlas isikuandmete kaitse põhimõtetega.

Lõikega 4 sätestatakse, et kriisirollist vabastatud abideminereerija või vabatahtlik päästja on kohustatud tagastama Päästeametile talle kriisi lahendamiseks väljastatud tööriietuse, -vahendid ja -varustuse. Kui abideminereerija või vabatahtlik päästja on kriisirollist vabastatud, tähendab see, et tema kriisirollist tulenevad kohustused on lõppenud ning kriisirolli täitmiseks väljastatud tööriietus, -vahendid ja -varustus tuleb Päästeametile tagastada.

Eelnõu § 2 punktiga 20 täiendatakse seadust ⁷². peatükiga, milles reguleeritakse Häirekeskuse vabatahtlikele kriisirolli määramist.

Eelnõu paragrahvi 43⁴ reguleeritakse Häirekeskuse vabatahtlikule kriisirolli määramist.

Lõike 1 kohaselt võib määrata kriisirolli Häirekeskuse vabatahtlikule, kes on andnud nõusoleku toetada Häirekeskust kriisiolukorras või enne seda.

Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikud on eriväljaõppega vabatahtlikud, kelle kaasamine on nende oskusi ja pädevust arvestades Häirekeskuse teenuste tagamiseks kriisiolukorras või enne seda vältimatult vajalik. Kriisirolli saab määrata Häirekeskuse vabatahtlikule, kes on avaldanud soovi ja andnud nõusoleku toetada Häirekeskust kriisiolukorras või enne seda.

Muudatus võimaldab kriisiolukorras või enne seda paindlikumalt kaasata väljaõppe saanud vabatahtlikke ja suurendada Häirekeskuse võimekust kriisi lahendamisel. Kriisi lahendamisel on oluline, et Häirekeskusel oleks võimalik kiiresti kaasata täiendava ressursina väljaõppe saanud isikuid olukorras, kus tavapärasest töökorraldusest ja olemasolevast koosseisust ei piisa. Kriisirolli regulatsiooniga luuakse Häirekeskuse vabatahtliku ja riigi vahel selge õiguslik seos, mis võimaldab Häirekeskuse vabatahtlikku kaasata kriisiolukorras või enne seda konkreetsete ülesannete täitmisse ning määrata talle ette teada rolli.

Lõikega 2 reguleeritakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku pädevust. Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku pädevuses on toetada Häirekeskust kriisiolukorras või enne seda, osaledes Häirekeskuse tegevuses vastavalt PäästeS § 2 lõikele 4¹. Kriisirolli määramisega kaasneb Häirekeskuse vabatahtlike õiguste ja volituste suurenemine võrreldes Häirekeskuse vabatahtlikega, kellele ei ole kriisirolli määratud.

Õiguste ja volituste suurenemine on seotud sellega, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikel on kriisi lahendamise ajal õigus menetleda hädaabiteateid. Kriisirolli võtmine tähendab Häirekeskuse vabatahtlikule eeskätt lisakohustust olla valmis osalema kriisi lahendamise ajal Häirekeskuse töös ja täita talle määratud ülesandeid.

Lõike 3 muudatuste kohaselt on Häirekeskusel enne Häirekeskuse vabatahtlikule kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta kriisiülesandega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaaja ametikohale.

Häirekeskusel ei ole andmeid sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale määratud isikute kohta. Seetõttu nähakse ette, et Häirekeskusel on enne Häirekeskuse vabatahtlikule kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist teavet Häirekeskuse vabatahtliku kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetamise kohta. Selliselt antakse Häirekeskusele õigus kontrollida, ega Häirekeskuse vabatahtlik, kes soovib endale kriisirolli, pole juba määratud kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale.

Sõjaaja ametikohale nimetamise kohta toimub teabevahetus kaitseväekohustuslaste registri kaudu. Häirekeskus kontrollib, kas isik on nimetatud sõjaaja ametikohale või mitte (päring on isikukoodi põhine ja vastus on jah/ei). Pärast kriisirolli määramist esitab Häirekeskus omakorda teabe isikule kriisirolli määramise kohta. See teave jääb kaitseväekohustuslaste registrisse, et vältida isiku nimetamist sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale.

Lõikega 4 sätestatakse, et kriisirolli ei saa määrata Häirekeskuse vabatahtlikule, kes on nimetatud kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale, välja arvatud juhul, kui Häirekeskuse vabatahtlik vastavalt ameti- või töökohalt vabastatakse.

Kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse järgi on kriisiolukorra lahendamiseks vajalik töökohustus töö- või teenistussuhtest tulenev kohustus, mis on vahetult seotud asutuse või isiku püsiva kriisiülesande või põhiseadusliku institutsiooni ülesande täitmisega. Kriisiolukorra lahendamiseks vajalik töökohustus tekib isikule vastavale ametikohale asumisel või töölepingus ettenähtud tööle asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel kriisiülesandega ameti- või töökohaks. Töökohustuse tekkimisest teavitatakse isikut kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kriisiülesandega ameti- või töökohale asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel kriisiülesandega ameti- või töökohaks.

See tähendab, et niisugustel ameti- või töökohtadel olevatele Häirekeskuse vabatahtlikele ei saa Häirekeskus kriisirolli määrata. Piirangud on vajalikud, et tagada nii elutähtsate teenuste tagamise järjepidevus kui ka Kaitseväge sõjaaja üksuste puutumatus. Nõnda saab riigikaitseülesannetega asutus või ettevõtte arvestada, et kriisi korral ei lähe tema teenistuja või töötaja täitma Häirekeskusesse kriisirolliga võetud ülesandeid, vaid täidab riigikaitse ülesandeid oma alalisel ameti- või töökohal.

Eelnõu §-ga 43⁵ reguleeritakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku staatuse ja töö- või teenistussuhte erisused.

Lõike 1 kohaselt saab sõjaaja ametikohale kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku nimetada vaid juhul, kui see on vältimatult vajalik sõjalise kaitse tagamiseks. See tähendab, et üldjuhul ei saa kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikku sõjaaja ametikohale nimetada. Oluline on, et Häirekeskuse vabatahtlikke saaks välja õpetada vastavalt nende kriisirollidele ja kaasata neid kriisi lahendamisse. Kui kriisi lahendamise ajal oleks võimalik nimetada väljaõpetatud kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke sõjaaja ametikohale, ei saaks nad kriisi lahendamisse

panustada ja nende väljaõpetamine ei täidaks eesmärki. Häirekeskuse vabatahtlikele kriisirolli määramise eesmärk on tagada muudest kohustustest vabastatud reserv kriiside lahendamiseks ja seetõttu nähaksegi eelnõuga ette põhimõtte, et üldjuhul kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke sõjaaja ametikohale ei nimetata. Kuna kriis võib leida aset ka olukorras, kus sõjaline riigikaitse peab keskenduma oma põhitegevusele, on oluline, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike reservi saaks vajaduse korral kriisi lahendamisse kaasata. Kriisirolli märke on näha ka kaitseväekohustuslaste registris.

Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku nimetamine sõjaaja ametikohale on lubatud, kui see on vältimatult vajalik sõjalise kaitse tagamiseks. Nimetatud erand on vajalik eelkõige selleks, et riik saaks vältimatu vajaduse korral siiski vajalike teadmiste ja oskustega isiku ehk kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku julgeoleku tagamise eesmärgil nimetada sõjaaja ametikohale (piloodi oskustega isik vms).

Lõigete 2 ja 3 kohaselt luuakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikule, kellele on määratud kriisiroll, õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest, kui ta kaasatakse kriisi lahendamisse. Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest antakse ajaks, kui ametnik või töötaja asub Häirekeskuse vabatahtlikuna vastavalt oma kriisirollile kriisi lahendama.

TLS § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on aja- või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuse kohaselt sätestatakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa kriisi lahendamise tõttu oma tööülesandeid täita. Sellise õiguse kehtestamine on vajalik nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate puhul.

ATS §-s 83 on sätestatud, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega. Ametnik on sel ajal ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest.

Lõikega 4 nähakse ette, et lõigetes 2 ja 3 sätestatud juhul esitab töötaja tööst keeldumise ja ametnik avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamiseks, annab Häirekeskus vastavatele Häirekeskuse vabatahtlikele sellest teada ja kutsub nad kriisi lahendamiseks Häirekeskust abistama kooskõlas eelnõu §-ga 43⁷.

Lõike 5 kohaselt võib kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikule, kes osaleb kriisi lahendamises, maksta hüvitist.

Hüvitise maksmise eesmärk on vältida olukorda, kus kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku või tema perekonna sissetulek väheneb ajavahemikul, mil isik on kaasatud kriisi lahendamisse ega saa samal ajal täita oma põhitööga seotud kohustusi. Kui kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik kaasatakse kriisi lahendamisse ning tema töö- või teenistussuhe tööandjaga peatub, ei ole tööandjal kohustust maksta talle töötasu.

Seaduses sätestatud hüvitise maksmise võimalus toetab kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike valmisolekut ja osalust Häirekeskuse abistamisel eri kriiside ajal. Hüvitist makstakse üksnes juhul, kui kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik kutsutakse kriisiajal Häirekeskust abistama ja hüvitise maksmise eeldused on täidetud. Kuna hüvitise maksmine on seotud isiku osalemisega kriisiajal Häirekeskuse tegevuses, maksab hüvitist Häirekeskus. Hüvitise arvutamise aluseks võetakse hüvitise maksmisele eelnenud Statistikaameti avaldatud viimane keskmine brutokuupalk.

Lõikega 6 sätestatakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku hüvitise ulatus. Selle taotlemise ja väljamaksmise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Tegemist on volitusnormiga, mis võimaldab reguleerida hüvitisega seotud küsimusi määrukses paindlikult ja praktiliste vajaduste järgi.

Lõikega 7 sätestatakse tööandja õigus nõuda otsese varalise kahju hüvitamist, kui Häirekeskuse vabatahtlik, kellele on Häirekeskus määranud kriisirolli, keeldub töö tegemisest alalise tööandja heaks, et ta saaks osaleda kriisi lahendamisel. Tööandja saab kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui tekkinud kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikuna kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja heaks, on tööandjal õigus nõuda kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja.

Hüvitise suurus on piiratud ja selle ülempiiriks on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus. Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et kriisirolliga HäK-i vabatahtlik kaasatakse avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Hüvitise ülempiiri sätestamine on vajalik õigusselguse ja -kindluse tagamiseks ning riigi võimalike rahaliste kohustuste etteaimatavaks piiritlemiseks. Hüvitise sidumine Statistikaameti avaldatud keskmise brutokuupalgaga võimaldab ülempiiri suurust muuta vastavalt üldisele palgatasemele ning tagab hüvitise määra objektiivsuse ja ajakohasuse. Kuuekordse keskmise brutokuupalga ülempiiri võib pidada proportsionaalseks, kuna see võimaldab hüvitada tööandjale kriisirolliga vabatahtliku ajutisest eemalolekust tekkida võiva olulise otsese varalise kahju, säilitades samal ajal mõistliku tasakaalu tööandja huvide ja avaliku huvi vahel.

Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et Häirekeskuse vabatahtlik kaasatakse avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Otsese varalise kahju hüvitamise piiramine on vajalik vältimaks riigi põhjendamatult ulatuslikku ja raskesti prognoositavat vastutust. Kuna varalise kahju suurus võib sõltuda paljudest välisteguritest, peab hüvitamisele kuuluv kahju olema piisavalt tõendatud ja konkreetselt tuvastatav. Hüvitamise eesmärk ei ole tagada tööandjale kogu võimaliku äririski või tulevikutulu kompenseerimine, vaid leevendada otsest ja erandlikku negatiivset mõju, mis tuleneb töötaja ajutisest puudumisest avalikes huvides täidetava ülesande tõttu.

Eelnõu §-ga 43⁶ reguleeritakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku väljaõpet.

Sätte kohaselt peab kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik läbima Häirekeskuse peadirektori käskkirjaga kehtestatud väljaõppe, mille tulemusel omandatakse vajalikud teadmised ja

oskused § 43⁴ lõikes 2 sätestatud ülesannete täitmiseks. Väljaõppe läbimine on vajalik, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikul oleks olemas vajalik kompetents. Eelnõuga nähakse ette, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke on võimalik kriisiajal kaasata hädaabiteadete menetlemisse. Seega on oluline, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikud läbiksid Häirekeskuse kehtestatud väljaõppe.

Eelnõu §-ga 43⁷ reguleeritakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku kaasamist Häirekeskuse tegevusse.

Lõike 1 kohaselt otsustab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamise kriisi lahendamisse Vabariigi Valitsus korraldusega kuni 30 kalendripäevaks. Kuna kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kutsumine kriiside lahendamisse mõjutab tööandjaid, on oluline, et otsustustasand oleks kõrgem kui asutuse juhi tasand. Kui kriisi lahendamise tõttu ei saa kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik oma tavapärasest tööd teha, otsustab eelnõu kohaselt kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku kaasamise Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul. Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikul tekib siis õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikohal tema õigus teostada avalikku võimu, ilma et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. Kuna seetõttu võib tööandjal olla keerukam kindlustada mõne tööloigu või teenuse toimimine – need võivad ajutiselt isegi katkeda –, on tähtis, et otsus kaasata kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik oleks väga hoolikalt läbi mõeldud. Vabariigi Valitsuse otsustustasand tagab, et sellist vabatahtlikku ressursi ei saa kaasata kergekäeliselt.

Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke saab kriiside lahendamisse kaasata eelkõige siis, kui on selge, et Häirekeskusel jääb enda ressursist väheks ja teiste partnerite kaasamine pole võimalik või pole võimalik vajalikus mahus, et kriis lahendada.

Valdkonna eest vastutava ministri ettepanekus selgitatakse, miks on vaja kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikud kriisi lahendamisse kaasata ja mis ülesandeid nad täidavad. Ministri peab omakorda vastava ettepaneku tegema ehk info ja vajaduse edastama Häirekeskus. Häirekeskus oskab kõige paremini hinnata, kas tegemist on sellise kriisiga, mille vältel tuleb toime tulla tavapärasest suurema mahuga ülesannete täitmisega ja mis vajab vastava väljaõppe saanud lisaressursi kaasamist.

Lõike 2 kohaselt vaatab Vabariigi Valitsus käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaja lõppemisel otsuse üle. Kuna kriiside kestust ei saa ette näha, on esialgu võimalik kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke kriisi lahendamisse kaasata kuni 30 kalendripäevaks. Kui kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamine kriisi lahendamisse on endiselt vajalik, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse üle iga 30 päeva tagant ja pikendab kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku kaasamist kuni 30 päeva võrra.

Kuna kriiside kestust ei saa ette näha, saab esialgu kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke kriisi lahendamisse kaasata kuni 30 päevaks. Kui kaasamise esialgses otsuses märgitud tähtaeg lõpeb, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse uuesti üle ja vajaduse korral pikendab kriisireservi kaasamist 30 päeva võrra. Kui kaasamist on vaja pärast selle tähtaja möödumist veel kord pikendada, on Vabariigi Valitsusel selleks seadusest tulenev õigus.

Tähtaja seadmine on oluline tööandjale, kes peab oma töö korraldamiseks teadma, kui kaua tema töötaja võib tööülesannete täitmisest eemal olla. Arvestades tööandja vajadust ettevõtte või asutus töös hoida, kaasatakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik kriisi lahendamisse üldjuhul 30 päevaks.

Lõike 3 kohaselt tuleb Vabariigi Valitsuse korralduses tuua välja ülesanded, mille täitmisel on vaja kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke kaasata, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või selle ülempiir, ülesannete täitmise piirkond ja vajaduse korral muud andmed.

Eesmärk on tagada kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamise selgus. Sätte kohaselt peab Vabariigi Valitsuse korraldus sisaldama vähemalt neid andmeid, mis võimaldavad üheselt mõista, mis eesmärgil, millises ulatuses ja kui pikaks ajaks kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke kaasatakse. Ülesannete väljatoomise nõue võimaldab piiritleda kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike tegevuse sisu ning tagab, et kaasamine toimub üksnes konkreetsete ja selgelt määratletud ülesannete täitmiseks. Kaasamise tähtaja määramine tagab, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamine on ajaliselt piiratud ning seotud konkreetse kriisiolukorra või sellest tuleneva vajadusega.

Kaasatavate isikute arvu või selle ülempiiri sätestamine võimaldab hinnata meetme proportsionaalsust ning planeerida nii riigi kui ka kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike ressursikasutust. See aitab tagada, et kaasamine ei ületa tegelikku vajadust ja on kooskõlas kriisi lahendamiseks vajaliku ulatusega. Ülesannete täitmise piirkonna määramine on vajalik selleks, et selgelt piiritleda ala, kus kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikud tegutsevad. Vajaduse korral muude andmete märkimise võimalus annab Vabariigi Valitsusele paindlikkuse arvestada konkreetse kriisi eripärasid või lisatingimusi, mis on kriisi tõhusaks lahendamiseks vajalikud. Kokkuvõttes toetab lõige 3 läbipaistvat ja kontrollitavat otsustusprotsessi ning aitab tagada, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamine on põhjendatud ja sihipärane.

Eelnõu §-ga 43⁸ reguleeritakse Häirekeskuse vabatahtliku vabastamist kriisirollist.

Lõikega 1 nähakse ette, et Häirekeskuse otsusega vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik kriisirollist.

Punkti 1 alusel vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik kriisirollist, kui Häirekeskuse vabatahtlik esitab kriisirollist loobumise avalduse. Kuna kriisirolli võtmine on Häirekeskuse vabatahtlikele võimalus, mitte kohustus, on tal igal ajal õigus sellest rollist loobuda.

Punkti 2 alusel vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik kriisirollist, kui kriisirolli võtnud Häirekeskuse vabatahtlik ei osale mõjuva põhjuseta käesoleva seaduse 43⁷ lõikes 1 nimetatud juhul kaasamise korral Häirekeskuse tegevuses. Kriisirolli võtnud Häirekeskuse vabatahtlik on andnud vabatahtliku lubaduse toetada Häirekeskust kriisiajal. Kriisiroll eeldab valmisolekut osaleda Häirekeskuse tegevuses Vabariigi Valitsuse korralduse alusel käesoleva seaduse § 43⁷ lõikes 1 nimetatud juhtudel. Kui kriisirolli võtnud Häirekeskuse vabatahtlik mõjuva põhjuseta sellisel kaasamisel ei osale, vähendab see Häirekeskuse võimekust talle pandud ülesandeid täita. Seetõttu on § 43⁸ lõikes 1 ette nähtud alused, mille korral Häirekeskuse otsusega vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik kriisirollist. Mõjuva põhjuse näited võivad olla tervises seisund, perekondlik hädaolukord (nt lähedase ootamatu haigestumine või õnnetus) või muu põhjus, mis on piisavalt tõsine ja õigustatud. Mittemõjuv põhjus on selline, mis ei ole piisavalt kaalukas ega õigusta puudumist.

Punktide 3, 4 ja 5 alusel vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik kriisirollist, kui ta asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse kriisiülesanne.

Kui Häirekeskuse vabatahtlik asub sõjaaja ametikohale või tema suhtes tekib kriisiülesandega töökohustus, on kriisirollist vabastamine § 43⁸ lõike 1 punktide 3–5 alusel vajalik selleks, et vältida vastuolu erinevate riigikaitse ja sisejulgeoleku kohustuste vahel ning tagada, et isikule ei pandaks samaaegselt kattuvaid või omavahel konkureerivaid ülesandeid.

Kriisirollist vabastamiseks peab isik esitama Häirekeskusele vastava avalduse. Häirekeskusel on õigus Häirekeskuse vabatahtlik riisirollist vabastada ka ilma isiku avalduseta. Vastav otsus tehakse kaitseväekohustuslaste registrist või töötamise registrist saadud andmete alusel. Kriisirollist vabastamisest hoolimata võib Häirekeskuse vabatahtlik jätkata Häirekeskuse vabatahtlikuna ja täita ülesandeid, mis ei ole seotud kriisirolliga.

Häirekeskuse vabatahtlik saab taotleda kriisirolli uuesti, kui ta vabastatakse kriisiülesandega ameti- või töökohalt või tema ameti- või töökohta ei loeta enam riisiülesandega ameti- või töökohaks või kui isik vabastatakse sõjaaja ametikohalt. Selleks peab isik esitama uuesti Häirekeskusele vastava avalduse. Häirekeskusel on omakorda õigus kontrollida töötamise registri või kaitseväekohustuslaste registri kaudu, ega isik pole enam kriisiülesandega ameti- või töökohal või sõjaaja ametikohal.

Lõike 2 kohaselt võib Häirekeskuse otsusega vabastada Häirekeskuse vabatahtliku kriisirollist, kui ta ei täida käesoleva eelnõu §-s 43⁶ sätestatud (eelnõu § 2 punkt 21) sätestatud väljaõppe kohustust. Lõikega 2 nähakse ette kaalutlusõiguse alus, mille kohaselt võib Häirekeskuse otsusega vabastada Häirekeskuse vabatahtliku kriisirollist. Erinevalt lõikes 1 nimetatud alustest ei ole tegemist automaatse ega vältimatu kriisirollist vabastamisega, vaid võimalusega hinnata konkreetseid asjaolusid. Selline sõnastus on vajalik, kuna väljaõppe kohustuse täitmata jätmine ei pruugi alati olla tingitud Häirekeskuse vabatahtliku tahtlikust või hooletust käitumisest. Näiteks võib esineda olukordi, kus Häirekeskus ei ole objektiivsetel põhjustel suutnud Häirekeskuse vabatahtlikule ettenähtud täiendusõpet pakkuda või on koolituste toimumine edasi lükkunud. Samuti võib Häirekeskuse vabatahtlikul esineda mõjuvaid põhjusi, nagu tervislikud või perekondlikud asjaolud, teenistuslikud kohustused või muud vältimatud takistused, mis ei võimalda tal ajutiselt koolitusel osaleda.

Lõikega 3 täpsustatakse Häirekeskuse õigust saada enne Häirekeskuse vabatahtliku kriisirollist vabastamise otsuse tegemist vajalikke andmeid teistest riiklikest registritest. Sätte eesmärk on tagada, et kriisirollist vabastamine põhineks kontrollitud ja ajakohasel teabel ning oleks õiguspärane ja põhjendatud.

Kuna kriisirollist vabastamise aluseks võib olla asjaolu, et Häirekeskuse vabatahtlik asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või et tema olemasolevale töökohale on määratud kriisiülesanne, ei pruugi Häirekeskusel olla selle kohta muul viisil alati õigel ajal usaldusväärset teavet. Seetõttu on vajalik võimaldada andmete saamine töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist.

Töötamise registrist saadav teave võimaldab kontrollida, kas isik töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal, mis võib välistada tema osalemise kriisirollis talle määratud ülesannete täitmisel. Kaitseväekohustuslaste registrist saadav teave võimaldab omakorda tuvastada, kas isik on nimetatud Kaitseväe sõjaaja ametikohale, mille korral ei ole tal võimalik ega lubatav olla kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik. Sättega toetatakse erinevate riigikaitseliste ja sisejulgeoleku kohustuste kooskõlastamist ning aidatakse vältida olukorda, kus isikule pannakse samaaegselt vastuolulisi või kattuvaid kohustusi. Samuti aitab see tagada, et kriisirollist vabastamise otsus tehakse üksnes tegeliku ja õiguslikult relevantse aluse olemasolul.

Andmete saamise õigus on piiratud konkreetse eesmärgiga – Häirekeskuse vabatahtliku kriisirollist vabastamise otsustamisega – ning hõlmab ainult neid andmeid, mis on otsuse tegemiseks vältimatult vajalikud. Lõike 3 puhul on oluline täiendavalt rõhutada, et Häirekeskuse õigus saada andmeid töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist ei ole üldine ega piiramatu, vaid eeldab konkreetset andmete kontrollimise alust. Andmete pärimine on põhjendatud üksnes juhul, kui Häirekeskusel on tekkinud kahtlus või muu

objektiivne alus arvata, et Häirekeskuse vabatahtlik on asunud sõjaaja ametikohale, töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal või et tema olemasolevale ameti- või töökohale on määratud kriisiülesanne. Selliseks aluseks võib olla näiteks isiku enda teade, teave koostööasutusest või muu usaldusväärne info. Seega ei ole registripäringute eesmärk üldine kontroll või regulaarne järelevalve kõigi kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike üle, vaid konkreetse juhtumi asjaolude selgitamine enne kriisirollist vabastamise otsuse tegemist. Niisugune lähenemisviis tagab, et andmete töötlemine on eesmärgipärane, vajalik ja proportsionaalne ning kooskõlas isikuandmete kaitse põhimõtetega.

Lõikega 4 täpsustatakse, et kriisirollist vabastatud Häirekeskuse vabatahtlikul on kohustus tagastada Häirekeskusele esimesel võimalusel talle kriisi lahendamiseks väljastatud vara. Kui Häirekeskuse vabatahtlik on kriisirollist vabastatud, tähendab see, et tema kriisirollist tulenevad kohustused on lõppenud. Kui Häirekeskus on Häirekeskuse vabatahtlikule väljastanud kriisi lahendamise vahendeid, siis on need mõeldud konkreetseks ülesandeks ja nende enda valduses hoidmine ilma vajaduseta ei ole põhjendatud.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse PäästeTS-i.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse PäästeTS § 7² lõiget 10 nii, et taustakontrolli regulatsioon laieneb ka endiste teenistujate reservi (edaspidi *teenistujate reserv*) liikmeks kandideerijale. Päästeteenistusse sobivuse otsustamiseks töötleb isikuandmeid PPA. Kuna teenistujate reservi kandideeriv isik annab nõusoleku vajadusel tema nimetamiseks päästeteenistujaks, peab see isik vastama päästeteenistujale kehtestatud nõuetele, sealhulgas olema laitmatu taustaga. Seega tuleb reservi kandideeriya taustakontroll teha enne, kui ta nimetatakse reservi liikmeks. Taustakontroll tehakse juba kehtiva seaduse ja praktika alusel.

Eelnõu § 1 punkti 2 järgi täiendatakse PäästeTS-i 4¹. peatükiga, milles sätestatakse reservi kaasamine ning selles osaleva isiku õigused, kohustused, hüved ja sotsiaalsed tagatised.

PäästeTS 4¹. peatüki 1. jao § 22¹ kohaselt on teenistujate reservi liige isik, kes on andnud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis nõusoleku toetada Häirekeskust või Päästeametit kriisiolukorras või enne seda ning kes on nimetatud PäästeTS § 22⁵ alusel reservi liikmeks.

Kriisi lahendamisel päästeasutuse ülesandeid täitvad teenistujate reservi liikmed nimetatakse päästeteenistujateks. Päästeasutuse teenistujate reservis olevad isikud täidavad eelkõige evakuatsiooni ja varjumise ning päästetöödega seotud ülesandeid. Samuti tuleb tagada hädaabiteenuse (112) ning riigi- ja kriisiinfo (1247) teenus. Võimalik, et vastavalt pädevusele on võimalik kaasata reservi liikmeid ka demineerimistöõdele või muudesse Päästeasutuse määratud tegevustesse.

PPVS 4¹. peatüki 2. jaoga reguleeritakse teenistujate reservi liikmeks nimetamist, liikmete üle arvestuse pidamist, õpet ja välisriiki lähetamist.

Paragrahviga 22³ reguleeritakse teenistujate reservi kandideerimist ning sätestatakse reservi liikmeks kandideerimiseks isikuankeedi ja kirjaliku taotluse esitamine. Ühtlasi annab teenistujate reservi kandideeriya nõusoleku osaleda kriiside lahendamisel päästeteenistujana. Reservi kandideerimisel rakendatakse kehtivat päästeteenistujaks kandideerimise regulatsiooni.

Lõike 1 kohaselt saab teenistujate reservi kandideerida isik, kes on olnud Häirekeskuse või Päästeameti teenistuses või kellel on ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused ning

kes vastab käesoleva seaduse §-s 22⁴ sätestatud nõuetele. Eesmärk on tagada teenistujate reservi piisav paindlikkus ja kestlikkus, võimaldades reservi kaasata lisaks Häirekeskuse või Päästeameti endistele teenistujatele ka isikuid, kellel ei ole varasemat teenistussuhet nimetatud asutustega, kuid kellel on ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused. Viimati nimetatud tingimus võimaldab arvesse võtta näiteks isiku varasemat töökogemust, haridust, väljaõpet, kutsekvalifikatsiooni või muud praktilist kogemust, mis on sisuliselt võrreldav Häirekeskuse või Päästeameti teenistujate tööülesannete täitmiseks vajaliku kompetentsiga. Sellises regulatsioonis on lähtutud eelkõige vajadusest tagada kriisiolukordades ja suurenenud töökoormuse korral kiire ning pädev reageerimisvõime.

Praktikas võivad mitmed ülesanded, mida teenistujate reservi kuuluvad isikud täidavad, eeldada spetsiifilisi erialaseid teadmisi või praktilisi oskusi, mida ei saa omandada üksnes Häirekeskuse või Päästeameti teenistuses töötamise kaudu. Näiteks võib samaväärne kompetents olla omandatud kohaliku omavalitsuse kriisireguleerimise üksustes, kiirabi- või meditsiiniteenistuses, Kaitseväes, vabatahtlikes päästeorganisatsioonides või elanikkonnakaitsega seotud valdkondades. Hinnangu sellele, kas kandidaadi teadmised ja oskused on teenistujate reservi ülesannete täitmiseks piisavad ning võrreldavad endiste teenistujate teadmiste ja oskustega, annab Häirekeskus või Päästeamet. Hindamisel lähtutakse eelkõige kandidaadi haridusest, töökogemusest, läbitud väljaõppest, kutse- või erialasest kvalifikatsioonist ning muudest asjaoludest, mis võimaldavad hinnata isiku valmisolekut ja suutlikkust täita reservteenistuja ülesandeid.

Endiste teenistujate kõrval samaväärsete teadmiste ja oskustega isikute kaasamise võimalus aitab vältida olukorda, kus reservi suurus ja võimekus sõltub üksnes varasemast teenistujate ringist. Samuti on see kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõttega, kuna reservi kandideerimisest ei välistata isikuid üksnes varasema teenistussuhte puudumise tõttu, kui nad suudavad sisuliselt täita samaväärseid ülesandeid ning neil on varasemast samalaadne töökogemus või väljaõpe.

Paragrahvide 22³ ja 22⁴ sätete koosmõjus peab reservi liige vastama samaaegselt järgmistele nõuetele:

- varasem teenistus HäK-is või PÄA-s või alternatiivselt vajalikud teadmised ja oskused;
- vastavus PäästeTS §-s 7 sätestatud nõuetele, sealhulgas PäästeTS § 7 lõike 4 alusel kehtestatud määruse nõuetele;
- ei tohi esineda käesoleva seaduse §-s 7¹ nimetatud asjaolusid.

Lõikega 2 reguleeritakse teenistujate reservi liikmeks kandideerija isikuankeedi esitamist. Käesolevas lõikes viidatud PäästeTS § 7² lõikega 3 reguleeritakse päästeteenistuja kandideerija isikuankeedi esitamist. Päästeteenistusse kandideerija esitab isikuankeedi, mille vormi ja andmed kehtestab siseminister määrusega. Kehtiva siseministri määruse „[Päästeteenistusse kandideerija isikuankeedi vorm](#)“ kohaselt küsitakse päästeteenistusse kandideerijalt andmeid, mis võimaldavad hinnata isiku sobivust teenistusse. Lisaks võib küsida andmeid sugulaste ja hõimlaste, sealhulgas vanemate, õe, venna, laste, abikaasa, registreeritud elukaaslase ning abieluga sarnanevas suhtes oleva elukaaslase kohta, sealhulgas ees- ja perekonnanime, isikukoodi, isikukoodi puudumisel sünniaega ja -kohta ning kontaktandmeid, et tagada neile seaduses ettenähtud sotsiaalsed tagatised ja vajaliku teabe edastamine kriisiolukorras. Küsitavad andmed võimaldavad hinnata isiku sobivust päästeteenistusse.

Lõikega 3 reguleeritakse vabatahtliku nõusoleku andmist. Teenistujate reservi kandideerija lisab isikuankeedile kirjaliku taotluse reservi nimetamiseks. Kirjalikus taotluses annab teenistujate reservi kandideerija nõusoleku osaleda reservi väljaõppes, täiendusõppes ning

kriiside lahendamise ajal päästeasutuse tegevuses päästeteenistujana. Reservi kandideerija, kes annab nõusoleku osaleda kriiside ajal päästeasutuse ülesannete täitmisel päästeteenistujana, esitab päästeteenistuja isikuankeedi. Kuna teenistujate reservi kandideerija, kes on nõus panustama kriiside ajal päästeasutuse ülesannete täitmisse, peab vastama päästeteenistujale esitatavatele nõuetele, saab tema sobivust hinnata isikuankeedis esitatud andmete alusel.

Nõusoleku andmine tagab võimaluse prognoosida, kui palju on võimalik kriisiolukorras kaasata lisatööjõudu päästeteenistujana. Nõusoleku andmine paneb reservis olevale isikule kohustuse asuda kriiside ajal täitma päästeasutuse ülesandeid. Kuna aga reservi astumine on vabatahtlik, saab reservis olev isik oma nõusoleku igal ajal tagasi võtta.

Lisaks eeltoodule kinnitab reservi kandideerija taotluses, et ta täidab nõudeid, mis on reservis olevale isikule õigusaktidega kehtestatud, ning kohustub osalema nii reservi väljaõppes kui ka kriiside ajal politsei ülesannete täitmisel ning ilmuma kriisi lahendamiseks määratud kohta.

Paragrahviga 22⁴ reguleeritakse reservis olevale isikule esitatavaid nõudeid, mis tulenevad sellest, et isik soovib kriiside ajal osaleda päästeasutuse ülesannete täitmisel päästeteenistujana. Võrreldes kehtiva seadusega uusi nõudeid ei kehtestata.

Lõikega 1 sätestatakse, et kui isik annab nõusoleku osaleda reservi väljaõppes ja kriiside lahendamise ajal päästeteenistujana, peab ta vastama päästeteenistuja nõuetele.

PäästeTS-i kohaselt võib päästeametnikuna teenistusse võtta vähemalt keskharidusega täieliku teovõimega Eesti Vabariigi kodaniku, kes valdab eesti keelt seaduses või seaduse alusel sätestatud ulatuses ning vastab päästeteenistujate kutsesobivuse nõuetele. Päästetöötajana võib teenistusse võtta vähemalt keskharidusega täieliku teovõimega isiku, kes vastab päästeteenistujate kutsesobivuse nõuetele ja valdab eesti keelt seaduses või seaduse alusel sätestatud ulatuses.

Eri nõuded tulenevad järgmisest:

- 1) [keeleseaduse](#) alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse „[Ametniku, töötaja ning füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded](#)“ järgi peab päästeametnikul olema C1-tasemel **keeleoskus**. Päästeametnikud, kes on rühmapealiku või meeskonnavanema ametikohal, peavad oskama eesti keelt vähemalt B2-tasemel. Päästetöötajad peavad oskama eesti keelt vähemalt B1-tasemel.
- 2) PäästeTS-i järgi kehtestab päästeteenistuja kutsesobivusnõuded ning nende kontrollimise tingimused ja korra siseminister määrusega „[Päästeteenistujate kutsesobivuse nõuded, sealhulgas füüsilise ettevalmistuse, hariduse- ja tervisenõuded](#)“, kus on sätestatud päästeteenistuja **isikuomaduste nõuded** (*lojaalne Eesti Vabariigile, aus ja seaduskuulekas, töövõimeline, sealhulgas võime stabiilselt ja tulemuslikult töötada ka pingeolukorras ning oskus teha meeskonnatööd, kohusetundlik, otsustus- ja vastutusvõimeline, sealhulgas suutlikkus langetada iseseisvalt otsuseid oma teenistuskoha pädevuse piires, võime näha ette otsuste tagajärgi ning vastutada nende eest, intellektuaalne võimekus, sealhulgas olulise eristamise ning analüüsi- ja sünteesivõime, võime omada informatsiooni kasutusvalmina ning reageerida kiiresti muutustele, hea suhtlusoskus*); **haridusnõuded** (vähemalt keskharidus); **kehalise ettevalmistuse nõuded** (*mõõdetakse üldist vastupidavust, käe- ja kõhulihaste jõudu*) ning **tervisenõuded**.

Reservi kandideerija puhul ei tohi esineda teenistusse võtmist välistavaid asjaolusid. Päästeteenistusse ei võeta isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest või keda

on karistatud vangistusega, olenemata karistusandmete kustutamisest; kes on kriminaalmenetluses kahtlustatav või süüdistatav; kes on distsiplinaarsüüteo toimepanemise eest avalikust teenistusest vabastatud ja teenistusest vabastamisest on möödas vähem kui aasta; kes saab pensioni, töötasu või muud regulaarset tasu riigilt, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriik või Šveitsi Konföderatsioon või mis ei kuulu Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni; keda on karistatud süüteo eest, millel on korruptsioonivastases seaduses toodud korruptiivse teo tunnused; kes on piiratud teovõimega; kelle tervises seisund ei vasta tervisenõuetele; kes esitas isikuankeedis teadlikult valeandmeid või varjas olulist informatsiooni. Kui reservi kandideerijal esineb kasvõi üks eelmises lauses nimetatud asjaolu, ei võeta teda reservi, kuna teda ei saaks kriiside lahendamiseks päästeteenistusse võtta.

Lõike 2 kohaselt on HÄK-il ja PÄA-l enne isiku reservi liikmeks nimetamist õigus saada töötamise registrist teavet selle kohta, kas isik töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal, ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet selle kohta, kas isik on nimetatud sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale. Selline andmete saamise õigus on vajalik, kuna päästeasutustel ei ole teavet sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale määratud isikute kohta. Nii tagatakse, et reservist on välistatud kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaajaametikohale nimetatud isikud. Oluline on tagada Kaitseväe sõjaaja üksuste puutumatus, aga ka elutähtsate teenuste tagamise järjepidevus.

Lõike 3 järgi ei võeta reservi koosseisu kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetatud isikuid.

[Kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse](#) järgi on kriisiolukorra lahendamiseks vajalik töökohustus töö- või teenistussuhtest tulenev kohustus, mis on vahetult seotud asutuse või isiku püsiva kriisiülesande või põhiseadusliku institutsiooni ülesande täitmisega. Töökohustuse eesmärk on tagada vajalike riigikaitseülesannete täitmine ning sellega riigi korralduse ja ühiskonna toimimise kestlikkus. Kriisiolukorra lahendamiseks vajalik töökohustus tekib isikule vastavale ametikohale asumisel või töölepingus ettenähtud tööle asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel kriisiülesandega ameti- või töökohaks. Töökohustuse tekkimisest teavitatakse isikut kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kriisiülesandega ameti- või töökohale asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel kriisiülesandega ameti- või töökohaks. Asutus peab arvestust tema koosseisus olevate kriisiülesandega ametikohtade ja neil töötavate isikute üle. Teenistujate reservis oleva isiku kohta tuleks kaitseväekohustuslaste registrisse teha vastav märge.

Kriisiülesandega ameti- ja töökohtade määramise ja lõpetamise ning nende üle arvestuse pidamise tingimused ja korra, töökohustuse rakendamise ja täitmise piiramise täpsemad tingimused ning sellega seotud vaidluste lahendamise korra kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega. Vastavat rakendusakti ei ole veel kehtestatud. Lähtudes Vabariigi Valitsuse määruse [„Täiendavate riigikaitse ülesannetega ameti- ja töökohtade loetelu ning loetelu moodustamise, riigikaitse ülesannetega ameti- või töökoha loomise ning muutmise ja andmete esitamise kord“](#) § 2 punktist 4, võib HÄK määrata riigikaitse ülesannetega ametikohtadeks kuni sada protsenti teenistuskohadest ning punkti 25 kohaselt võib sama teha ka PÄA. Päästeteenistujate teenistuskohad loetakse riigikaitse ülesanneteks ametikohtadeks. Seega, kui reservi liige nimetatakse kriiside lahendamise ajal päästeteenistujaks, siis loetakse tema ametikoht riigikaitse ülesanneteks ametikohaks.

Lõike 4 kohaselt ei nimetata teenistujate reservi liiget sõjaaja ametikohale, välja arvatud juhul, kui see on vältimatult vajalik riigi sõjaliseks kaitseks. See tähendab, et üldjuhul ei saa teenistujate reservi liiget sõjaaja ametikohale nimetada.

Kui kriisi lahendamise ajal oleks võimalik teenistujate reservi liikmeid nimetada sõjaaja ametikohale, ei saaks nad kriisi lahendamisse panustada ja nende kaasamine ei täidaks eesmärki. Teenistujate reservi liikmeks määramise eesmärk on tagada muudest kohustusest vabastatud reserv kriiside lahendamiseks ja seetõttu nähaksegi eelnõuga ette põhimõte, et üldjuhul reservi liikmeid sõjaaja ametikohale ei nimetata. Kuna kriis võib leida aset ka olukorras, kus sõjaline riigikaitse peab keskenduma oma põhitegevusele, on vajalik, et teenistujate reservi liikme saaks vajaduse korral kriisi lahendamisse kaasata, kui see on vältimatult vajalik ja sõjalist riigikaitset ei ole võimalik muul viisil tagada. Kriisirolli märke on näha ka kaitseväekohustuslaste registris.

Paragrahviga 22⁵ reguleeritakse isiku nimetamist teenistujate reservi.

Teenistujate reservi liikmele esitatavatele nõuetele vastav isik nimetatakse reservi päästeasutuse peadirektori või tema volitatud isiku otsusega. Seaduses ei täpsustata, millise haldusaktiga otsus vormistatakse. HMS-i kohaselt on haldusakt haldusorgani poolt haldusülesannete täitmisel avalik-õiguslikus suhtes üksikjuhtumi reguleerimiseks antud, isiku õiguste või kohustuste tekitamisele, muutmisele või lõpetamisele suunatud korraldus, otsus, ettekirjutus, käskkiri või muu õigusakt. See annab päästeasutusele paindlikkuse otsustada, millise haldusaktiga otsus vormistatakse ja mis andmeid seal kajastatakse. Selguse huvides tuleb selles märkida vähemalt reservi asuva isiku isikuandmed, tema staatus kriiside ajal, s.t kas ta osaleb kriiside lahendamisel politseiametnikuna, ning tema õigused ja kohustused, näiteks kohustus ilmuda kriisiajal ülesandeid täitma. Lisaks võib haldusakti märkida reservis oleva isiku sotsiaalsed tagatised kriiside lahendamise ja väljaõppe ajal jms.

Paragrahviga 22⁶ reguleeritakse teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamist.

ATS-i järgi on riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu (edaspidi *RPPA*) riigi personali- ja palgaarvestuseks vajalike andmete töötlemiseks peetav riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, mille eesmärk on tagada asutuste strateegiliseks ja personalijuhtimiseks vajaliku informatsiooni olemasolu ning avaliku teenistuse arendamiseks ja Riigikogule ülevaate koostamiseks vajalike statistiliste andmete olemasolu. *RPPA*-sse kantakse kõigi avalikus teenistuses olevate ametnike ja töötajate andmed. See tähendab, et *RPPA*-sse kantakse ka Siseministeeriumi valitsemisala asutuste teenistuses olevad ametnikud ja töötajad: PPA politseiametnikud, Päästeameti ja Häirekeskuse päästeteenistujad, Sisekaitseakadeemia ametnikud, töötajad ja eriteenistujad, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse töötajad ning Siseministeeriumi ametnikud ja töötajad. Peale ametnike ja töötajate on *RPPA*-sse kantud ka Siseministeeriumi valitsemisala vabatahtlikud (abidemineerijad, abipolitseinikud, Häirekeskuse vabatahtlikud, vabatahtlikud päästjad ja vabatahtlikud merepäästjad). Vabariigi Valitsuse määruse „[Riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu asutamine ja selle põhimäärus](#)“ järgi võib asutus andmekogusse sisestamiseks esitada teisi ATS § 106 lõikes 3 nimetatud, seadusest, töölepingust või asutuse reeglitest tulenevate kohustuste täitmiseks vajalikke andmeid.

Vabariigi Valitsuse seaduse kohaselt on Siseministeeriumi valitsemisalas riigi sisejulgeoleku, avaliku korra, piirivalve, pääste, hädaabiteadete ning kodakondsuse ja rändega seotud tegevuste korraldamine, kriisireguleerimise ja kodanikuühiskonna arengu kavandamine ja

koordineerimine, rahvastiku toimingutega ja usuliste ühendustega seotud küsimused ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine.

[Siseministeeriumi põhimääruse](#) kohaselt on ministeeriumi ülesanded muu hulgas riigi sisejulgeoleku tagamine, avaliku korra kaitsmine ning piirivalve-, pääste- ja kriisireguleerimise valdkond. Kuna ülesannete täitmisse kaasatakse vabatahtlikke päästjaid ja abipolitseinikke, on näiteks kriiside lahendamisel oluline teada, kui paljusid vabatahtlikke oleks võimalik konkreetset kriisiolukorda arvestades kaasata.

Kui reservi liikmete andmed kantakse RPPA-sse, kohaldatakse ATS-i alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrust „[Riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu asutamine ja selle põhimäärus](#)“. Asutused, kes RPPA-d kasutavad, kannavad andmekogusse teenistuses oleva isiku kohta järgmised andmed:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood või selle puudumisel sünniaeg ja -koht;
- 3) arvelduskonto number;
- 4) sugu;
- 5) kodakondsus;
- 6) aadress;
- 7) haridus ja kvalifikatsioon;
- 8) staaž;
- 9) andmed teenistus- või töösuhte kohta;
- 10) määratud või kokkulepitud ning väljamakstud palk, tasud, toetused ja hüvitised;
- 11) andmed kõrvaltegevustega tegelemise teatiste ja piirangute ning konkurentsipiirangu kohta;
- 12) andmed tervisekontrolli läbiviimise aja kohta;
- 13) läbitud koolitused ja ressursimahukal koolitusel osalemiseks sõlmitud halduslepingud või koolituskulude hüvitamise kokkulepped;
- 14) ergutused, hoiatused ja distsiplinaarkaristused;
- 15) läbiviidud arengu- ja hindamisvestlused ning atesteerimisvestlused;
- 16) lähetused;
- 17) üleviimised;
- 18) avaliku võimu teostamise õiguse peatumise aeg ja aeg, millal töötajal on õigus keelduda töö tegemisest;
- 19) andmesubjekti nõusolekul tegevussektor, kust töötaja teenistusse või tööle tuleb ning kuhu ta teenistus- või töösuhte lõppemisel siirdub;
- 20) tervise seisundi vastavus ametikoha nõuetele, juhul kui nõuded tulenevad seadusest;
- 21) ametivande andmise aeg ja koht;
- 22) teenistus- või tööülesannete täitmiseks vajalikud load;
- 23) töötaja arvestuse andmed.

Teenistujate reservi liikme kohta kantakse RPPA-sse samuti kõik vajalikud isikuandmed, nõusolek, nõuded, tasud, toetused jms. Samas ei koondata arvestuse pidamiseks vajalikke andmeid ühte andmekogusse, vaid neid töödeldakse nende iseloomu ja funktsiooni järgi eri infosüsteemides, sealhulgas RPPA-s, töötaja arvestuse, varahalduse ja teenistusrelvade haldamise süsteemides. Selline lahendus toetab andmete minimaalsuse ja eesmärgipärasuse põhimõtteid ning välistab põhjendamatut isikuandmete dubleerimist.

Teenistujate reservi liikmete ja nende tegevuse üle arvestuse pidamise reguleerimine seaduse tasandil loob selge õigusliku aluse andmete kogumiseks ja edasiseks töötlemiseks, mis on

vajalik teenistujate reservist ülevaate omamiseks ja ülesannete täitmiseks. Sarnane regulatsioon on toodud ka Riigikogu menetluses olevas APoS-i eelnõus.

Lõikega 1 sätestatakse, et HÄK ja PÄA peavad teenistujate reservi koosseisu kohta arvestust, tagamaks teenistujate reservi liikmete tegevuse korraldamine, nõuetele vastavuse jälgimine ning statistika kogumine ja analüüs.

Ülevaate omamine teenistujate reservi liikmetest loob eelduse nende kaasamisele, mis hõlmab nii korraldamist ehk ettevalmistusi, nagu rühmadesse jagunemine ja juhtimise korraldus, väljaõppe korraldamine, vormiriietuse, isikukaitse- jm vahendite, samuti relvade väljastamine, juurdepääsuõiguste andmine, aga ka nõuetele vastavuse ajakohast kontrollimist (nt kehtivat tervisetõendit, kehalise ettevalmistuse nõuetele vastavust, nõutavat täiendusõpet ja arvestusi). Samuti võimaldab ülevaate omamine planeerida ja rakendada reaalsel päästeasutuse tegevustesse kaasamist. Teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamine sarnaneb oma laadilt päästeteenistujate kohta peetava personali arvestusega.

Lõikega 2 sätestatakse, millist liiki andmekategooriaid on lubatud töödelda teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamiseks. Sätte eesmärk on määratleda andmetöötluse lubatud ulatus kategooriate kaupa, vältides üksikandmete liigset loetlemist seaduses ning tagades kooskõla isikuandmete kaitse õigusega, eelkõige andmete minimaalsuse ja eesmärgipärasuse põhimõtetega.

Punkti 1 alusel võib arvestuse pidamiseks töödelda üldandmeid. Üldandmete kategooria hõlmab andmeid, mis on vajalikud teenistujate reservi liikme isiku tuvastamiseks ning temaga suhtlemiseks. Nende hulka kuuluvad muu hulgas ees- ja perekonnanimi, isikukood, elukohta- ja kontaktandmed. Tegemist on arvestuse pidamise alusandmetega, ilma milleta ei ole võimalik ei staatuse määramine ega osalemise arvestus. Üldandmeid töödeldakse vastavalt vajadusele mitmes HÄK-i ja PÄA infosüsteemis, kuna need on vajalikud nii personali arvestuse, koolituste korraldamise, varustuse haldamise kui ka tegevusse kaasamise protsessides.

Punkti 2 alusel töödeldakse teenistujate reservi liikme staatusega seotud andmeid. Nende hulka kuuluvad näiteks teenistujate reservi nimetamise aeg ja staatusest vabastamine. Nimetatud andmete alusel hinnatakse teenistujate reservi liikme õigust ja võimalust osaleda politsei tegevuses.

Punkti 3 alusel võib arvestuse pidamiseks töödelda andmed teenistujate reservi liikmele esitatavate nõuete täitmise kohta. Nende hulka kuuluvad näiteks kehalise ettevalmistuse läbimise andmed. Nende andmete töötlemine on vajalik, et tagada teenistujate reservi liikme vastavus seaduses sätestatud tingimustele kogu tema tegutsemise vältel.

Punkti 4 alusel võib arvestuse pidamiseks töödelda teenistujate reservi väljaõppes ja täiendusõppes osalemise andmeid, sealhulgas eripädevusi (nt alarmsõiduõigus). Nende andmete eesmärk on võimaldada pidada arvestust nõutava väljaõppe läbimise üle ning tagada, et teenistujate reservi liikmeid kaasatakse üksnes sellistes tegevustes, milleks neil on vastav ettevalmistus.

Punkti 5 alusel võib töödelda teenistujate reservi liikmele antud õiguste andmeid. Nende andmete all peetakse silmas näiteks relvakandamise õiguse andmeid. Nende andmete eesmärk on tagada, et õigusi kasutatakse üksnes kehtiva aluse olemasolul.

Punkti 6 alusel võib arvestuse pidamiseks töödelda teenistujate reservi liikme päästeasutuse tegevuses osalemise andmeid. Sinna kuuluvad andmed politsei tegevuses osalemise arvestuse kohta, näiteks osalemise aeg ning kulu- ja muude hüvitiste arvestamise aluseks olev teave. Need andmed on vajalikud eelkõige selleks, et tagada teenistujate reservi liikmete tegevuse õiguspärane korraldamine, hüvitiste korrektne maksmine ning järelevalve ja analüüsi tegemine.

Punkti 7 alusel võib arvestuse pidamiseks töödelda teenistujate reservi liikmetele vahendite, erivahendite ja relvade väljastamise andmeid. Vahendite, erivahendite ja relvade väljastamise andmed hõlmavad teavet teenistujate reservi liikmele antud varustuse, erivahendite ja relvade, sealhulgas nende hoiustamise kohta. Nende andmete töötlemise eesmärk on pidada arvestust selle üle, millised vahendid on konkreetsele isikule väljastatud, millisel alusel ja millise kehtivusajaga.

Lõikega 3 nähakse ette, et käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 1, 2 ja 4 nimetatud andmeid säilitatakse teenistujate reservi kuulumise ajal ja üks aasta pärast teenistujate reservi liikme staatusest vabastamist või õigusvaidluse korral kuni selle lõppemiseni. Täpsemalt säilitatakse üldandmeid, staatusega seotud andmeid ja väljaõppes osalemise andmeid. Üheaastane säilitamistähtaeg pärast staatuse lõppemist võimaldab lahendada võimalikke vaidlusi ja kontrollida tehtud otsuste õiguspärasust.

Lõike 4 kohaselt säilitatakse käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 3 ja 5 nimetatud andmeid nende kehtivuse ajal ning üks aasta pärast kehtivuse lõppemist või õigusvaidluse korral kuni selle lõppemiseni. Tegemist on ajas muutuvate andmetega, mille regulaarne uuendamine on vajalik (nt kehalise ettevalmistuse andmed). Näiteks ei ole proportsionaalne säilitada teenistujate reservi liikme kõiki varasemaid kehalise ettevalmistuse testide sooritus tulemusi piiramatult aja jooksul, kuna need andmed kaotavad aja möödudes oma sisulise tähenduse ja asenduvad uute tulemustega. Nõuetele vastavuse hindamiseks piisab kehtivast ja vahetult eelnenud teabest. Niisugune lähenemisviis tagab andmete ajakohasuse ja väldib ebavajalikku andmete säilitamist.

Lõike 5 kohaselt säilitatakse käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 6 nimetatud andmeid neli aastat nende kogumise kalendriaasta lõpust arvates või õigusvaidluse korral kuni selle lõppemiseni. Samuti on andmeid vaja kasutada analüütilistel eesmärkidel, näiteks teenistujate reservi liikme panuse hindamiseks. Kalendriaasta põhiselt säilitamine tagab suure andmemahu korral andmete praktilise hallatavuse ja ühtse kustutamissoojust.

Lõike 6 kohaselt säilitatakse käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 7 nimetatud andmeid üks aasta pärast väljastatud vahendite, erivahendite ja relvade tagastamist või õigusvaidluse korral kuni selle lõppemiseni. Andmete säilitamine piiratud aja jooksul on vajalik selleks, et kontrollida varaliste kohustuste täitmist ja lahendada võimalikke vaidlusi. Pärast varustuse nõuetekohast tagastamist ja mõistliku aja möödumist ei ole nende andmete edasisel säilitamisel enam selget õiguspärast eesmärki, kuna võimalikke puudusi või kahju saab tuvastada vahetult pärast tagastamist või lühikese aja jooksul.

Lõikega 7 sätestatakse, et päästeasutuses arvestuse pidamise andmete täpsema loetelu kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. See võimaldab reguleerida andmete koosseisu üksikasjalikumalt ja seda vajaduse korral ajakohastada.

Lõikega 8 sätestatakse, et teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamise täpsema korra kehtestab päästeasutuse peadirektor. Arvestuse pidamine on olemuselt sisekorralduslik tegevus,

mis on tihedalt seotud päästeasutuse igapäevatööga ning mille üksikasjalik reguleerimine seaduse tasandil ei oleks proportsionaalne ega piisavalt paindlik. Peadirektorile volituse andmine võimaldab arvestuse pidamise korda ajakohastada vastavalt HäK-i või PÄA tegelikele vajadustele ja tehnoloogilistele muudatustele. Lisaks on oluline, et arvestuse pidamine oleks ühtses loogilises seoses muude teenistujate reservi liikmete kaasamist reguleerivate sisekordadega. Ka nende töökorralduslike küsimuste reguleerimine kuulub HäK-i ja PÄA peadirektori pädevusse.

Paragrahvi 22⁷ kohaselt peab teenistujate reservi liige läbima väljaõppe ja kord aastas täiendusõppe.

Teenistujate reservi ettevalmistamiseks tuleb tagada, et iga reservi liige vastaks päästeteenistujalt nõutud väljaõppe tasemele ja oleks omandanud vastavate kriisiaja ülesannete erialase pädevuse. Väljaõppe korraldamisel arvestatakse päästeasutuse kriisiaja ülesandeid ning see peab vastama tulevasele teenistuskohale ja -ülesannetele.

Väljaõppe nõuete ja korralduse puhul võetakse arvesse senist päästeteenistujate koolitust.

Lõikega 2 sätestatakse, et teenistujate reservi nimetatud isik peab vähemalt kord kalendriaastas läbima reservi täiendusõppe. Täiendusõppe eesmärk on tagada reservi kuuluvate isikute ettevalmistus ja oskuste pidev uuendamine. Et selle kohustuse täitmist soodustada, nähakse eelnõuga ette teenistujate reservi liikmele õigus saada oma tööandjalt tasustamata lisapuhkust ja taotleda hüvitist väljaõppes osalemise aja eest.

Lõike 3 kohaselt võib arvesse võtta teenistujate reservi liikme varasemat õpi- ja töökogemust ning lugeda isiku väljaõppe osaliselt või täielikult läbituks.

Sellega luuakse võimalus vabastada väljaõppes osaliselt või täielikult isikud, kes varem on omandanud asjaomase hariduse või töötanud siseturvalisuse või sellega seotud valdkonnas. Teenistujate reservi kandideerija varasema õpi- ja töökogemusena saab arvestada näiteks kunagist teenistust politseis, Kaitseväes, Kaitseliidus või vanglas, samuti vabatahtlikuna, näiteks abipolitseiniku või kaitseliitlasena, tegutsemise kogemust. Säte võimaldab ennetada topeltkoolitamist ja sellega seotud kulusid. Samuti saab varasema õpi- ja töökogemuse arvestamisega kiirendada väljaõpet ning üksuste ettevalmistamist.

Lõike 4 kohaselt otsustab teenistujate reservi liikme väljaõppesse kutsumise peadirektor või tema volitatud isik. Väljaõppes osalemiseks märgitakse otsusesse ka väljaõppe toimumise koht.

Teenistujate reservis oleva isiku väljaõppesse kutsumine puudutab peale reservis liikmete ka nende tööandjaid, mistõttu on eriti oluline, et peadirektor või tema volitatud isik teeks selleks põhjendatud otsuse.

Teenistujate reservi väljaõppe ja täiendusõppe nõuded, tingimused ning korra päästeasutuses kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega, kus võib muu hulgas sätestada erisused selle kohta, kellele väljaõppe läbimise nõue ei laiene, näiteks isikule, kes on olnud teenistuses päästeteenistujana, politseiametnikuna või julgeolekuasutuse ametnikuna.

Paragrahviga 22⁸ reguleeritakse teenistujate reservi liikme välisriiki lähetamist.

Lõike 1 kohaselt võib teenistujate reservi liikme vajadusel ja reservi liikme nõusoleku korral saata väljaõppe või täiendusõppe ajal välisriiki lähetusse. Lõike 2 kohaselt kehtestab välislähetustega seotud täpsemad reeglid, sealhulgas lähetuse vormistamise korra, aruandluse ja kulude hüvitamise piirmäärad, päästeasutus. Lähetusse saatmise regulatsiooniga tagatakse, et teenistujate reservi liikmel on võimalik osaleda rahvusvahelistes koostöötegevustes, õppustel ja koolitustel ilma täiendava rahalise koormuseta.

PäästeTS 4¹. peatüki 3. jaoga sätestatakse teenistujate reservis osaleva isiku vormiriietus ja sotsiaalsed tagatised.

Paragrahviga 22⁹ reguleeritakse teenistujate reservi liikme eritunnuseid ja vormiriietust. Eelnõus lähtutakse vormiriietuse ja eritunnuste regulatsioonist ega nähta reservi rakendamisel ette erandeid. Samas võib väljaõppe ajal olla tarvis kanda vormiriietust, ilma et oldaks veel päästeteenistuja.

Lõike 1 järgi väljastatakse teenistujate reservis olevale isikule väljaõppe ja täiendusõppe ajal vormiriietus reservis oleva isiku eritunnustega. Reservi liikmele väljastatakse vormiriietus ilma päästeteenistuja eraldusmärkideta. Väljaõppe ajal ei ole reservi liige päästeteenistuja, kelle staatuse tuvastamine oleks vajalik päästeasutuse ülesannete täitmise ajal. Samas on oluline, et reservi liikmel oleks ka väljaõppe ja täiendusõppe ajal võimalik kanda vormiriietust, mis kaitseb teda ilmastikuolude eest ning on mugav ülesannete täitmiseks.

Lõike 2 kohaselt kehtestab teenistujate reservi liikme väljaõppe ja täiendusõppe ajaks antava vormiriietuse ning eritunnuste andmise ja kandmise korra HäK-i või PÄA peadirektor.

Kehtivas õiguses on päästeteenistujate vormiriietuse ja eritunnuste kirjeldused sätestatud siseministri 11. septembri 2017. aasta määruses nr 36 „[Päästeteenistujate ning Sisekaitseakadeemia Päästekolledži täiskoormusega õppe üliõpilaste ja õpilaste vormi- ning eririietuse kirjeldus](#)“. Vormiriietuse määrusega reguleeritakse vormiriietuse värvust, esemete kirjeldust ja vormiriietusel kasutatavaid eraldusmärke.

Päästeteenistuja vormiriietus ja eritunnused on ette nähtud siseministri määruses, mis avaldatakse Riigi Teatajas ning millega saab igaüks tutvuda. See tagab, et on võimalik tuvastada, kas ülesannet täidab õigustatud isik. Kuna reservi liikme väljaõppe ja täiendusõppe ajal ei täida reservis olevad isikud päästeasutuse ülesandeid teiste isikute suhtes, on otstarbekas, et vormiriietuse eraldusmärgid, mida reservis olev isik kasutab väljaõppe ajal, kehtestab peadirektor. Väljaõppeks ja täiendusõppeks on vormiriietus vaja väljastada selleks, et reservi liikmel oleks võimalik parimal viisil väljaõppes ja täiendusõppes osaleda, samuti kaitseb vormiriietus ilmastikuolude eest. See on tähtis, kuna väljaõppe ja täiendusõppe toimub ka välitingimustes. Eritunnused kinnitatakse vormi külge ning neid saab vajaduse korral ära võtta ja vahetada.

Vormiriietuse ja eraldusmärkide kirjelduse määruses on vormiriietuse andmise ja kandmise korra kehtestamise õigus antud peadirektorile. Reservis oleva isiku väljaõppe ja täiendusõppe ajaks antava vormiriietuse ning eritunnuste andmise ja kandmise korra saab lisada kehtivatesse haldusaktidesse. Peadirektor võib otsustada teenistuskohad, millele vormiriietust ei anta.

Lõikega 3 sätestatakse, et nagu kõigile teistele päästeteenistujaks nimetatud isikutele, antakse ka kriisi lahendamisel osalemise ajaks päästeteenistujaks nimetatud reservi liikmele vormiriietus ja ametitõend. Vormiriietus ja ametitõend on vajalikud selleks, et tuvastada

päästeteenistuja staatus. Kuna vormiriietus eristab päästeteenistujat teistest riigiteenistujatest ja ka teenistusevälistest isikutest, annab see isikule, kelle suhtes ta täidab ametiülesannet, kindluse, et tegemist on päästeteenistujaga. Peale selle pakub vormiriietus kaitset ilmastikuolude ja muude teenistust mõjutavate tegurite eest. Olenevalt ametikohast võivad päästeteenistujad kokku puutuda mitmesuguste olukordadega ja töötada erinevates ilmastikuoludes.

Päästeteenistuja vormiriietus on valmistatud materjalist, mida on mugav kanda, mis on ilmastikukindel ja vastupidav ning võimaldab täita oma ülesandeid parimal viisil nii väli- kui ka sisetingimustes.

Paragrahviga 22¹⁰ sätestatakse hüvitis teenistujate reservi liikme hukkumisel, haigestumisel ja vigastada saamisel seoses reservi väljaõppes ja täiendusõppes osalemisega. Teenistujate reservi liikme hukkumise, haigestumise ja vigastada saamise korral kohaldatakse päästeseaduses sätestatud vabatahtliku hukkumise või vigastuse korral makstava hüvitise regulatsiooni. Regulatsioon on vajalik, et tagada hüvitis ka siis, kui reservis olev isik saab viga või hukub reservi väljaõppe või täiendusõppe ajal. Reservi ülesande täitmine tähendab siinse eelnõu mõttes kriiside ajal päästeasutuse ülesannete lahendamist päästeteenistujana, kuid samas ka reservi väljaõppes osalemist, kuna see on otseselt seotud kriiside ajal ülesannete lahendamisega. Kui reservis olev isik hukub või saab viga kriisiajal päästeteenistujana, siis kohaldatakse talle vastavalt ATS-is ametniku hukkumise või vigastuse saamise hüvitise regulatsiooni.

Kui teenistujate reservi liige hukub või sureb reservi väljaõppe või täiendusõppe ajal õnnetusjuhtumi tagajärjel, makstakse tema lapsele, vanemale ja lesele ning perekonnaseaduse tähenduses tema ülalpidamisel olnud teisele isikule ühekordset hüvitist hukkunud või surnud ametniku kümne aasta keskmise palga ulatuses. Kui reservis olev isik hukub või sureb väljaõppe ajal tema vastu toimepandud ründe või tema poolt süüteo tõkestamise või ohu tõrjumise tagajärjel, on hüvitis poole suurem, s.o 20 aasta keskmine palk.

Kui teenistujate reservi liige saab viga või hukub õnnetusjuhtumi tagajärjel, makstakse talle vastavalt töövõime kaotusele kahe või seitsme aasta keskmine palk. Kui reservi liige saab viga või hukub tema vastu toimepandud ründe tagajärjel, makstakse talle olenevalt töövõime kaotusest kaheksa või 13 aasta keskmine palk. Hüvitise saamiseks tuvastatakse, kas hukkumine või töövõime kaotus on seotud reservi ülesande täitmisega, ning selgitatakse välja ka juhtumi iseloom, s.t kas reservi liige sai viga või hukkus õnnetusjuhtumi või tema vastu toimepandud ründe tagajärjel.

Arvestades, et teenistujate reservi liikme hüvitis on seotud tema sissetuleku vähenemisega, võetakse hüvitise arvutamisel aluseks konkreetse isiku tegelik palk või töötasu, mida ta sai enne hukkumist või õnnetust. Reservis osalemisega ei saa isiku sissetulek väheneda, kuna tal võivad olla rahalised kohustused. Samuti on nii reservis oleval isikul kui ka tema pereliikmetel välja kujunenud teatud elatustase, mis ei või reservis osalemise tõttu halveneda.

Paragrahvi 22¹¹ järgi täiendatakse PäästeTS-i teenistujate reservi liikme töötamise ja teenistuse erisustega tööandja heaks. Sättega luuakse isikutele eeldused osaleda reservi väljaõppes ja kõrvaldada võimalik õiguslik konflikt eri kohustuste vahel. Reservi liikme kohustus osaleda reservi tegevuses, sealhulgas väljaõppes, on ette nähtud kõrgema kohustusena kui tema kohustused tööandja ees. Selline muudatus koormab küll tööandjat, ent ei jäta talle kohustust jätkata tasu maksmist. Samas võimaldab see päästeasutustel kavandada ja ellu viia

reservi ettevalmistavat väljaõpet ning rakendada reservi vajalikul ajal ja asjakohase kestusega. Samuti tagatakse selle sättega reservi liikmetele võimalus saada riigilt toetust saamata jäänud sissetulekute eest.

Lõikega 1 sätestatakse teenistujate reservi liikme õigus saada reservi väljaõppes osalemiseks tööandjalt kuni 30 kalendripäeva tasustamata puhkust ühe kalendriaasta jooksul. Lisapuhkuse saamiseks esitab reservi liige tööandjale taotluse, millele lisab otsuse väljaõppe korraldamise kohta. Sellise võimaluse loomine on oluline, et reservi liikmel oleks võimalik, ilma kartuseta kaotada oma töö, osaleda reservi väljaõppes või täiendusõppes. Teiselt poolt on oluline, et tööandjal oleks teada, et vähemalt kord aastas on tal kohustus lubada enda töötaja reservi väljaõppele või täiendusõppele, mis saab olla kokku kuni 30 kalendripäeva.

Lõike 2 järgi tuleb lisapuhkuse taotlus esitada tööandjale vähemalt kümme kalendripäeva enne väljaõppet või täiendusõppet osalemise aega. Tavaliselt plaanitakse koolitusi ette, s.t need ei toimu ootamatult. Seetõttu on ka reservi liikmel võimalik tööandjalt lisapuhkust taotleda piisavalt varakult enne täiendusõppe toimumist. Võrdluseks on ka [töölepingu seaduses](#) (edaspidi *TLS*) säte, mille järgi teatab töötaja puhkuste ajakavasse märkimata puhkuse kasutamisest tööandjale 14 kalendripäeva ette.

Lõike 3 järgi võib teenistujate reservi liikmele maksta isiku kirjalikul taotlusel tasustamata lisapuhkuse eest hüvitist.

Kuigi teenistujate reservi liikme tööandjal tekib kohustus lubada reservis olev isik väljaõppe või täiendusõppe ajaks puhkusele, ei ole tööandjal kohustust selle eest tasu maksta. Olenevalt väljaõppe iseloomust võib see kesta kuni 30 päeva, mis tähendab, et väljaõppet olev isik ei saa kuu aja vältel teha oma põhitööd ega selle eest ka tasu. Samas peab reservi liige ka väljaõppe ajal täitma võetud rahalised kohustused. Selleks sätestatakse seaduses võimalus taotleda tasustamata lisapuhkuse hüvitamist. Tasustamata lisapuhkuse eest maksab toetust HäK või PÄA.

Toetuse arvutamise aluseks võetakse teenistujate reservi liikme keskmine tasu põhitöökohas. Reservi liikme väljaõppe ja täiendusõppe toimub tavapärasel olukorras, s.t ajal, kui ei ole kriis. Seetõttu on loomulik, et isikule säilitatakse vajadusel tema sissetulek sellises suuruses, nagu ta oleks tööl. See ei ole teenistujate reservi liikmele palga ega töötasu maksmine, vaid tema sissetuleku hüvitamine, et reservi liikmel oleks ka väljaõppe ajal võimalik täita oma rahalised kohustused. Toetuse maksmine reservi liikmele ei ole HäK-i või PÄA kohustus, vaid võimalus.

Lõike 4 järgi kehtestab lisapuhkuse taotlemise ja lisapuhkuse ajal päästeasutuse makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise korra siseminister määrusega. Määruses sätestatakse tasustamata lisapuhkuse saamise õigus, lisapuhkuse taotlemine ning lisapuhkuse eest makstav hüvitis, selle taotlemine ja väljamaksmine.

Lõike 5 kohaselt ei maksta teenistujate reservi liikmele lisapuhkuse hüvitist, kui tööandja säilitab töötajale või ametnikule tema senise töötasu või palga. See välistab reservi liikme topelttasustamise lisapuhkuse ajal.

Lõigete 6 ja 7 järgi luuakse vabatahtlikuna teenistujate reservi tegevuses osalevale töötajale või ametnikule õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest. Selline õigus antakse ajaks, kui ametnik või töötaja nimetatakse kriisi lahendamiseks päästeteenistuja ametikohale.

TLS § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on aja- või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuste kohaselt sätestatakse reservi liikme õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid reservi tegevuses osalemisel. Muudatus kehtestatakse nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate kohta.

ATS §-s 83 on sätestatud, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega.

Lõikega 8 sätestatakse, et töötaja esitab tööst keeldumise ja ametnik esitab avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse teenistujate reservi kaasamiseks, annab HäK või PääA reservi liikmele sellest teada ja kutsub ta kriisi lahendamiseks oma ülesandeid täitma.

Lõikega 9 sätestatakse teenistujate reservi liikmele kriisiajal palga maksmine. Kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamiseks päästeteenistuja ametikohale, siis makstakse talle päästeteenistuja palka olenevalt sellest, millisele ametikohale ta nimetatakse.

Lõike 10 kohaselt hüvitatakse tööandjale tema vastava põhjendatud nõude esitamisel otsene varaline kahju.

Tööandja saab kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui tekkinud kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole reservi liikmena kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui reservi liige keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja heaks, on tööandjal õigus nõuda kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja.

Erasektori tööandja ei pea panustama ega taluma avalike ülesannete täitmisega kaasnevat koormust rohkem kui minimaalselt hädavajalik ning siis, kui avalik huvi ületab igal konkreetsel juhul ettevõtte huvi. Kui kriisi lahendamiseks oma töötaja loovutamise kaasnab ettevõttele kahju, tuleb riigil see hüvitada (riigivastutus õiguspäraselt tekitatud kahju eest).

Riigiasutuse kahju hüvitamise nõue teise riigiasutuse vastu ei saa üldjuhul tugineda samale loogikale nagu erasektori tööandja nõue riigi vastu, sest riigiasutused ei ole selles suhtes üksteisest varaliselt eraldiseisvad õigussubjektid. Riigiasutuse teenistuja kasutamine teise riigiasutuse avaliku ülesande täitmiseks kujutab endast eeskätt riigi sees avalike ülesannete ja ressursside ümberkorraldamist. Sellest võib tuleneda vajadus eelarvelise ümberkorralduse või täiendava rahastamise järele, kuid mitte automaatselt riigivastutuse seaduse (edaspidi *RVastS*) § 16 alusel tekkiv kahju hüvitamise nõue ühe riigiasutuse vastu teise riigiasutuse kasuks.

RVastS § 16 eesmärk on kompenseerida isikule avalikes huvides erakordselt pandud koormist, mitte korraldada riigi sees asutustevahelist kulude jaotust.

Hüvitise suurus on piiratud ja selle ülempiir on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus. Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et teenistujate reservi liige kaasatakse avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Hüvitise ülempiiri sätestamine on vajalik õigusselguse ja -kindluse tagamiseks ning riigi võimalike rahaliste kohustuste etteaimatavaks piiritlemiseks. Hüvitise sidumine Statistikaameti avaldatud keskmise brutokuupalgaga võimaldab ülempiiri suurust ajas muuta vastavalt üldisele palgatasemele ning tagab hüvitise määra objektiivsuse ja ajakohasuse. Kuuekordse keskmise brutokuupalga ülempiiri võib pidada proportsionaalseks, kuna see võimaldab hüvitada tööandjale kriisirolliga vabatahtliku ajutisest eemalolekust tekkida võiva olulise otsese varalise kahju, säilitades samal ajal mõistliku tasakaalu tööandja huvide ja avaliku huvi vahel.

Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et teenistujate reservi liige kaasatakse avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Otsese varalise kahju hüvitamise piiramine on vajalik vältimaks riigi põhjendamatult ulatuslikku ja raskesti prognoositavat vastutust. Kuna varalise kahju suurus võib sõltuda paljudest välisteguritest, peab hüvitamisele kuuluv kahju olema piisavalt tõendatud ja konkreetsetult tuvastatav. Hüvitamise eesmärk ei ole tagada tööandjale kogu võimaliku äririski või tulevikutulu kompenseerimine, vaid leevendada otsest ja erandlikku negatiivset mõju, mis tuleneb töötaja ajutisest puudumisest avalikes huvides täidetava ülesande tõttu.

Paragrahviga 22¹² sätestatakse teenistujate reservis oleva isiku kulude hüvitamine. Kulude hüvitamise regulatsiooni täpsustamine on vajalik, et oleks võimalik hüvitada reservis oleva isiku kulud, mis tal võivad tekkida väljaõppes osalemisel. Hüvitatavad kulud on majutus-, transpordi-, side- ja muud reservis osalemisega seotud vajalikud kulud.

Hüvitamisele võivad kuuluda kulud, mis on vajalikud konkreetse ülesande täitmiseks või ülesande täitmise eelduste loomiseks, näiteks:

- toitlustuskulud, kui osalemine eeldab pikemat kohal viibimist või toimub ajal, mil tavapärane toitlustus ei ole võimalik;
- sidekulud, kui nende kandmine on vajalik ülesande täitmise seoses (nt suhtlusvahendi kasutamine operatiivülesandel);
- ravi- ja ravimikulud, mis on tekkinud seoses tööõnnetusega (sh õnnetusjuhtum) politseilise tegevuse käigus ning mida ravikindlustuse seaduse ja selle alusel antud õigusaktide kohaselt Eesti Tervisekassa ei hüvita (visiiditasu, omaosalus ravimi maksumusest ja voodipäevatasu);
- vaktsiinikulud.

Kulude hüvitamise eeldused on nende seotus politsei tegevusse kaasamisega ning nende vajalikkus ja mõistlikkus.

Kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamiseks päästeteenistuja ametikohale, kohalduvad talle päästeteenistujale ettenähtud soodustused. Päästeteenistujale makstakse palka,

väljastatakse vormiriietus, makstakse hüvitist üleviimisel teisele ametikohale, kui sellega kaasneb elukohavahetus, ja hüvitatakse varaline kahju, kui see on tekkinud seoses teenistusülesannete täitmisega. Nii nagu teiste ametnike lähetusse saatmisel, hüvitatakse ka päästeteenistujana lähetusse saatmise korral tema majutus-, transpordi-, side- ja muud mõistlikud lähetusega seotud kulud.

Lõikega 2 sätestatakse, et päästeasutus võib hüvitada teenistujate reservi liikmele ka muid põhjendatud ja asjakohaseid kulusid, mis ei ole sõnaselgelt lõike 1 punktides loetletud. Säte on iseloomult avatud norm, mille eesmärk on tagada paindlikkus olukordades, kus teenistujate reservi liikme ülesannete täitmise või staatusega kaasnevad kulud ei mahu kitsalt määratletud kategooriatesse, kuid on oma olemuselt vältimatud ning objektiivselt seotud päästeasutuse teenistustega. Selline regulatsioon välistab olukorra, kus kulude loetelu liiga jäik piiristus jätkaks teenistujate reservi liikme tegelikud ja mõistlikud kulutused hüvitamata üksnes seetõttu, et need ei vasta ühele konkreetsele kategooriale. Lõige võimaldab päästeasutusel rakendada kaalutusõigust, hinnates kulude tegelikku seotust teenistujate reservi liikme kaasamisega, nende vajalikkust, proportsionaalsust ja põhjendatust. Samas peab kulude hüvitamisel olema tagatud õiguspärasuse, läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtted, mistõttu täpsustatakse kulude hüvitamise tingimused ja ulatus päästeasutuse sisekorras.

„Muude põhjendatud ja asjakohaste kulude“ alla võivad kuuluda kulud, mis tulenevad teenistujate reservi liikme osalemisest tegevustes, mida ei ole võimalik täielikult ette näha, kuid mis on otseselt seotud tema rolliga päästeasutuse tegevuse toetamisel.

Kulude liigid, hüvitamise piirmäärad ja maksmise korra kehtestab päästeasutuse peadirektor. Volitusnormi eesmärk on tagada kulude hüvitamise regulatsiooni paindlikkus ja ajakohasus, võimaldades päästeasutusel lähtuda teenistustest vajadustest ning eelarvelistest võimalustest.

Korra kehtestamisel saab peadirektor täpsustada nii hüvitatavate kulude ulatust kui ka hüvitamise piirmäärasid, arvestades, et seaduses sätestatakse üksnes üldised kulukategooriad. Kord peab samuti sisaldama menetlusnõudeid, sealhulgas hüvitise taotluse esitamise tähtaegu, vajalike tõendite loetelu ja otsuse tegemise korda, mis tagavad õigusselguse nii hüvitise taotlejale kui ka otsuste tegijale.

Kokkuleppel päästeasutusega võib kulud hüvitada kohaliku omavalitsuse üksus. Kohaliku omavalitsuse üksustele täiendavaid kohustuslikke ülesandeid ega kulusid ei kaasne, kuid sättega antakse õiguslik alus kulude hüvitamiseks vajaduse järgi.

Sätte eesmärk on luua õigusraamistik, mis võimaldab kohalikel omavalitsustel katta oma piirkonna turvalisuse tagamiseks panustanud teenistujate reservi liikme tegevusega seotud kulud. Kokkuleppel põhinev lahendus tagab, et kulud hüvitatakse kooskõlas päästeasutuse töökorralduse ja kehtestatud hüvitamispõhimõtetega. Sättega ei looda kohalikele omavalitsustele kohustust kulusid hüvitada, vaid antakse selleks võimalus, mida omavalitsus võib kasutada lähtuvalt piirkondlikest vajadustest, kohaliku eelarve võimalustest ning päästeasutusega sõlmitud kokkuleppe sisust. Selline paindlikkus võimaldab omavalitsustel reageerida olukorras, kus teenistujate reservi liikme panus on kohaliku turvalisuse tagamisel oluline ning vabatahtlike tegevuse toetamine aitab suurendada kogukonna kaasatust ja avalikku turvatunnet. Praktikast võivad hüvitatavad kulud hõlmata näiteks toidu-, transpordi- või majutuskulusid, mida kohaliku omavalitsuse hinnangul on otstarbekas katta piirkonnas tegutsevate teenistujate reservi liikmete motiveerimiseks ja nende tegevusest tulenevate vältimatute kulude hüvitamiseks.

PäästeTS 4¹. peatüki 4. jaoga sätestatakse teenistujate reservi kaasamine kriisi lahendamisse.

Paragrahviga 22¹³ reguleeritakse teenistujate reservi kaasamist.

Eelnõu kohaselt otsustab Vabariigi Valitsus oma korraldusega, kas tegemist on sündmuse või olukorraga, s.o kriisiolukorraga, kus päästeasutuse ülesannete täitmisel on vaja kaasata täiendava ressursina reservis olevaid isikuid. Kuna reservis oleva isiku kutsumine kriiside lahendamisse mõjutab ka tema tööandjat, on oluline, et sellekohase otsuse teeks Vabariigi Valitsus. Reservi kaasamisel tekib reservi liikmel õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikohal avaliku võimu teostamise õigus ilma, et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. See aga võib tööandjale kaasa tuua mõne tööloõigu või teenuse toimimise raskendatud täitmise või katkemise, mistõttu on oluline, et reservi liikme kaasamise otsus oleks põhjendatud.

Kuna kriise ei saa ette näha, on esialgu võimalik reservi kriisi lahendamisse kaasata kuni 30 kalendripäevaks. Kui kaasamise otsuses märgitud tähtaeg saabub, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse uuesti üle ja vajadusel pikendab reservi kaasamist veel kuni 30 päeva võrra.

Kuni 30-päevase tähtaja seadmine tähendab, et töötajal on õigus keelduda töö tegemisest alalise tööandja heaks või ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametiasutuses, kui töötaja või ametnik osaleb reservi koosseisus kriisiajal päästeasutuse ülesannete lahendamisel. Tähtaja seadmine on oluline tööandjale, kes oma töö korraldamiseks peab teadma, kui kaua tema töötaja võib tööülesannete täitmisest eemal olla. Arvestades tööandja vajadust oma ettevõtte või asutus töös hoida, kaasatakse reservi liige kriisi lahendamisse reeglina 30 päevaks ning kui selgub vajadus reservi kaasamise pikendamiseks, siis kaasatakse kriiside ajal päästeasutuse ülesannete täitmisel teine reserv liige. See tähendab, et esialgu kaasatud reservis olev isik saab pärast 30 päeva möödumist asuda täitma töö- või teenistusülesandeid oma alalise tööandja heaks. Alalise tööandja heaks on seejärel õigus keelduda tööst sellel töötajal või avaliku võimu teostamise õigus peatub sellel ametnikul, kes kaasatakse kriisi lahendamisse järgmiseks 30 päevaks. Pikemaks kui 30 päevaks võib põhjendatud juhtudel kaasata reservi liikme, kellel on kriisi lahendamiseks sellised teadmised, oskused ja kogemused, mida teistel ei ole, ning keda ei saa asendada teine reserv liige.

Kuna reservi vajav asutus oskab kõige paremini hinnata, kas tegemist on pikaajalise erakorralise sündmusega, mille lahendamisel tuleb täita tavapärasest suuremas matus ülesandeid ja kaasata reserv, peab asutuse peadirektor või tema volitatud isik teavitama reservi kaasamise vajadusest valdkonna eest vastutavat ministrit. Järgnevalt peab valdkonna eest vastutav minister ehk siseminister Vabariigi Valitsusele vastava ettepaneku tegema (kaasata asutuse ülesannete täitmisel reserv). Ettepanekus selgitatakse, millise erakorralise sündmusega on tegemist ja mis ülesannete täitmisel on vaja reservi kaasata. Pärast ettepaneku saamist otsustab Vabariigi Valitsus reservi kaasamise. Vabariigi valitsuse korralduses peab põhjendama, mis kriisiga on tegemist, milliseid ülesandeid on vaja reservis oleval isikul kriisi lahendamiseks täita, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või selle ülempiir, ülesannete täitmise territoorium ja vajaduse korral muud andmed.

Sarnane regulatsioon on ka HOS-is, mille järgi otsustab Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise liikluse korraldamiseks eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamiseks eriolukorra piirkonnas Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul korraldusega (HOS § 34 lõige 3). Ettepaneku Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks teeb valitsusele kriisireguleerimise

koordineerimise eest vastutav minister. Vabariigi Valitsus märgib oma korraldusse ülesande täitmisel osalevate kaitseväelaste või Kaitseliidu tegevliikmete arvu või selle ülempiiri, Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise tähtaja, ülesande täitmise territooriumi, ametiisiku, kellele ülesande täitmisel osalevate kaitseväelaste või Kaitseliidu tegevliikmete ülem allub, ning vajaduse korral muud andmed.

Paragrahvi 22¹⁴ lõike 1 järgi võib teenistujate reservi liikme kriisi lahendamise ajaks nimetada päästeteenistujaks. Päästeteenistujaks nimetamine on seotud Vabariigi Valitsuse korraldusega, mille alusel kutsutakse reservi liige kriisi lahendamiseks kohale ja nimetatakse päästeteenistujaks.

Lõikega 2 sätestatakse, et kui teenistujate reservi liige nimetatakse päästeteenistujaks, kohalduvad talle päästeteenistujale õigusaktidest tulenevad õigused, kohustused, nõuded, vastutus, sotsiaalsed tagatised ja hüved. Päästeteenistus on reguleeritud PäästeTS-is, mille kõiki sätteid kohaldatakse ka reservi liikmele, kes kriisi lahendamiseks nimetatakse päästeteenistujaks. See tähendab, et kui teenistujate reservi liige nimetatakse päästeteenistujaks, peab ta vastama politseiametniku kutsesobivus-, haridus-, tervise-, kehalise ettevalmistuse jm õigusaktidest tulenevatele nõuetele, nagu laitmatu taust ja päästeasutuse ülesannete täitmiseks vajalikud isikuomadused. Talle väljastatakse vormiriietus ja ametitõend ning tal on õigus saada päästeteenistuja palka ja hüvitist hukkumise või vigastuse saamise korral. Päästeteenistujaks nimetatud reservi liikme suhtes kohaldatakse päästeteenistuja töö- ja puhkeaega ning muud töökorraldust (näiteks tööajakava) reguleerivaid sätteid. Talle kohaldatakse päästeteenistujate ergutusi ja distsiplinaarvõimu. Päästeteenistusse nimetatud reservi liikmel on pädevus täita päästeasutuse ülesandeid.

PäästeTS 4¹. peatüki 5. jao §-ga 22¹⁵ sätestatakse teenistujate reservi liikme staatusest vabastamine.

Lõikega 1 sätestatakse teenistujate reservi liikme staatusest vabastamise alused. Isik vabastatakse teenistujate reservi liikme staatusest päästeasutuse peadirektori otsusega:

- 1) reservi liikme algatusel;
- 2) kui reservi liige asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse kriisiülesanne;
- 3) kui ta ei vasta käesolevas seaduses sätestatud tingimustele.

Esimene vabastamise alus on teenistujate reservis oleva isiku enese avaldus tema vabastamiseks reservi liikme staatusest. Reservi kandideeriv isik annab nõusoleku osaleda reservi väljaõppes ja olla kriisiajal nimetatud päästeteenistujaks. Kui isik algatab enda teenistujate reservist vabastamise omal soovil, siis võtab ta nõusoleku tagasi ja ta vabastatakse reservi liikme staatusest. Sellisel juhul ei pea reservis olev isik oma soovi põhjendama, kuid ta peab oma vabastamist soovima mõistliku aja jooksul. „Mõistlik aeg“ on määratlemata õigusmõiste, mille sisu ei saa kindlaks määrata ajalise piiri alusel, vaid seda tuleb hinnata iga üksikjuhtumi asjaoludest lähtudes. Käesoleval juhul ei saa mõistliku aja all silmas pidada tundides mõõdetavat aega, kuna reservi liikme staatusest vabastamisega kaasnevad menetlustoimingud, nagu otsuse tegemine, varustuse tagastamine jms. Kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamiseks päästeteenistujaks, vabastatakse ta teenistusest vastavalt päästeteenistuja teenistusest vabastamise sätetele.

Vabastamise aluseks on ka see, kui teenistujate reservi liige asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse kriisiülesanne.

Vabastamise alusena sätestatakse muu hulgas juhud, kui teenistujate reservi liige ei vasta enam reservi liikme nõuetele, näiteks kehalise ettevalmistuse või tervisenõuetele. Nõuded on kehtestatud reservi liikme ülesannete alusel. Kui tema tervis või kehaline ettevalmistus ei vasta enam nõuetele, siis ei ole ta võimeline neid ülesandeid täitma. Sellega võib kaasneda ka oht, et reservi liige saab ülesande täitmisel vigu või seab ohtu teised reservis olevad isikud või reservivälised isikud, kelle heaks ta ülesandeid täidab.

Lõike 2 kohaselt on HäK-i või PÄA peadirektori või tema volitatud isiku otsusega õigus teenistujate reservi liikme staatusest vabastada reservi liige, kui ta jätab mõjuva põhjuseta osalemata kriisi lahendamisel või ei täida väljaõppe või täiendusõppe kohustust.

Teenistujate reservi liikme vabastamise asjaolud tuvastatakse haldusmenetluses. Reservi liige ei ole HäK-i ega PÄA-ga teenistussuhtes, mistõttu talle ei kohaldata politseiametniku distsiplinaarmenetluse ega -karistuse regulatsiooni. Sellest on erand nende reservi liikmete suhtes, kes kriiside ajal nimetatakse päästeteenistuja ametikohale. Siis kohaldatakse reservi liikmele ka päästeteenistuja distsiplinaarvõimu regulatsiooni. Reservi liikmele ei oleks võimalik kohaldada päästeteenistuja distsiplinaarvastutuse regulatsiooni juba ainuüksi selles ette nähtud karistuste tõttu. Avaliku teenistuse seaduse (edaspidi *ATS*) järgi on ametnikule määratavad distsiplinaarkaristused noomituse, ametipalga vähendamine kuni 30 protsenti kuni kuueks kuuks ja teenistusest vabastamine.

Kuna teenistujate reservi liige osaleb riigi tegevuses vabatahtlikult ja enamiku aega tasuta, ei oleks põhjendatud teda rahaliselt karistada, sest see tähendaks, et ta peaks riigi heaks tasuta ülesandeid täites veel ise peale maksma. Kui reservi liige paneb toime süüteo tunnustega teo, siis saab teda karistada rahatrahviga väär- või kuriteomenetluses. Reservi liikme ametipalka ei saa karistusena vähendada, kuna talle ametipalka ei maksta, välja arvatud juhul, kui ta nimetatakse kriiside ajal politseiametniku ametikohale. Samuti ei saa reservis oleva isiku teenistusastet alandada, sest seda tal ei ole, välja arvatud juhul, kui ta nimetatakse politseiametniku ametikohale.

Reservis oleva isiku puhul saaks karistusena kasutada ainult noomitust. Selle asemel on juhul, kui tuvastatakse reservi liikme ebasobiv käitumine, kuid tema reservi liikme staatusest vabastamist ei peeta vajalikuks, võimalik temaga vestelda, juhtida tähelepanu käitumise sobimatusele ning vestlus fikseerida. Oluline on ka see, et distsiplinaarkaristusi ei ole ette nähtud abipolitseinikele, vabatahtlikele päästjatele ega vabatahtlikele merepäästjatele.

Reservi liikme vabastamise asjaolude väljaselgitamisele kohaldatakse HMS-i sätteid. Nii nagu distsiplinaarmenetluses, on ka haldusmenetluses olulised sellised põhimõtted nagu uurimine, eesmärgipärasus ja efektiivsus, otsuse tegemisel kaalutlusõiguse kasutamine jms. Haldusorgan peab haldusmenetluses menetlusosalisele selgitama tema õigusi ja kohustusi, tutvustama asjas tähtsust omavaid dokumente ning kuulama ära menetlusosalise selgitused, vastuväited ja arvamuse. Kui menetluse tulemusel selgub, et reservi liige on toime pannud teo, mille pärast ta vabastatakse reservi liikme staatusest, siis vormistatakse selle kohta otsus ehk haldusakt. Otsuse peale saab esitada vaide või kaebuse halduskohtule.

Kui päästeteenistujaks nimetatud isik vabastatakse päästeteenistusest seetõttu, et ta on toime pannud olulise distsipliini rikkumise, annab see aluse ta reservi liikme staatusest vabastada. Reservi ei saa kuuluda isik, kes soovib kriiside ajal panustada kriiside lahendamisse päästeteenistujana, kui ta päästeteenistujaks ei sobi.

Lõikega 3 täpsustatakse päästeasutuse õigust saada enne teenistujate reservi liikme vabastamise otsuse tegemist vajalikke andmeid teistest riiklikest registritest. Sätte eesmärk on tagada, et vabastamine põhineks kontrollitud ja ajakohasel teabel ning oleks õiguspärane ja põhjendatud.

Kuna vabastamise aluseks võib olla asjaolu, et teenistujate reservi liige asub sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või et tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse kriisiülesanne, ei pruugi päästeasutusel olla võimalik seda teavet muul viisil alati õigel ajal ja usaldusväärselt saada. Seetõttu on vajalik võimaldada andmete saamine töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist.

Töötamise registrist saadav teave võimaldab kontrollida, kas isik töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal, mis võib välistada tema osalemise sisejulgeoleku ülesannete täitmisel. Kaitseväekohustuslaste registrist saadav teave võimaldab omakorda tuvastada, kas isik on nimetatud sõjaaja ametikohale, mille korral ei ole tal võimalik ega lubatav olla teenistujate reservi liige. Säte toetab erinevate riigikaitsejõudude ja sisejulgeoleku kohustuslaste koostööd ning aitab vältida olukorda, kus isikule pannakse samaaegselt vastuolulisi või kattuvaid kohustusi. Samuti aitab see tagada, et vabastamise otsus tehakse üksnes tegeliku ja õiguslikult relevantse aluse olemasolul.

Andmete saamise õigus on piiratud konkreetse eesmärgiga – teenistujate reservi liikme vabastamise otsustamisega – ning hõlmab ainult neid andmeid, mis on otsuse tegemiseks vältimatult vajalikud. Päästeasutuse õigus saada andmeid töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist ei ole üldine ega piiramatu, vaid eeldab konkreetset andmete kontrollimise alust.

Andmete pärimine on põhjendatud üksnes juhul, kui päästeasutusel on tekkinud kahtlus või muu objektiivne alus arvata, et teenistujate reservi liige on asunud sõjaaja ametikohale, töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal või et tema olemasolevale ameti- või töökohale on määratud kriisiülesandega töökohustus. Selliseks aluseks võib olla näiteks isiku enda teade, teave koostööasutuselt või muu usaldusväärne info. Seega ei ole registripäringute eesmärk üldine kontroll või regulaarne järelevalve kõigi teenistujate reservi liikmete üle, vaid konkreetse juhtumi asjaolude selgitamine enne vabastamisotsuse tegemist. Niisugune lähenemisviis tagab, et andmete töötlemine on eesmärgipärane, vajalik ja proportsionaalne ning kooskõlas isikuandmete kaitse põhimõtetega.

Eelnõu §-ga 4 muudetakse JAS-i ning nähakse ette õiguslik alus teenistuseks julgeolekuasutuse reservis.

Julgeolekuasutuse reservi loomine on vajalik, et olla valmis KAPO ja VLA ülesannete täitmiseks kriisiolukorras, arvestades järgmist:

- 1) sõltuvalt kriisi olemusest, kestusest ja intensiivsusest ei pruugi olemasolev koosseis olla piisav;
- 2) luure- ja vastuluure ülesannete täitmine on prioriteetne ka riigikaitsejõudude kriisis;
- 3) tõenäoliselt on julgeolekuasutuste koosseisud olnud täies ulatuses hõivatud juba enne kriisi saabumist ja vajavad täiendavat ressursi;
- 4) julgeolekuasutuste töö eripära tõttu ei saa täiendavat tööjõuressurssi kiirelt värvata.

On otstarbekas, et julgeolekuasutustel on kriisiolukordadeks väljaõpetatud reserv, mille liikmed on eelnevalt läbinud julgeolekukontrolli.

Eelnõu § 4 punktiga 1 muudetakse JAS § 8. Selle kehtiva sõnastuse kohaselt on KAPO ja VLA ametikohtade piirarvu kehtestamise õigus vastavalt sise- ja kaitseministril ning piirarvu ulatuses kehtestavad julgeolekuasutuste juhid julgeolekuasutuse teenistuskohdade koosseisu. Muudatusega antakse valdkonna eest vastutavale ministrile õiguslik alus volitada ametikohtade piirarvu kehtestamine julgeolekuasutuse juhile. Muudatuse peamine eesmärk on lubada paindlikkust ametikohtade piirarvu suurendamiseks, kui kriisi lahendamiseks tuleb kaasata julgeolekuasutuse reserv. Samas ei välista eelnõukohane muudatus volituse andmist ka muudel juhtudel ega kohusta volitust andma.

Muudatus on kooskõlas ATS § 11 lõikega 3, mille kohaselt kehtestab ministeeriumi valitsemisalas oleva ametiasutuse teenistuskohdade koosseisu minister või tema volitatud ametiasutuse juht. Seaduses ei täpsustata, millise õigusaktiga peab minister piirarvu ja koosseisu kehtestama või selleks volituse andma, kuid alates 2022. aastast on seda tehtud käskkirjaga. Määruste kehtestamine on osas ametiasutustes kujunenud ajalooliselt, kuna 31. märtsini 2013 kehtinud ATS § 10 lõike 4 järgi kinnitas ministeeriumi valitsemisalas tegutsevate ametiasutuste struktuuri ja teenistujate koosseisu minister määrusega. Samas kinnitatakse enamikus ametiasutustes teenistuskohdade koosseisud ametiasutuse juhi käskkirjaga. Nii on näiteks ministeeriumide teenistuskohdade koosseisud kehtestatud kantsleri käskkirjaga.

Eelnõu § 4 punktiga 2 täiendatakse JAS-i 3¹. peatükiga „Teenistus julgeolekuasutuse reservis“.

Paragrahviga 20⁴ nähakse ette, et julgeolekuasutusel on õigus luua oma koosseisu kriisi lahendamise reserv.

Lõikega 1 sätestatakse, et reservi liikmesus põhineb isiku nõusolekul. Reservi kuuluv liige peab arvestama, et teda võidakse kutsuda väljaõppesse ja kaasata kriisiolukorra või selle ohu põhjustanud sündmuse lahendamisse. Julgeolekuasutuse reservi liige võetakse kriisi lahendamiseks teenistusse ning talle kohalduvad JAS 3. peatükis toodud teenistusse võtmise ning teenistujate õigusi ja kohustusi reguleerivad sätted.

Lõikega 2 sätestatakse, et julgeolekuasutuse juht nimetab ja vabastab isiku reservi koosseisust käskkirjaga. Julgeolekuasutuse reservi kuulumine on vabatahtlik, s.t nii liikmeks saamine kui ka vabastamine toimub eelkõige liikme avalduse alusel. Samuti sätestatakse nõuded, millele peab liige vastama (ühelt poolt § 20⁴ lõige 2, teisalt riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse (edaspidi *RSVS*) nõuded). Nõuetele mittevastavat isikut ei saa julgeolekuasutuse reservi liikmeks nimetada või kui liikmeks olekut välistav asjaolu ilmneb liikmeks olemise ajal, siis tuleb ta reservist vabastada. Julgeolekuasutuse reservi liikmesus ei ole isiku põhiõigus ning ka eelnõu ei näe ette subjektiivset õigust olla reservi liige. Lähtekohaks on asutuse vajadus koos isiku nõusolekuga.

Lõikega 3 sätestatakse, et reservi liikmeks ei võeta isikuid, kes on kriisiülesandega ameti- või töökohal või kes on nimetatud sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale. See tähendab, et julgeolekuasutus võib oma reservi võtta inimesi, kes on kaitseväekohustuslased, kuid kes ei ole nimetatud konkreetsele sõjaaja ametikohale. Arvestatud on, et julgeolekuasutused moodustavad oma reservi eeskätt eriväljaõppe saanud endistest teenistujatest, kelle teadmisi ja oskusi vajab ka riigikaitse kriisi korral eeskätt julgeolekuasutus. Eelnõu koostamisel on lähtutud põhimõttest, et teenistus julgeolekuasutuses on reeglina pikaajaline ning teenistuses on isik

omandanud spetsiifilised teadmised ja oskused julgeolekuasutuse ülesannete täitmisest. Samaväärsel tasemel ei ole aga endise teenistuja sõjaline väljaõpe, seetõttu on otstarbekam endise teenistuja rakendamine julgeolekuasutuses, mitte kaitseväekohustuslasena riigi sõjaliseks kaitsmiseks.

Lõikega 4 sätestatakse, et julgeolekuasutusel on enne isiku reservi liikmeks määramist õigus saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta kriisiülesandega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaväelise auastmega ametikohale (edaspidi *sõjaaja ametikoht*). Julgeolekuasutusel on õigus kontrollida, ega isik, kes soovib saada julgeolekuasutuse reservi liikmeks, pole juba määratud kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale.

Lõikega 5 nähakse ette võimalus, et julgeolekuasutuse reservi liikme võib nimetada sõjaaja ametikohale juhul, kui see on riigi sõjaliseks kaitseks vältimatult vajalik. See loob asjaomastele asutustele piisava paindlikkuse otsustamiseks, millises rollis on konkreetne inimene vajalik.

Paragrahviga 20⁵ nähakse ette julgeolekuasutuse reservi kaasamise korraldus ja reservi liikme staatus.

Lõigete 1 ja 2 kohaselt kaasatakse reserv samadel alustel ja otsustustasandil, nagu on käesolevas eelnõus ette nähtud teiste asutuste reservide puhul. Kaasamise otsustab Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul kuni üheks kuuks ja reservi kaasamist võib pikendada kuni 30 päeva kaupa.

Lõigetega 3 ja 4 sätestatakse, et reservi liige võetakse julgeolekuasutuse ülesannete täitmise ajaks julgeolekuasutuse teenistusse. See tähendab, et julgeolekuasutuse ülesannete täitmise ajal on reservi liige julgeolekuasutuse teenistuja ning talle laienevad teenistuja staatusest tulenevad õigused ja kohustused.

Teenistus KAPO-s on reguleeritud kahe seadusega: PPVS-i ja JAS-iga. Kui jätta ka teenistujate reservi regulatsioon jaotatuks kahe seaduse vahel, siis peaks KAPO kriisireservi loomisel eristama, kas reservi arvatav isik oli endine politseiametnik või julgeolekuasutuse ametnik, ning sellest sõltuvalt pidama kahte erinevat nimekirja ja rakendama erinevaid seadusi. KAPO kui julgeolekuasutuse puhul on õigusselguse huvides otstarbekas reservteenistuse loomisel, väljaõppel ja kaasamisel lähtuda üksnes eelnõuga kavandatud JAS 3¹. peatükist. Ühest regulatsioonist lähtumine tagab õigusselguse ja ühetaolise lähenemisviisi nii ametisisesele kui ka reservi kuuluvale isikule.

Juhul, kui tekib vajadus kaasata reservi kuuluv inimene KAPO ülesannete täitmisel, siis vastavalt eelnõuga kavandatud JAS § 20⁵ lõikele 2 võetakse reservi liige tähtajaliselt julgeolekuasutuse teenistusse. Inimese tööle võtmisel sõltuvad tema volitused sellest, kas ta võetakse tööle julgeolekuasutuse ametnikuna või töötajana (JAS § 12 lõige 1) või KAPO politseiametnikuna (JAS § 12 lõige 2). Teisisõnu, kui reservi kuuluv liige vastab politseiametniku nõuetele, siis on KAPO-l võimalik ka julgeolekuasutuse reservi kuuluv inimene nimetada politseiametniku ametikohale ja talle laieneb PPVS JAS-ist tulenevate erisustega (JAS § 12 lõige 2 ja § 21). Seega, olukorras, kus õiguslikult on KAPO-l võimalik julgeolekuasutuse reservi kuuluv inimene võtta teenistusse politseiametnikuna, ei ole vaja eraldi reguleerida KAPO endiste politseiametnike reservi PPVS-is.

Kuigi eelnõuga kavandatud JAS § 20⁵ ja kehtiva JAS §-de 12 ja 21 kohaselt on KAPO-l võimalik julgeolekuasutuse reservi kuuluv inimene võtta teenistusse politseiametnikuna, sätestatakse see õigusselguse huvides ka JAS § 20⁵ lõikes 4.

Paragrahviga 20⁶ sätestatakse reservi liikme väljaõppe korraldus ja liikme sotsiaalsed tagatised.

Lõikega 1 sätestatakse julgeolekuasutuse õigus kutsuda reservi liige väljaõppesse. Eespool on kirjeldatud, et julgeolekuasutuse reservi liikmetena nähakse peamiselt endiseid teenistujaid. Seega ei ole kavandatud väljaõppe eesmärk anda põhiteadmisi julgeolekuasutuse tööst, vaid värskendada juba omandatud teadmisi ja oskusi.

Lõikega 2 nähakse ette, et väljaõppes osalemiseks on reservi liikmel õigus saada kuni 30 kalendripäeva lisapuhkust ühe kalendriaasta jooksul.

Lõikega 3 sätestatakse julgeolekuasutuse õigus hüvitada väljaõppes osalemisega seotud kulud (transport, majutus) ja maksta väljaõppe ajal toetust, et hüvitada väljaõppes osalemisega seonduv töötasu kaotus. Küll aga tuleb kulude hüvitamise ja toetuse suuruse kehtestamisel arvestada asutuse eelarvelisi võimalusi. Seejuures ei nähta ette, et toetuse suuruse määramisel tuleks võtta arvesse isiku keskmist palka või töötasu tema tööandja juures.

Lõikega 4 sätestatakse väljaõppel osalemisega seonduv hüvitamine varalise kahju või isiku hukkumise, surma ja töövõime vähenemise korral. Nendel juhtudel on väljaõppel osalenud reservi liikmel samad õigused nagu julgeolekuasutuse teenistujal.

Lõike 5 kohaselt ei maksta julgeolekuasutuse reservi liikmele lisapuhkuse hüvitist, kui tööandja säilitab töötajale või ametnikule tema senise töötasu või palga. See välistab reservi liikme topelttasustamise lisapuhkuse ajal.

Lõikega 6 täpsustatakse, millised tagatised ja hüvitiste kord kohaldub julgeolekuasutuse reservi liikmele väljaõppes osalemise ajal.

Lõigete 7 ja 8 järgi luuakse vabatahtlikuna reservi tegevuses osalevale töötajale või ametnikule õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest. Selline õigus antakse ajaks, kui ametnik või töötaja nimetatakse kriisi lahendamiseks julgeolekuasutuse koosseisu.

TLS § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on aja- või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuste kohaselt sätestatakse reservi liikme õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid reservi tegevuses osalemisel. Muudatus kehtestatakse nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate kohta.

ATS §-s 83 on sätestatud, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, aretis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega.

Lõikega 8 sätestatakse, et töötaja esitab tööst keeldumise ja ametnik esitab avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse teenistujate reservi kaasamiseks, annab julgeolekuasutus reservi liikmele sellest teada ja kutsub ta kriisi lahendamiseks julgeolekuasutuse ülesandeid täitma. Pärast tööandjale tööst keeldumise või avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse esitamist võetakse reservi liige teenistusse.

Eelnõu §-ga 5 muudetakse maksukorralduse seaduste § 29 punkte 26⁵ ja 55¹ ning sama paragrahvi täiendatakse punktidega 55² ja 55³. Tehtavad muudatused on vajalikud, et PPA, HäK, PÄA ja julgeolekuasutused saaksid kontrollida, kas kriisirolli võtta sooviv või teenistujate reservi liikmeks saada sooviv isik on kriisiülesandega ameti- või töökohal või mitte. Kriisiülesandega ameti- või töökohal töötamine on kriisirolli võtmist ja teenistujate reserviga liitumist välistav asjaolu.

Eelnõu §-ga 6 täiendatakse RSVS § 48 lõiget 3 punktiga 1¹.

RSVS § 48 lõikega 3 on ette nähtud isikud, kelle suhtes teeb julgeolekukontrolli VLA. Loetellu lisatakse VLA reservi teenistusse nimetamiseks nõusoleku andnud isik ja reservi teenistusse nimetatud isik. Täiendus lähtub põhimõttest, et VLA teeb oma teenistujate suhtes julgeolekukontrolli ise ning teeb seda ka reservi liikmete suhtes, kes nimetatakse kriisi lahendamiseks teenistusse.

Julgeolekuasutuse reservi liikmel peab olema juurdepääsuluba riigisaladusele ja juurdepääsusertifikaat salastatud välisteabele. Vastasel juhul ei ole võimalik teda kriisiolukorras julgeolekuasutuse ülesannete täitmisse kaasata või tema väljaõpet korraldada. Lähtutakse sellest, et julgeolekuasutuse reservi liikme juurdepääsuvajadus tuleneb tema kuulumisest julgeolekuasutuse reservi.

Eelnõu §-ga 7 muudetakse TuMS § 19 lõike 3 punkti 12.

Kehtiva TuMS § 19 lõike 3 punkti 12 järgi ei maksustata tulumaksuga ametniku (ATS § 49), kaitseväelase (KVTS § 196 lõiked 1 ja 7), kaitseliitlase (KaLS § 61), salajasele koostööle kaasatud isiku (PPVS § 7⁵³, julgeolekuasutuste seaduse § 24²), abipolitseiniku (APoLS § 38), vabatahtliku päästja (PäästeS § 41), turvatöötaja (turvategevuse seaduse § 29) ning eriolukorra tööle rakendatud isiku (HOS § 44) ega ühekordset töökohustust täitva isiku (riigikaitse seaduse § 55¹) hukkimise, surma ja töövõime vähenemise korral makstavat hüvitist või toetust. Oktoobris jõustuva KORKS-i rakendussätete kohaselt asendatakse tulumaksuseaduse § 19 lõike 3 punktis 12 tekstiosa „, hädalukorra seaduse § 44 ning riigikaitse seaduse § 55¹“, tekstiosaga „ning kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse § 160“. See tähendab, et sellelt hüvitiselt ei pea maksma tulumaksu. Kui reservi liige nimetatakse kriisiajal politseiametnikuks ja ta teenistusülesannete täitmisel hukkub või saab vigastuse, mille tagajärjel tema töövõime väheneb, kohaldatakse talle ATS-is sätestatud hüvitise maksmise regulatsiooni. Nimetatud hüvitis on tulumaksuvaba.

Eelnõuga lisatakse PPVS-i (§ 108³²) ja PäästeTS-i (§ 22¹⁰) sätte väljaõppe või täiendusõppe ajal teenistujate reservi liikme hukkimise, surma ja töövõime vähenemise hüvitise kohta, mille korral on makstav hüvitis samasugune nagu need, mis on TuMS-i järgi tulumaksust juba vabastatud. Seetõttu peab ka kõnealune hüvitis olema tulumaksuvaba ning see lisatakse TuMS-is sätestatud tulumaksuvabade hüvitiste loetellu.

JAS § 20⁶ lõike 6 kohaselt kehtivad julgeolekuasutuse reservi väljaõppes osalevale isikule §-des 18 ja 24² sätestatud tagatised ning hüvitiste maksmise kord. Kuna TuMS § 12 lõikes 3 on ette nähtud tulumaksuvabastus otsese varalise kahju korral ning § 19 lõike 3 punktis 12 on juba viidatud JAS §-s 24² sätestatud alustel makstavate hüvitiste tulumaksuvabastusele, kohalduvad samad maksustamise reeglid ka JAS § 20⁶ lõikes 6 nimetatud juhtumite korral.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega. Kaudne puutumus on isikuandmete kaitse üldmäärusega.

6. Seaduse mõjud

6.1. Kriisirolli määramine vabatahtlikele päästjatele, vabatahtlikele merepäästjatele ja HäK-i vabatahtlikele ning endiste teenistujate reservi loomine PPA-sse, PÄA-sse, HäK-i ja julgeolekuasutustesse

Sihtrühm 1

1.1. Vabatahtlikud päästjad, vabatahtlikud merepäästjad ja HäK-i vabatahtlikud, kellele PÄA, PPA või HäK võib kriisirolli määrata. Nendeks võivad olla näiteks juba praegused vabatahtlikud päästjad, vabatahtlikud merepäästjad, HäK-i vabatahtlikud ja teised, kes soovivad tulevikus osaleda vabatahtliku päästja, vabatahtliku merepäästja või HäK-i vabatahtlikuna PÄA, PPA või HäK-i tegevuses. Sihtrühma suurust on keeruline arvuliselt välja tuua, kuna see oleneb sellest, kui palju sihtrühmas nimetatud vabatahtlikest nõustub kriisirolli määramisega. Praegu on vabatahtlikus päästes ligikaudu 3400 liiget, vabatahtlikus merepäästes 800 liiget ja Häirekeskuses 150 vabatahtlikku. Proportsionaalselt jaotuvad kriisirolliga vabatahtlikud asutustes võrreldaval kujul.

1.2. Isikud, kes soovivad töötada kriisiajal päästeteenistujana, politseiametnikuna või julgeolekuasutuse teenistujana. Nendeks võivad olla näiteks endised päästeteenistujad, politseiametnikud, julgeolekuasutuse teenistujad, SKA vastava eriala lõpetanud isikud ja teised, kes soovivad osaleda reservi tegevuses ning kellel on samalaadsed oskused ja teadmised. Sihtrühma suurust on arvuliselt keeruline välja tuua, kuna see oleneb sellest, kui palju inimesi saab reservi värvata ja kui palju inimesi soovib reservi tegevuses osaleda. Siseministeeriumi valitsemisalas (PÄA, PPA, HäK) lahkub aastas keskmiselt xxx inimest, kes on potentsiaalsed reservi värvatavad isikud.

Siseministeeriumi valitsemisalas vajame vähemalt 5000 kriisirolliga vabatahtlikku, sealhulgas kriisirolliga vabatahtlikud päästjad, kriisirolliga 112 ja 1247 vabatahtlikud, kriisirolliga abipolitseinikud, kriisirolliga merepäästes osalevad vabatahtlikud ning teenistusliku reservi liikmed.

Mõju valdkond I: sotsiaalne, sh demograafiline mõju

1.1. Kriisirolliga vabatahtlikud

Eelnõu soodustab vabatahtlikku tegevust siseturvalisuse valdkonnas ja kindlustab tööjõu kriisiolukorras, mil vajadus toetada PÄA, PPA ja HÄK-i tegevust oluliselt kasvab. Sellega seoses suureneb ka kriisirolliga vabatahtlike päästjate, kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate ja kriisirolliga HÄK-i vabatahtlike koolitamise vajadus. Eelnõu avardeb PÄA, PPA ja HÄK-i tegevuses vabatahtlikuna osalevate isikute võimalusi oma oskusi ja teadmisi täiendada. Kui isikutel, kellele kriisiroll määratakse, on PÄA, PPA või HÄK-i tegevuses vabatahtliku päästja, vabatahtliku merepäästja või Häirekeskuse vabatahtlikuna olemas varasem kokkupuude vastava asutusega ja väljaõpe, ei kaasne eelduslikult kohanemiskursusi.

Samuti tagavad eelnõu muudatused kriisirolliga vabatahtlikele päästjatele, kriisirolliga vabatahtlikele merepäästjatele ja kriisirolliga HÄK-i vabatahtlikele sotsiaalsed tagatised. Muudatused tagavad ka kriisirolliga vabatahtlike lähedastele kindlustunde, et kui isik ei saa kriisiolukorras PÄA, PPA või HÄK-i tegevuses osalemise tõttu täita oma töö- või teenistusülesandeid, ei vähene tema perekonna sissetulek.

Kuigi mõju ulatus ja mõju avaldumise sagedus on eelduslikult väikesed, on mõju positiivne, kuna muudatustega tagatakse kriisirolliga vabatahtlikele oluline kindlustunne. Lisaks on tähtis märkida, et mõju avaldub isikule tema vabatahtliku nõusoleku alusel. Ebasoovitava mõju esinemise risk on väike, sest ühtegi negatiivse iseloomuga mõju ei avaldu.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Muudatuse mõju on väheoluline, kuid positiivne, kuna kriisirolli määramisega kaasnevad ka vajalikud koolitused ja sotsiaalsed tagatised.

1.2. Teenistujate reserv

Eelnõu soodustab tööhõivet ja vabatahtlikku tegevust siseturvalisuse valdkonnas ning kindlustab tööjõudu kriisiajal, mil politsei- või päästeteenuste järele vajadus tunduvalt kasvab. Sellega seoses suureneb ka endiste teenistujate koolitamise vajadus, mida kavatakse katta juba väljatöötatud koolituslahenduste kaudu KAPO-s, PPA-s, PÄA-s ja Sisekaitseakadeemias. Eelnõu avardeb võimalusi täiendada politsei- ja päästetegevuses ametnikuna osalemiseks vajalikke oskusi ja teadmisi. Kriisireserv on võimalus saada ja täiendada erialast väljaõpet.

Samuti tagatakse kriisireservi liikmele vajalikud sotsiaalsed tagatised. Kriisireservi liikme lähedastel tekib kindlustunne, et kui isik ei saa kriisireservi tegevuses osalemise tõttu täita oma töö- või teenistusülesandeid, ei vähene tema perekonna sissetulek. Muudatused tagavad õigusselguse ametnikule, töötajale ja ka riigile, kuna annavad õigusliku aluse kindlustada ametnikule ja töötajale sotsiaalsed tagatised ning riigil tekib kohustus maksta palka. PPA, KAPO ja PÄA teenistujate reservi liikmetele lisatakse tagatis, mille kohaselt on väljaõppe ajal hukkumise või vigastuse korral makstav hüvitis tulumaksuvaba, nagu kehtiva õiguse järgi on ette nähtud kõigile ametnikele, kaitseväelastele, kaitsepolitseilastele, salajasele koostööle kaasatud isikutele, abipolitseinikele ja vabatahtlikele päästjatele. Muudatusega tagatakse võrreldavate rühmade võrdne kohtlemine ja õigusselgus. Kuna selliseid juhtumeid esineb praktikas harva, on muudatuse mõju ulatus ja sagedus väikesed.

Kuigi mõju ulatus ja avaldumise sagedus on eelduslikult väikesed, on mõju positiivne, kuna kriisireservis osalejatele tagatakse selle muudatustega oluline kindlustunne. Ebasoovitava mõju esinemise risk on väike, sest ühtegi negatiivse iseloomuga mõju ei avaldu.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Muudatuse mõju on väheoluline, kuid positiivne, kuna reservis osalemisega kaasnevad ka vajalikud koolitused ja sotsiaalsed tagatised.

Mõju valdkond II: halduskoormus

1.1. Kriisirolliga vabatahtlikud

Eelnõuga kaasneb kriisirolliga vabatahtlikele päästjatele, kriisirolliga vabatahtlikele merepäästjatele ja Häirekeskuse vabatahtlikele vähene halduskoormuse kasv.

Halduskoormus seisneb eelkõige selles, et kriisiroll määratakse üksnes vabatahtliku nõusolekul, mistõttu peab isik enne kriisirolli määramist tutvuma selle tingimuste, õiguste ja kohustustega ning andma selleks nõusoleku. Samuti tuleb kriisirolliga vabatahtlikul hoida ajakohasena oma kontaktandmed ning teavitada asutust asjaoludest, mis võivad mõjutada tema valmisolekut kriisirolli täita. Kriisiolukorras peab vabatahtlik vajaduse korral teavitama oma tööandjat sellest, et ta viibib kriisirolli täitmise tõttu töö- või teenistusülesannete täitmisest ajutiselt eemal. Tegemist on ühekordsete või harva esinevate toimingutega, mis ei nõua isikult ulatuslikku asjaajamist ega too kaasa püsivat aruandlus- või dokumenteerimiskohustust.

Kuna kriisiroll määratakse olemasolevatele või tulevastele vabatahtlikele, kes on juba seotud Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti või Häirekeskuse vabatahtliku tegevusega, toimub suurem osa vajalikust teabevahetusest ja asjaajamisest olemasolevate koostöökorralduste raames. Enamik haldustoiminguid tehakse kriisirolli määramisel või väljaõppe käigus ning edaspidi üksnes vajaduse korral. Eelnõuga ei looda vabatahtlikele uusi regulaarseid taotlemis-, aruandlus- ega kooskõlastamiskohustusi.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Halduskoormuse mõju ulatus on väike ja mõju avaldub harva. Arvestades, et eelnõuga tagatakse kriisirolliga vabatahtlikele selged õigused, sotsiaalsed tagatised ja õiguslik kindlus kriisiolukorras tegutsemiseks, on vähene halduskoormuse suurenemine eesmärgi saavutamiseks põhjendatud ning proportsionaalne. Ebasoovitava mõju esinemise risk on väike.

1.2. Teenistujate reserv

Eelnõuga kaasneb teenistujate reservi liikmetele vähene halduskoormuse suurenemine. Halduskoormus seisneb eelkõige kriisireserviga liitumiseks vajalike toimingute tegemises, sealhulgas nõusoleku andmises, vajalike andmete esitamises ning reservi liikmeks saamise eelduseks olevate menetluste ja väljaõppe läbimises. Reservi liikmel tuleb hoida ajakohasena oma kontaktandmed ning teavitada pädevat asutust asjaoludest, mis võivad mõjutada tema valmisolekut kriisireservi ülesandeid täita. Kriisireservi kaasamise korral peab isik teavitama oma tööandjat või teenistuskohustuste täitmise korraldajat asjaolust, et ta on määratud kriisi lahendamiseks loodud ametikohale. Ametnikuna töötavale teenistujate reservi liikmele kaasneb lisaks kõrvategevusest teavitamise kohustus.

Kriisireservi kuulumine ei too kaasa püsivaid aruandlus-, taotlemis- ega muid regulaarseid halduskohustusi. Enamik haldustoiminguid tehakse reserviga liitumisel või üksnes kriisireservi tegeliku kaasamise korral ning need toimuvad olemasolevate värbamis-, väljaõppe- ja personalihaldusprotsesside raames.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Halduskoormuse mõju ulatus ja mõju avaldumise sagedus on väikesed. Samal ajal suurendab regulatsioon õigusselgust, määratlades selgelt teenistujate reservi liikme õigused, kohustused ja sotsiaalsed tagatised ning luues läbipaistva õigusliku

aluse kriisireservis osalemiseks. Seega on vähene halduskoormuse suurenemine eesmärgi saavutamiseks põhjendatud ja proportsionaalne ning ebasoovitava mõju esinemise risk on väike.

Sihtrühm 2

Eesti elanikkond, sealhulgas hajaasustuse elanikud⁵. Statistikaameti andmetel oli 1. jaanuaril 2026 Eesti rahvaarv 1 362 954⁶.

Mõju valdkond I: mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

1.1. Kriisirolliga vabatahtlikud

Muudatusel on positiivne mõju Eesti elanike siseturvalisusele, kuna selle tulemusena luuakse PääA-le, PPA-le ja HÄK-ile võimalus määrata kriisiroll vabatahtlikele päästjatele, vabatahtlikele merepäästjatele ja HÄK-i vabatahtlikele, mis aitab PääA-l, PPA-l ja HÄK-il võimalikke kriise tõhusamalt ning kiiremini lahendada.

Eelnõuga suurendatakse riigi julgeolekut ja ühiskonna turvalisust, kasvatades PääA, PPA ja HÄK-i suutlikkust kriisiajal tõhusalt täita vajalikke ülesandeid. Mõju ulatus on kokkuvõttes väike, kuna sihtrühma käitumises muutusi ei ole ja sihtrühm ei pea nendega kohanema.

Ebasoovitavate mõjude risk on väike, sest kaasatud isikute sobivuses veendutakse juba enne kriisireservi määramist. Eelnõus on toodud välistused selle kohta, kellele kriisirolli määrata ei saa. Eelnõu kohaselt ei määrata kriisirolli kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetatud isikutele. Eelnõuga paraneb Eesti rahvusvaheliste kohustuste täitmine (koostöö NATO-ga), kuna sõjalise kaitse kõrval kasvab oluliselt ka võime siseturvalisuse valdkonnas hübriidkonfliktide korral iseseisvalt reageerida ja julgeolekut tagada.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Muudatuse mõju on ühiskonna turvalisuse ja elanikkonna seisukohalt oluline ning positiivne. Kriisiolukorras on tagatud asutuste ülesannete täitmine koos väljaõppe saanud kriisirolliga vabatahtlikega. Mõju avaldub eelkõige kriisiolukorra realiseerumisel.

1.1. Teenistujate reserv

Muudatusel on positiivne mõju Eesti elanike siseturvalisusele, kuna selle tulemusena luuakse julgeolekuasutuste, PPA, PääA ja HÄK-i juurde kriisireservid, mis aitavad võimalikke kriise tõhusamalt ning kiiremini lahendada.

Eelnõuga suurendatakse riigi julgeolekut ja ühiskonna turvalisust, kasvatades julgeolekuasutuste, PPA, PääA ja HÄK-i suutlikkust kriisiajal tõhusalt täita asutuse

⁵ Maailmapanga (ÜRO andmetele tugineva) hinnangu kohaselt elas Eestis 2024. aastal maapiirkonnas umbes 400 000 inimest, mis moodustab ligi 30 protsenti Eesti elanikkonnast:

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL?locations=EE>.

Viimase rahvaloenduse (2021) andmetel elab Eesti 1,33 miljonist elanikust suurim osa ehk 61 protsenti linnalistes piirkondades. See on vaid protsendi võrra enam kui 2011. ja 2000. aastal. Väikelinnalistes piirkondades elab 9 protsenti elanikkonnast, mis on protsendi võrra enam kui 2011. aastal ning 3 protsendi võrra rohkem kui 2000. aastal. <https://www.stat.ee/et/uudised/linnastumisest-valglinnastumisest-ja-vastulinnastumisest-kolme-viimase-rahvaloenduse-naitel>

⁶ <https://stat.ee/et/uudised/eesti-rahvaarv-landes-esialgsetel-andmetel-7041-inimese-vorra>.

põhiülesandeid, nagu piirivalve, objektikaitse, massiohje, päästetööd, hädaabiteadete menetlemine jne. Kriisireservi liikmed kutsutakse tööle pikemaajaliste ja ressursimahukate sündmuste või nende jadade lahendamiseks. Kui kaasata vabatahtlikke lisaks, on julgeolekuasutustele ja PPA-le tagatud tööjõud täita tavaülesandeid ka kriisiajal, sealhulgas teha seda senisest mahukamal tasemel (nt tänavapatrullid). Mõju ulatus on kokkuvõttes väike, kuna sihtrühma käitumises muutusi ei ole ja sihtrühm ei pea nendega kohanema.

Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Arvestades isikute hulga suurust, on mõju Kaitseväge ja Kaitseliidu võimetele väheoluline, kuna eelnõu ei mõjuta juba sõjaaja ametikohal olevaid inimesi. Eelnõus on toodud välistused selle kohta, keda kriisireservi koosseisu nimetada ei saa. Eelnõu kohaselt ei nimetata kriisireservi koosseisu kriisiülesandega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetatud isikuid. Eelnõuga paraneb Eesti rahvusvaheliste kohustuste täitmine (koostöö NATO-ga), kuna sõjalise kaitse kõrval kasvab oluliselt ka võime siseturvalisuse valdkonnas hübriidkonfliktide korral iseseisvalt reageerida ja julgeolekut tagada.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Muudatuse mõju on ühiskonna turvalisuse ja elanikkonna seisukohalt oluline ning positiivne. Kriisiolukorras on tagatud julgeolekuasutuste, PPA, PääA ja HäK-i ülesannete täitmine suurendatud jõududega. Mõju avaldub eelkõige kriisiolukorra realiseerumisel.

Mõju valdkond II: regionaalne mõju

1.1. Kriisirolliga vabatahtlikud

Kuna kriisirolliga vabatahtlikud toetavad PääA, PPA ja HäK-i ülesannete täitmist ka kriisiolukorras nõutud tasemel Eesti-üleselt olenemata põhijõudude koondamisest kriisikoldeks, kaasneb eelnõuga positiivne mõju ka väikelinnade ja hajaasustuse elanikele kriisiajal. Eesti demograafilise jaotuse tõttu võivad kriisiolukorras jääda vajaliku teenuseta alad, kus elanikkonda on hõredamalt ja seega ka vabatahtlike ressurss on väiksem. Kriisiolukorras on võimalik olukorra juhul täpsustada ja suunata, millistes valdkondades on vaja kriisirolliga vabatahtlikke täiendava abina rakendada.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Muudatuse mõju on väheoluline, aga positiivne.

1.2. Teenistujate reserv

Kuna kriisireserv on mõeldud selleks, et ka kriisiajal täita politseile pandud ülesandeid nõutud tasemel Eesti-üleselt olenemata põhijõudude koondamisest kriisikoldeks, kaasneb eelnõuga positiivne mõju ka väikelinnade ja hajaasustuse elanikele kriisiajal. Kriisireservi liikmete kaasamine võimaldab tagada politseinike ja päästeteenistujate ühtlasema jaotuse eri piirkondades ning aitab vältida olukorda, kus kriisiajal väheneks väikelinnade ja hajaasustuse elanike turvalisus.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Muudatuse mõju on väheoluline, aga positiivne.

Sihtrühm 3

1.1. Kriisirolliga vabatahtlikud

Ametiasutused ja ettevõtted, kes on kriisirolliga vabatahtliku päästja, kriisirolliga vabatahtliku merepäästja ja kriisirolliga HäK-i vabatahtliku alalised tööandjad. Kuna kriisirolliga vabatahtlike päästjate, kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate ja kriisirolliga HäK-i vabatahtlike suurust on keeruline prognoosida, on keeruline hinnata, kui paljusid tööandjaid võib kriisirolli määramisega seotud muudatus tulevikus puudutada.

Mõju valdkond: mõju majandusele

Kui kriisirolliga vabatahtlik päästja, kriisirolliga vabatahtlik merepäästja või kriisirolliga HäK-i vabatahtlik osaleb kriisiajal kriisi lahendamises, ei saa ta sel ajal teha oma igapäevatööd või ei saa seda teha samas mahus. Mõju ulatus on väike, sest muudatus puudutab vaid neid tööandjaid, kelle töötaja (kes on ühtlasi vabatahtlik päästja, vabatahtlik merepäästja või HäK-i vabatahtlik) on andnud nõusoleku kriisirolli määramiseks ja kes kaasatakse kriisiajal selle lahendamisse, et toetada PÄA, PPA või HäK-i tegevust.

Eelnõuga kaasneb tööandjatele vähene halduskoormuse suurenemine. Halduskoormus seisneb peamiselt töötaja ajutise eemalviibimise arvestamises ja vajaduse korral töökorralduse ümberkujundamises. Lisaks võib tööandja esitada riigile taotluse seaduses sätestatud tingimustel otsese varalise kahju hüvitamiseks. Tegemist on üksikjuhtudel esinevate toimingutega, mis ei too kaasa püsivaid aruandlus-, registreerimis- ega muid regulaarseid halduskohustusi.

Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna selliseid kriise, kuhu on vaja kaasata kriisirolliga vabatahtlikke, ei juhtu praktikas tihti. Ebasoovitava mõju risk on kokkuvõttes väike. Tööandja majandustulemused võivad halveneda juhul, kui PÄA, PPA või HäK-i ülesannetesse kaasatud isik on ettevõttes ametikohal, mis oluliselt mõjutab kasumi teenimist. Leevendusmehhanismina on loodud varalise kahju hüvitamise süsteem. Kui tööandjale tekib otsene varaline kahju, võib ta nõuda riigilt selle hüvitamist. Hüvitise ülempiir on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Muudatuse mõju on väheoluline. Kriisirolliga vabatahtlike arv kogu Eesti töötajaskonnast on väike ning vabatahtlikud jaotuvad kõigi Eesti ettevõtjate seas ega ole koondunud spetsiifilise valdkonna ettevõtetesse. Mõju avaldub harva, kriisiolukorra kehtestamisel ja ainult juhul, kui konkreetne vabatahtlik kriisiolukorra lahendamisse kaasatakse.

1.2. Teenistujate reserv

Ametiasutused ja ettevõtted, kes on kriisireservi liikme alalised tööandjad. Kuna reservi suurust on keeruline prognoosida, on keeruline hinnata, kui paljusid tööandjaid võib kriisirolli määramisega seotud muudatus tulevikus puudutada.

Mõju valdkond: mõju majandusele

Kui isik viibib kriisireservis osalemise tõttu väljaõppel või osaleb politseiametniku või päästeteenistujana kriisi lahendamises, ei saa ta sel ajal teha oma igapäevatööd või ei saa seda teha samas mahus. Mõju ulatus on väike, kuna muudatus puudutab vaid neid tööandjaid, kelle töötaja on andnud nõusoleku osaleda kriisireservis ning kes kaasatakse väljaõppesse ja kriisiajal selle lahendamisse. Eelnõuga ei suurene ettevõtete kulud, kuid senisest enam tuleb arvestada

töötajate lisapuhkustega, mis on seotud siseturvalisuse tagamisega ehk tegevusega kriisireservis. Kriisireservi liikmete tööandjad peavad lubama isikutele tasustamata lisapuhkust kuni 30 päeva aastas. Arvestades, et Eesti kogu tööhõive on umbes 600 000 inimest ja reservi kuuluvate inimeste koguhulk oleneb mitmest tegurist, sealhulgas edaspidistest otsustest kriisireservi suuruse kujundamisel ja riigieelarve võimalustest, on mõju ulatust keeruline täpselt prognoosida.

Eelnõuga kaasneb tööandjatele ka vähene halduskoormuse suurenemine. Halduskoormus seisneb peamiselt kriisireservi liikme puudumise arvestamises, töökorralduse ümberkujundamises ning vajaduse korral tasustamata lisapuhkuse vormistamises ja töötaja eemalviibimisega seotud tavapärares personalitoimingutes. Kriisireservi liikme kriisiajal kaasamise korral võib tööandja esitada riigile seaduses sätestatud tingimustel taotluse otsese varalise kahju hüvitamiseks. Tegemist on üksikjuhtudel esinevate toimingutega, mis ei too kaasa uusi püsivaid aruandlus-, registreerimis- ega muid regulaarseid halduskohustusi.

Eeltoodust tuleneb, et mõju majandusele, sealhulgas tööhõivele, on väheoluline. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna selliseid kriise, kuhu on vaja reservi kaasata, ei juhtu praktikas tihti. Ebasoovitava mõju risk on kokkuvõttes väike. Tööandja majandustulemused võivad halveneda juhul, kui julgeolekuasutuse või PPA ülesannetesse kaasatud isik on ettevõttes ametikohal, mis oluliselt mõjutab kasumi teenimist. Leevendusmehhanismina on loodud varalise kahju hüvitamise süsteem. Kui tööandjale tekib otsene varaline kahju, võib ta nõuda riigilt selle hüvitamist. Hüvitise ülempiir on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Muudatuse mõju on väheoluline. Teenistujate reservi kuuluvate isikute arv kogu Eesti töötajaskonnast on väike ning vabatahtlikud jaotuvad kõigi Eesti tööandjate seas ega ole koondunud spetsiifilise valdkonna ettevõtetesse. Mõju avaldub harva, väljaõppe ja täiendõppe (kord aastas) läbimisel, kriisiolukorra kehtestamisel ja ainult juhul, kui konkreetne reservi liige kaasatakse kriisiolukorra lahendamisse.

Sihtrühm 4

1.1. Kriisirolliga vabatahtlikud

PäA, PPA ja HäK-i teenistujad, kes tegelevad kriisirolliga vabatahtlike päästjate, kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate ja kriisirolliga HäK-i vabatahtlike süsteemi tagamisega.

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste töökorraldusele

Muudatused võivad suurendada PäA, PPA ja HäK-i kriisirolliga vabatahtlikega tegelevate teenistujate töökoormust. Eelkõige nende teenistujate töökoormust, kelle ülesanne on pidada arvestust kriisirolliga vabatahtlike üle, kavandada ja viia ellu nende väljaõpet ning luua nende haldamiseks vajalik suutlikkus. PäA jaoks ei ole muudatusega kaasnevad ülesanded uued, kuna PäA-l on võimalik juba praegu kaasata kriisirolliga abideminereid, kuid PäA töökoormus võib suureneda seoses kriisirolli määramisega vabatahtlikele päästjatele. Kuigi kriisirolliga vabatahtlike kaasamine muudab töökorraldust, tagatakse PäA-le, PPA-le ja HäK-ile vabatahtlike reserviga seotud suutlikkus, et tagada toimepidevus võimalike ressursimahukate sündmuste ja kriiside lahendamiseks. Mõju ulatus on eelduslikult keskmine, sest tuleb luua töötav süsteem kriisirolliga vabatahtlike kaasamiseks. Mõju avaldamise sagedus on samuti

keskmine. Võimalik, et kriisirolliga vabatahtlikega seotud ülesandeid hakkavad ametnikud täitma oma seniste põhiülesannete kõrvalt, mis suurendab nende töökoormust.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Muudatuse mõju on oluline, kuna kriisirolliga vabatahtlike kaasamine võib olla aja- ja töömahukas.

1.2. Teenistujate reserv

Julgeolekuasutuse, PPA, Pää ja HÄK-i teenistujad, kes tegelevad reservi loomise ja töös hoidmisega (väljaõppeinstruktorid, formeerimisega seotud isikud, rühmajuhid, personali- ja palgaarvestusega tegelevad isikud jne).

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste korraldusele

Muudatused võivad suurendada julgeolekuasutuse, PPA, Pää ja HÄK-i palgakorraldusega tegelevate teenistujate töökoormust. Nende teenistujate ülesanne on pidada arvestust reservis olevate isikute üle, kavandada ja viia ellu nende väljaõpet ning luua julgeolekuasutuse ja PPA juurde reserviga seotud suutlikkus. Mõju ulatus on eelduslikult keskmine, kuna tuleb luua töötav süsteem reservi rakendamiseks. Mõju avaldamise sagedus on samuti keskmine. Reservi kui uue süsteemi juurutamisel on võimalik, et reserviga seotud teemadega hakkavad tegelema ametnikud ka oma senise põhitöö kõrvalt, mis suurendab nende töökoormust.

Järeldus mõju olulisuse kohta. Muudatuse mõju on oluline, kuna kriisireservi kui süsteemi juurutamine võib olla aja- ja töömahukas.

6.2. Eelnõu vastavus Eesti Vabariigi põhiseadusele

Eelnõuga kavandatud muudatused riivavad põhiseaduses sätestatud õigust vabale eneseteostusele (PS § 19), õigust vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta (PS § 29), ettevõtlusvabadust ja omandipõhiõigust (PS §-d 31 ja 32) ning õigust eraelu puutumatusele (PS § 26).

Isikute põhiõigustesse sekkumine on põhiseaduspärane, kui see on formaalselt ja materiaalselt põhiseadusega kooskõlas⁷. Lihtsustatult tähendab formaalne põhiseaduspärasus, et õigusakt, millega isikute põhiõiguseid riivatakse, on vastu võetud ettenähtud protseduurireeglite järgi. Materiaalne põhiseaduspärasus tähendab, et põhiõiguse riive on kehtestatud legitiimselt ehk põhiseadusega lubatava eesmärgi saavutamiseks ning on selle legitiimse eesmärgi saavutamiseks proportsionaalne.⁸

PS § 11 lubab põhiõigusi piirata üksnes kooskõlas põhiseadusega, seades tingimuseks, et piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. See tähendab, et põhiõiguse riivel peab olema põhiseadusega kooskõlas olev (legitiimne) eesmärk ning riive peab olema eesmärgi saavutamiseks proportsionaalne (sobiv, vajalik ja mõõdukas).⁹

Käesolevas eelnõus sisalduvate põhiõiguste riivete eesmärk on tagada riigi siseturvalisuse, avaliku korra ning kriisireageerimisvõime toimimine olukordades, kus tavapärase riiklikud

⁷ RKPJKo 5-20-3/43, punkt 37.

⁸ RKPJKo 3-4-1-16-08, punkt 28.

⁹ RKPJKo 23.02.2023, 5-22-12, punkt 41.

ressursid võivad osutuda ebapiisavaks. Tegemist on põhiseaduslikult legitiimsete eesmärkidega, mis tulenevad muu hulgas põhiseaduse preambulist, mille kohaselt on riik kohustatud kaitsma sisemist rahu ja avalikku korda.

Eelnõus ette nähtud kriisirolliga vabatahtliku merepäästja, vabatahtliku päästja, HäK-i vabatahtliku ja teenistujate reservi süsteem põhineb isiku vabatahtlikul nõusolekul. Isik annab eelnevalt nõusoleku osaleda kriisi lahendamises, väljaõppes ja täiendusõppes ning alles seejärel võib teda määrata vastavasse reservi või kriisirolli. Seetõttu ei ole tegemist sunniviisilise teenistuskohustuse loomisega, vaid vabatahtlikul osalusel põhineva valmisolekusüsteemiga. Sellest tulenevalt on PS §-des 19 ja 29 üldise tegevusvabaduse ja töövabaduse riive kaitstud mõõduka intensiivsusega.

Teenistujate reservi liikmetele ja kriisirolliga vabatahtlikele merepäästjatele, päästjatele ja HäK-i vabatahtlikele kehtestatakse kohustus osaleda väljaõppes ning kriisiolukorras võib neid kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks, mida Vabariigi Valitsus võib vajaduse korral pikendada. Nimetatud meetmed on eesmärgi saavutamiseks sobivad, kuna kriisi lahendamise tõhusus eeldab eelnevalt välja õpetatud ja kiiresti kaasatava reservi olemasolu. Meetmed on vajalikud, sest sama eesmärki ei ole võimalik sama tõhusalt saavutada vähem piiravate vahenditega. Püsiva täiendava ametkondliku ressursi loomine oleks riigile oluliselt koormavam ega tagaks kriisiolukorras samaväärset paindlikkust. Samuti on piirangud mõõdukad, kuna kaasamise otsustab Vabariigi Valitsus korraldusega piiratud tähtjaks ning otsuse vajalikkus tuleb regulaarselt üle vaadata. See tagab täitevvõimu tegevuse parlamentaarsetele kontrollile omase kõrgendatud legitiimsuse ning aitab vältida põhjendamatult pikaajalist põhiõiguste riivet.

PS §-des 31 ja 32 kaitstud ettevõtlusvabaduse ja omandipõhiõiguse riive seisneb eelkõige selles, et tööandja võib ajutiselt kaotada võimaluse kasutada töötaja tööpanust olukorras, kus töötaja osaleb kriisi lahendamises või väljaõppes. Tegemist on sobiva ja vajaliku meetmega, kuna kriisi lahendamise eesmärk eeldab võimalust kasutada eelnevalt ettevalmistatud isikuid sõltumata nende tavapärasest töösuhtest. Riive mõõdukust suurendab asjaolu, et eelnõu näeb tööandjale ette õiguse nõuda riigilt otsese varalise kahju hüvitamist. Samuti on väljaõppes osalemise korral tegemist tasustamata lisapuhkusega piiratud ulatuses ning hüvitise maksmise võimalus on seaduses ette nähtud. Seetõttu ei ole tööandjate õiguste piirang ülemäärane ega moonuta ettevõtlusvabaduse olemust.

Eelnõuga kaasneb ka PS §-s 26 kaitstud eraelu puutumatuse enesemääramise õiguse riive, kuna HäK-il, Päästjate ja Julgeolekuasutustel ja PPA-l võimaldatakse töödelda reservi liikmete ja kandidaatidena osaleda soovivate isikute isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid, ning saada andmeid töötamise registrist ja kaitsevääkohustuslaste registrist. HäK-il, Päästjate ja PPA-l tekib vastav õigus ka vabatahtlikele kriisirolli määramiseks. Riive eesmärk on tagada, et kriisi lahendamisse kaasatavad isikud oleksid usaldusväärsed ja sobivad ning nende suhtes ei esineks vastuolusid riigikaitse kohustustega. Tegemist on siseturvalisuse ja riigikaitse seisukohalt olulise eesmärgiga. Andmete töötlemine on seotud üksnes seaduses selgelt määratletud eesmärkidega ning piiratud ulatusega, mis on vajalik reservi moodustamiseks ja töö korraldamiseks. Samuti tulenevad andmete töötlemisele täiendavad kaitsemeetmed isikuandmete kaitse üldmäärusest ja isikuandmete kaitse seadusest. Arvestades kriisi lahendamise seotud usaldus- ja julgeolekuvajadust, on riive proportsionaalne ega lähe vajalikust kaugemale.

Kriisirolliga vabatahtlike kaasamine hädaabiteadete menetlemisse riivab põhiseaduse §-s 26 tagatud õigust perekonna- ja eraelu puutumatusele, kuna ülesannete täitmisel puututakse vältimatult kokku isikuandmetega, sealhulgas eriliigiliste isikuandmetega, eelkõige terviseandmetega. Eraelu kaitse hõlmab muu hulgas õigust isikuandmete kaitsele ning nõuet, et riik töötleks isikuandmeid üksnes seaduses sätestatud eesmärkidel, ulatuses ja korras. Riive eesmärk on põhiseaduslikult legitiimne. Kavandatava regulatsiooni eesmärk on tagada Häirekeskuse toimepidevus kriisiolukordades ning kindlustada hädaabiteadete katkematu menetlemine olukorras, kus tavapärase teenistuskooresseis ei pruugi olla piisav. Hädaabiteadete õigeaegne menetlemine on otseselt seotud inimeste elu ja tervise kaitsega, mis tuleneb põhiseaduse §-dest 16 ja 28. Seetõttu teenib regulatsioon ülekaalukat avalikku huvi ning on suunatud teiste isikute põhiõiguste ja vabaduste kaitsele.

Kavandatav meede on eesmärgi saavutamiseks sobiv, kuna kriisirolliga vabatahtlike kaasamine võimaldab suurendada Häirekeskuse suutlikkust menetleda hädaabiteateid ka ulatusliku või pikaajalise kriisi korral ning aitab vältida olukordi, kus abi osutamine viibib ressursipuuduse tõttu. Meede on ühtlasi vajalik, sest Häirekeskuse toimepidevuse tagamiseks ei pruugi vähem riivavad abinõud olla piisavad. Hädaabiteadete menetlemine eeldab vahetut ligipääsu teadetes sisalduvale teabele ning ülesannete täitmine ei ole võimalik ilma isikuandmete töötlemiseta. Samas ei ole tegemist uue või piiramatu juurdepääsuõigusega, kuna kehtiva õiguse kohaselt võivad Häirekeskuse vabatahtlikud juba praegu osaleda hädaabiteadete menetlemisel tõlgina ning puutuda seeläbi kokku isikuandmetega. Kriisirolliga vabatahtlike tegevus toimub seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks ning nende suhtes kohalduvad samad isikuandmete töötlemise, konfidentsiaalsuse ja järelevalve nõuded nagu teistelegi hädaabiteadete menetlemisega seotud isikutele.

Riive on mõõdukas ja proportsionaalne ka kitsamas tähenduses. Kuigi hädaabiteadete menetlemisel töödeldakse sageli tundlikku teavet, on andmete töötlemise eesmärk piiratud üksnes hädaabikõne lahendamiseks vajaliku tegevusega ning andmetele ligipääs on seotud konkreetsete teenistusülesannete täitmisega. Teisalt on kaitstavateks hüvedeks inimeste elu ja tervis ning riigi suutlikkus tagada vältimatu abi osutamine kriisiolukorras. Arvestades kaitstava õigushüve kaalukust, kriisirolliga vabatahtlike kaasamise piiratud eesmärki ning asjaolu, et andmete töötlemine toimub seadusest tulenevate kohustuste ja kontrollimehhanismide alusel, ei ole põhiõiguse riive ülemäärane.

Eeltoodust tulenevalt on eelnõus sisalduvad põhiõiguste piirangud kooskõlas põhiseaduse §-ga 11. Piirangud teenivad legitiimset eesmärki, on sobivad ja vajalikud eesmärgi saavutamiseks ning mõõdukad, arvestades riigi siseturvalisuse ja kriisireageerimisvõime tagamise olulisust. Samuti sisaldab eelnõu mitmeid tasakaalustavaid meetmeid, sealhulgas vabatahtlikkuse põhimõtet, piiratud ajalist kestust, Vabariigi Valitsuse kontrolli, hüvitismehhanisme ning andmetöötluse eesmärgipärast piiramist, mistõttu ei moonuta piirangud põhiõiguste olemust.

6.3. Andmekaitsealase mõju analüüs

Käesoleva eelnõuga muudetakse PPVS-i, PäästeS-i, PäästeTS-i ja JAS-i eesmärgiga luua õiguslik alus kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate, vabatahtlike päästjate, HÄK-i vabatahtlike ning PPA, PÄA, HÄK-i ja julgeolekuasutuste endiste teenistujate reservi moodustamiseks ja kaasamiseks kriiside lahendamisse. Eelnõu eesmärk on suurendada riigi valmisolekut reageerida kriisiolukorra või selle ohu korral olukordades, kus tavapärasest teenistuskooresseisust ei pruugi piisata avaliku korra, piirihalduse, sisejulgeoleku või siseturvalisuse ülesannete

täitmiseks. Eelnõuga kaasneb isikuandmete töötlemise mahu suurenemine, mistõttu on vajalik hinnata kavandatavate muudatuste mõju andmekaitsele.

Kehtiva regulatsiooni kohaselt töödeldakse vabatahtlike ja teenistusse kandideerivate isikute andmeid ulatuses, mis on vajalik nende sobivuse hindamiseks, väljaõppe korraldamiseks ning ülesannete täitmise tagamiseks. Eelnõuga laiendatakse olemasolevaid andmetöötluse eesmärgi ning luuakse täiendavad õiguslikud alused isikuandmete töötlemiseks seoses vabatahtlikele kriisirolli määramisega ja teenistujate reservi moodustamisega. Võrreldes kehtiva õigusega lisanduvad uued isikute kategooriad, kelle andmeid töödeldakse – teenistujate reservi kandideerijad, teenistujate reservi liikmed ning kriisirolli võtta soovivad ja võtnud vabatahtlikud.

Eelnõu kohaselt on PPA-l, PÄA-l, HÄK-il ja julgeolekuasutustel õigus töödelda teenistujate reservi liikmeks sooviva ja teenistujate reservi liikme isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid, et hinnata nende vastavust seaduses sätestatud nõuetele ning korraldada reservi tööd. Samuti nähakse eelnõus ette õigus saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta kriisiülesandega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaaja ametikohale.

Töödeldavate isikuandmete koosseisu kuuluvad eelkõige isiku tuvastamiseks vajalikud andmed, kontaktandmed, kodakondsuse andmed, hariduse ja keeleoskuse andmed, teenistus- ja töökogemust puudutavad andmed, väljaõppe ja kvalifikatsiooni andmed, taustakontrolli käigus kogutavad andmed ning andmed isiku sobivuse kohta teenistujate reservi või kriisirolli määramiseks. Samuti võidakse töödelda karistusandmeid ja kriminaalmenetlusega seotud andmeid ning kriisiülesandega ameti- või töökoha või sõjaaja ametikoha andmeid.

Isikuandmete töötlemise õiguslik alus tuleneb isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punktidest c ja e, mille kohaselt on töötlemine lubatud juhul, kui see on vajalik õigusliku kohustuse täitmiseks või avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks. Eriliiki isikuandmete töötlemise õiguslik alus tuleneb üldmääruse artikli 9 lõike 2 punktidest b ja g.

Andmesubjektide õiguste riive seisneb peamiselt selles, et nende kohta kogutakse ja säilitatakse täiendavaid andmeid ning osa andmeid saadakse erinevatest riiklikest registritest. Samuti võib taustakontroll hõlmata ulatuslikumat isiku tausta kontrollimist. Töötlemise eesmärk on seotud avaliku korra, riigi julgeoleku, elanikkonna kaitse ja kriisivalmiduse tagamisega. Riive intensiivsust suurendab asjaolu, et taustakontroll võib hõlmata ulatuslikku eraelu puudutava teabe kogumist ning mõnel juhul ei pruugi isikule olla võimalik täielikult avaldada otsuste tegemise põhjendusi.

Andmetöötlusega kaasnevad riskid hõlmavad eelkõige õigustamata juurdepääsu isikuandmetele, andmete lekkimist, andmete väärkasutust või ebaõigete andmete kasutamist otsuste tegemisel. Riskide maandamiseks rakendatakse organisatsioonilisi, füüsilisi ja infotehnoloogilisi turvameetmeid, piiratakse andmetele juurdepääs teadmishajaduse põhimõtte alusel ning tagatakse andmekasutuse kontroll ja järelevalve. Andmetele juurdepääs on teadmishajaduse põhine ning piiratud üksnes nendele teenistujatele, kelle tööülesanded eeldavad andmete töötlemist. Julgeolekuasutuste reservi andmeid kavandatakse kaitsta riigisaladusena ning andmetöötlusele kohaldatakse riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse nõudeid. Asjaomastes asutustes kasutatakse vajaduspõhist andmete kasutust, ligipääsupiiranguid ning andmete säilitamise ja kustutamise korda. Samuti rakendatakse infoturbe meetmeid ja tehakse regulaarset seiret andmekasutuse üle.

Eelnõuga ei muudeta PPA, PÄA, HÄK-i ja julgeolekuasutuste senist töökorraldust seoses isikuandmete töötlemisega, lisaks ei looda uusi andmekogusid, vaid kogu andmetöötlus lähtub juba kehtivatest regulatsioonidest.

Eelnõuga ei looda alust automatiseeritud otsuste tegemiseks isiku suhtes üldmääruse artikli 22 tähenduses. Isiku sobivust hinnatakse haldusorgani kaalutlusotsuse alusel ja inimese osalusel.

Kokkuvõttes on eelnõuga kavandatud isikuandmete töötlemine põhjendatud olulise avaliku huviga ning vajalik riigi kriisivalmiduse tugevdamiseks. Samas eeldab regulatsiooni rakendamine kõrgendatud tähelepanu andmete minimaalsuse põhimõtte järgimisele, juurdepääsupiirangutele ning tehniliste ja organisatsiooniliste turvameetmete rakendamisele. Andmete töötlemisel järgitakse minimaalsuse, eesmärgipärasuse ja säilitamise piirangu põhimõtteid, et tagada andmesubjektide põhiõiguste kaitset.

HÄK-i kriisirolliga vabatahtliku kaasamine hädaabiteadete menetlemisse

Politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (eriteenistuste ühtlustamine) muudatusega võimaldati HÄK-i vabatahtlikke kaasata abi- ja infoteadete menetlemisel, sealhulgas kriisiinfo teenuse osutamisel, võõrkeelsete hädaabiteadete menetlemisel, PÄASTE § 13¹ lõikes 2 sätestatud ülesande täitmisel ning muudes HÄK-ile õigusaktidega pandud ülesannetes (näiteks personali- ja kommunikatsioonitegevused). Vabatahtlike kaasamine on vajalik, et tagada HÄK-i toimepidevus, sealhulgas teenindada saabuvald kõnesid kiirelt ja tõhusalt ning säästa hädaabinumbrit 112 ning abi- ja infoteenust võimaliku ülekoormuse eest. Muudatustega kaasnevat isikuandmete töötlemist on analüüsitud eriteenistuste ühtlustamisest tuleneva politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas¹⁰.

Muu hulgas on viidatud seletuskirjas välja toodud järgnev: „Hädaabiteadete menetlemise üks osa on ohu hindamine. Võõrkeelsete hädaabiteadete menetlemisel ohu hindamisel kaasatakse vabatahtlikke tõlgina, see omakorda tähendab isikuandmetega kokkupuudet. Võõrkeelsete hädaabiteadete menetlemisel ohu hindamisel toetab vastava keeleoskusega vabatahtlik päästekorraldajat, olles abiks hädaabiteate sisu mõistmisel ja küsimuste küsimisel, kuid ei sisesta ise andmeid hädaabiteadete menetlemise andmekogusse ega oma sinna juurdepääsu.“

Eelnõuga sätestatakse, et Häirekeskuse vabatahtlik, kellele on määratud kriisiroll, võib osaleda hädaabiteadete menetlemisel. Juba kehtiva õiguse kohaselt puutuvad HÄK-i vabatahtlikud, kes on kaasatud hädaabiteadete menetlemisse tõlgina, kokku isikuandmetega. HÄK-i vabatahtlikud peavad juba praegu järgima abi- ja infoteadete andmekogus isikuandmete töötlemise põhimõtteid. Häirekeskuse kriisirolliga vabatahtlikele hädaabiteadete menetlemise õiguse andmine seda põhimõtet ei muuda. Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikud, kellele antakse õigus kriisiolukorras menetleda hädaabiteateid, puutuvad vältimatult kokku isikuandmetega, sealhulgas terviseandmetega. Vastavaid andmeid töödeldakse minimaalses mahus, mis on vajalik vajatava abi väljaselgitamiseks.

7. Seaduse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja seaduse rakendamise eeldatavad tulud

Eelnõuga loodava kriisireservi kulud saab jaotada liikide kaupa, mis hõlmavad halduskulu, personalikulu, varustust, väljaõpet, logistikat, kommunikatsiooni, värbamist ja vajalikku taristut. 2026. aastaks on eraldatud 1 200 000 eurot kriisireservi ettevalmistavateks tegevusteks.

¹⁰ Politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus (eriteenistuste ühtlustamine) 508 SE, lk 113. <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f0f08584-7cb6-4bba-b015-95a394631bbb/>.

Hinnang eelnõuga kaasnevale kogukulule

Kriisireservi loomise ja arendamise kogumaksumus on nelja aasta vaates prognoositud 19,2 miljonit eurot ja sisaldab vabatahtlike värbamise, väljaõppe, varustamise, haldamise ning muu kriisireservi loomiseks ja toimimiseks vajalikke kulusid. Siseministeeriumi valitsemisala vajab hinnanguliselt 5000 kriisirolliga vabatahtlikku, sealhulgas abipolitseinikke.

Kulu 19,2 miljonit eurot hõlmab Päästeameti, Häirekeskuse ja merepääste kriisireserviga seotud kulusid ning sisaldab kulusid vabatahtlike portaali loomiseks summas 3 123 742 €. Kulud ei sisalda PPA kriisireservi rahastust ja ei kajasta riigisaladusega kaetud julgeolekuasutuste vajadusi. Kulude maht ja jaotus on esitatud järgnevas tabelis:

		379 098	4 172 880	4 723 888	5 312 064	4 983 845	19 192 677
Asutus	Kululiik	2026 / baas	2027.	2028.	2029.	2030.	2027-2030
Häirekeskus	tööjõukulud		682 270	682 270	682 270	682 270	2 729 080
Häirekeskus	majandamiskulu	130 908	72 695	78 050	83 405	57 880	292 030
Päästeamet	tööjõukulud		292 058	828 287	828 287	828 287	2 776 919
Päästeamet	majandamiskulu		1 249 684	1 397 879	2 149 143	2 130 544	6 927 250
Päästeamet	investeering		553 000	320 000			873 000
Merepääste vabatahtlikud (PPA)	toetus		617 664	617 664	617 664	617 664	2 470 656
Siseturvalisuse vabatahtlike portaali (VAPO) arendus	tööjõukulud	219 566	343 063	356 443	300 247	300 247	1 300 000
Siseturvalisuse vabatahtlike portaali (VAPO) arendus	majandamiskulu	28 624	25 124	26 124	20 772	24 000	96 020
Siseturvalisuse vabatahtlike portaali (VAPO) arendus	investeering	0	337 322	417 171	630 276	342 953	1 727 722

Eelnõuga kavandatud muudatused toovad kaasa püsiva täiendava töökoormuse personaliarvestuses, eelkõige andmete sisestamise, kontrolli ja ajakohastamise osas. Esmane hinnang töömahule ja kuludele on 0,5 töökoormus personaliarvestaja ametikohale (Riigi Tugiteenuste Keskus), mille maksumus aastas on ligikaudu 18 000 eurot (koos tööjõukuludega).

Rahastusvajadus esitatakse vajadusel RES-protsessis. Seega ei kaasne eelnõuga riigile RES-protsessiväliseid siduvaid rahalisi kohustusi ning eelnõu on kooskõlas riigieelarve planeerimise põhimõtetega. Rahastuse mittesaamisel kaetakse vältimatud kulud Siseministeeriumi valitsemisala vahenditest.

8. Rakendusaktid

Seaduse rakendamiseks on vaja kehtestada järgmised siseministri määrused:

- 1) „Endiste teenistujate reservi väljaõppe ja täiendusõppe nõuded, tingimused ja kord Politsei- ja Piirivalveametis“ PPVS § 108²⁹ lõike 4 alusel;
- 2) „Endiste teenistujate reservi liikmele väljaõppe ja täiendusõppe ajaks antava lisapuhkuse eest makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise kord“ PPVS § 108³³ lõike 4 alusel;
- 3) „Endiste teenistujate reservi liikmele väljaõppe ja täiendusõppe ajaks antava lisapuhkuse eest makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise kord“ PäästeTS § 22¹¹ lõike 4 alusel;

- 4) „Endiste teenistujate reservi väljaõppe ja täiendusõppe nõuded, tingimused ja kord“ PäästeTS § 22⁷ lõike 4 alusel;
- 5) „Kriisirolliga vabatahtlikule merepäästjale, kriisirolliga abidemineerijale, kriisirolliga vabatahtlikule päästjale ning kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikule kriisi lahendamises osalemise eest makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise kord“ eelnõu § 1 punkti 6, § 108²⁰ lõike 6, eelnõu § 2 punkti 20, § 42³ lõike 6, § 2 punkti 23 ja § 43¹¹ lõike 6 järgi;
- 6) „Politsei- ja Piirivalveametis teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamise andmete täpsem loetelu“ politsei ja piirivalve seaduse § 108²⁷ lõike 7 alusel;
- 7) „Päästeasutuses teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamise andmete täpsem loetelu“ päästeteenistuse seaduse § 22⁶ lõike 7 alusel.

Eelnõu jõustumisel tuleb muuta järgmisi määruseid:

- 1) Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. aasta määrus nr 262 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“;
- 2) siseministri 12. septembri 2012. aasta määrus nr 10 „Nõuded vabatahtliku merepäästja kutsesobivusele ja füüsilisele ettevalmistusele, tervisenõuetele vastavuse kontrollimise korrale, väljaõppele ja täiendusõppele, tunnistusele ning eritunnusele ja selle kandmise korrale“;
- 3) siseministri 28. detsembri 2009. aasta määrus nr 96 „Isikuankeedi vorm“;
- 4) siseministri 11. juuli 2022. aasta määrus nr 23 „Päästeteenistusse kandideerija isikuankeedi vorm“;
- 5) siseministri 10. novembri 2010 määrus nr 57 „Vabatahtliku päästja ja abidemineerija kutsesobivuse nõuded isikuomaduste, füüsilise ettevalmistuse, väljaõppe ja tervises seisundi kohta ning nende vastavuse kontrollimise tingimused ja kord ning väljaõppe ja arvestuse läbiviimise kord“.

Rakendusaktide kavandid on esitatud seletuskirja lisa 1.

9. Seaduse jõustumine

Eelnõu kohaselt on seadus kavandatud jõustuma üldises korras. Muudatuste vastuvõtmise ja jõustumise vahele ei ole vaja jätta lisaaega, kuna kavandatud muudatused ei sisalda regulatsioone, mille rakendamine eeldaks adressaatidelt, haldusorganitelt või teistelt isikutelt pikemat ettevalmistusaega.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks ministeeriumitele ja arvamuse avaldamiseks Andmekaitse Inspeksioonile, Eesti Abipolitseinike Kogule, Eesti Naabrivalvele, Eesti Tööandjate Keskliidule, Eesti Vabatahtlikule Mere- ja Järvepäästele, HäK-ile, Kaitsepolitseiametile, MTÜ-le Eesti Külaliikumine Kodukant, MTÜ-le Päästeliit, MTÜ-le Vabauhenduste Liit, PPA-le, PÄA-le, Riigi- ja Omavalitsusasutuste Teenistujate Ametiühingule (ROTAL), MTÜ-le Saaremaa Vabatahtlik Merepääste Selts, Sisekaitseakadeemia, Välisluureametile ja Õiguskantsleri Kantseleile.

Kooskõlastamisel esitati eelnõu kohta märkusi, mis on lisatud seletuskirja juures olevasse kooskõlastustabelisse (lisa 2). Kooskõlastamisel esitasid asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud kooskõlastuskirjad Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet ja Kaitseministeerium ning neid tabelis ei kajastata.

Lauri Hussar
Riigikogu esimees

Tallinn, 2026

Algatab Vabariigi Valitsus 2026

(allkirjastatud digitaalselt)